

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2019

Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego

Iwona Smarsz

Redaguje zespół:

Aneta Szczepaniak-Głębocka

Andrzej Dudziak

ISSN 0238-9142

Materiał szkoleniowy

Powielono w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

A-5 325 egz.

S P I S T R E Ś C I

	str.
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ (Oprac. Andrzej Dudziak).....	5
II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Mikołaj Paczkowski – Gustaw Herling-Grudziński: świadek niepoko- jów epoki.....	17
Marcin Bzdawka – Droga do unii lubelskiej	26
Anna Wawrzyniak – Społeczeństwo informacyjne. Szanse i zagrożenia ..	34
Bibliografie osobowe: Wojciech Korfanty.....	51
Joanna Kulmowa.....	60
III. MATERIAŁY METODYCZNE	
Małgorzata Derwich – Opera Moniuszko, czyli związki Stanisława M. z Poznaniem	65
IV. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	90
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego	101
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	139
V. KRONIKA.....	142

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

2019 – Rok Krzysztofa Komedy ogłoszony przez UNESCO

Poniższy kalendarz, to wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń na II kwartał 2019 roku. Szerszy zestaw dat na II kwartał znajduje się w „Poradnikach Bibliograficzno-Metodycznych” z lat ubiegłych.

K w i e c i e ń

	IV	–	Miesiąc Pamięci Narodowej
	28 IV	–	Światowy Dzień Miast Bliźniaczych obchodzony w ostatnią niedzielę kwietnia w rocznicę założenia Światowej Federacji Miast Bliźniaczych w 1957 r.
	1 IV	–	Międzynarodowy Dzień Ptaków obchodzony od 1906 roku na mocy konwencji o ochronie ptactwa użytecznego
(215)	1 IV 1804	–	Ur. Michał Glinka, kompozytor rosyjski (zm. 15 II 1857)
(110)	1 IV 1909	–	Ur. Janusz Teodor Dybowski, prozaik (zm. 28 VI 1977)
	2 IV	–	Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci obchodzony od 1967 roku w rocznicę urodzin Hansa Christiana Andersena
(105)	2 IV 1914	–	Zm. Paul Johann Ludwig von Heyse, pisarz niemiecki, laureat Nagrody Nobla w 1910 r. (ur. 15 III 1830)
(170)	3 IV 1849	–	Zm. Juliusz Słowacki, poeta i dramaturg okresu romantyzmu (ur. 4 IX 1809)
(105)	4 IV 1914	–	Ur. Marguerite Duras, pisarka francuska, autorka scenariuszy i sztuk teatralnych (zm. 3 III 1996)
	5 IV	–	Dzień Leśnika i Drzewiarza
(105)	6 IV 1914	–	Zm. Józef Chełmoński, malarz (ur. 7 XI 1849)

- 7 IV – Światowy Dzień Zdrowia obchodzony od 1950 roku w rocznicę wejścia w życie międzynarodowej konwencji zawierającej statut Światowej Organizacji Zdrowia – WHO
- (405) 7 IV 1614 – Zm. El Greco (właśc. Domenikos Theotokopulos), malarz i rzeźbiarz hiszpański, pochodzenia greckiego, przedstawiciel manieryzmu (ur. 1 X 1541)
- (135) 7 IV 1884 – Ur. Bronisław Malinowski, antropolog, podróżnik, etnolog, religioznawca i socjolog (zm. 16 V 1942)
- (130) 7 IV 1889 – Ur. Gabriela Mistral (właśc. Lucila Godoy y Alcayaga), poetka chilijska, laureatka Nagrody Nobla w 1945 r. (zm. 10 I 1957)
- (125) 7 IV 1894 – Ur. Zygmunt Szweykowski, historyk literatury, profesor UP i UAM (zm. 11 II 1978)
- (70) 7 IV 1949 – Ustawa o likwidacji analfabetyzmu
- 8 IV – Międzynarodowy Dzień Romów obchodzony od 1971 r. z inicjatywy Światowej Rady Romów
- (110) 8 IV 1909 – Zm. Helena Modrzejewska (właśc. Jadwiga Helena Misel), aktorka, znana także jako Modjeska (ur. 12 X 1840)
- (120) 10 IV 1899 – Ur. Ewa Szemberg-Zarembina, powieściopisarka, poetka, dramaturg, eseistka (zm. 28 IX 1986)
- (65) 10 IV 1954 – Zm. Auguste Marie Louis Lumière, wraz z bratem wynalazca kinematografu (ur. 19 X 1862)
- (15) 10 IV 2004 – Zm. Jacek Kaczmarski, poeta, prozaik, autor tekstów piosenek, piosenkarz, „Bard Solidarności” (ur. 22 III 1957)
- 11 IV – Światowy Dzień Chorych na Chorobę Parkinsona proklamowany przez brytyjską królową Elżbietę II w 1997 r.
- 11 IV – Międzynarodowy Dzień Solidarności Wyzwolonych Więźniów Politycznych obchodzony w rocznicę wyzwolenia obozu w Buchenwaldzie w 1945 roku
- 11 IV – Dzień Radia

- 11 IV – Ogólnopolski Dzień Walki z Bezrobociem
- 12 IV – Międzynarodowy Dzień Kosmonautyki i Lotnictwa obchodzony od 1969 roku w rocznicę lotu (1961) Jurija Gagarina
- 13 IV – Światowy Dzień Pamięci Ofiar Katynia obchodzony w rocznicę opublikowania przez Niemców w 1943 r. informacji o odkryciu w Katyniu masowych grobów oficerów WP zamordowanych przez NKWD w 1940 r.
- (80) 13 IV 1939 – Ur. Seamus Heaney, irlandzki poeta, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury (zm. 30 VIII 2013)
- 14 IV – Dzień Ludzi Bezdomych ogłoszony przez Ruch Wychodzenia z Bezdomyści „Markot”
- 14 IV – Światowy Dzień Walki z Czerniakiem
- (260) 14 IV 1759 – Zm. Georg Friedrich Händel, niemiecki kompozytor i organista, twórca oper i oratoriów (ur. 23 II 1685)
- 15 IV – Międzynarodowy Dzień Kombatanta
- 16 IV – Dzień Sapera
- 16 IV – Światowy Dzień Głosu
- (175) 16 IV 1844 – Ur. Anatole France (właśc. Jacques François Anatole Thibault), pisarz francuski, laureat Nagrody Nobla w 1921 r. (zm. 12 X 1924)
- (130) 16 IV 1889 – Ur. Charlie Chaplin (właśc. Charles Spencer Chaplin), angielski aktor hollywoodzki okresu kina niemego, reżyser, scenarzysta i producent filmowy, kompozytor (zm. 25 XII 1977)
- (105) 17 IV 1914 – Ur. Józef Burszta, polski etnograf i socjolog, prof. UAM w Poznaniu (zm. 4 VII 1987)
- (5) 17 IV 2014 – Zm. Gabriel Garcia Marquez (właśc. Gabriel José de la Concordia Garcia Marquez), pisarz latinoamerykański, noblista, przedstawiciel realizmu magicznego (ur. 3 III 1927)

- 18 IV – Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków obchodzony z inicjatywy UNESCO od 1984 r.
- (210) 19 IV 1809 – Zm. Cyprian Godebski, poeta, prozaik, żołnierz (ur. 1765 – dokładna data nieznaną)
- (195) 19 IV 1824 – Zm. George Gordon Byron, poeta angielski (ur. 22 I 1788)
- 20 IV – Międzynarodowy Dzień Wolnej Prasy
- (320) 21 IV 1699 – Zm. Jean Racine, poeta i dramaturg francuski (ur. 21 XII 1639)
- 22 IV – Święto Ziemi (Międzynarodowy Dzień Ziemi)
- (295) 22 IV 1724 – Ur. Immanuel Kant, filozof niemiecki (zm. 12 II 1804)
- (95) 22 IV 1924 – Zm. Edith Nesbit, powieściopisarka i poetka angielska (ur. 15 VIII 1858)
- (50) 22 IV 1969 – Zm. Waldemar Babinicz, prozaik, publicysta (ur. 13 VIII 1902)
- 23 IV – Święto 15. Pułku Ułanów Poznańskich. Dni Ułana obchodzone corocznie w Poznaniu od 1986 r.
- 23 IV – Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich (pod patronatem UNESCO) ustanowiony w 1997 r. na wniosek rządu Hiszpanii i Międzynarodowej Unii Wydawców
- (455) 23 IV 1564 – Ur. Wiliam Szekspir (właśc. William Shakespeare), poeta i dramaturg angielski, reformator teatru (zm. 23 IV 1616)
- (50) 23 IV 1969 – Zm. Krzysztof Komeda (właśc. Krzysztof Trzciański), kompozytor i pianista jazzowy, związany z Wielkopolską (Ostrowem i Poznaniem), twórca muzyki filmowej, m.in. do filmów Romana Polańskiego (ur. 27 IV 1931)
- 24 IV – Dzień Solidarności z Narodem Ormiańskim obchodzony z inicjatywy Parlamentu Europejskiego dla uczczenia rocznicy masakry Ormian w 1915 roku

- 24 IV – Międzynarodowy Dzień Solidarności Młodzieży ogłoszony przez Światową Federację Młodzieży Demokratycznej na konferencji w Baudyngu w 1956 roku; obchodzony od 1957 r.
- (235) 24 IV 1784 – Zm. Franciszek Bohomolec, polski jezuita, nauczyciel, redaktor, komediopisarz, poeta, publicysta, tłumacz, wydawca, jeden ze współtwórców polskiego oświecenia (ur. 29 I 1720)
- (5) 24 IV 2014 – Zm. Tadeusz Różewicz, poeta, dramaturg, prozaik i scenarzysta (ur. 9 X 1921)
- 25 IV – Międzynarodowy Dzień Sekretarki
- 25 IV – Międzynarodowy Dzień Świadomości Zagrożenia Hałasem obchodzony od 2001 r. z inicjatywy Towarzystwa Higieny Akustycznej
- (420) 25 IV 1599 – Ur. Oliver Cromwell, wódz i polityk angielski (zm. 3 IX 1658)
- (275) 25 IV 1744 – Zm. Celsjusz (właśc. Anders Celsius), szwedzki fizyk i astronom, w 1742 r. opracował skalę temperatur, tzw. „skalę Celsjusza” stosowaną w wielu krajach (ur. 27 XI 1701)
- (145) 25 IV 1874 – Ur. Guglielmo Marconi, włoski fizyk i konstruktor m.in. radia, laureat Nagrody Nobla w 1909 roku z dziedziny fizyki za wkład w rozwój telegrafii bezprzewodowej (zm. 20 VI 1937)
- 26 IV – Dzień Drogowca i Transportowca
- 28 IV – Światowy Dzień Pamięci Ofiar Wypadków przy Pracy
- (115) 28 IV 1904 – Ur. Jan Sztudynger, poeta, satyryk, związany z Wielkopolską (zm. 12 IX 1970)
- (100) 28 IV 1919 – Ur. Leszek Prorok, prozaik i dramaturg (zm. 8 XII 1984)
- 29 IV – Międzynarodowy Dzień Tańca obchodzony od 1982 r. w rocznicę urodzin Jeana George'a Noverre'a (1727), francuskiego tancerza, choreografa i reformatora baletu

- 29 IV – Dzień Męczeństwa Duchowieństwa Polskiego ustanowiony przez Konferencję Episkopatu Polski w 2002 r.
- 30 IV – Międzynarodowy Dzień Jazzu ogłoszony przez UNESCO w listopadzie 2011 roku
- 30 IV – Dzień Metalowca

M a j

- 1 V – Międzynarodowy Dzień Solidarności Ludzi Pracy – Międzynarodowe Święto Pracy
- (15) 1 V 2004 – Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej
- (115) 1 V 1904 – Zm. Antoni Dworzak, kompozytor czeski (ur. 8 IX 1841)
- 2 V – Dzień Polonii i Polaków za Granicą ustanowiony przez Senat RP
- 2 V – Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej, ustanowiony przez Sejm w 2004 r.
- (500) 2 V 1519 – Zm. Leonardo da Vinci, malarz, rzeźbiarz, konstruktor maszyn, filozof i architekt włoski (ur. 15 IV 1452)
- 3 V – Uchwalenie Konstytucji 3 Maja (1791), święto narodowe
- 3 V – Międzynarodowy Dzień Wolności Prasy ogłoszony w 1991 r. przez UNESCO i Światową Federację PEN Clubów
- (550) 3 V 1469 – Ur. Niccolò Machiavelli, włoski pisarz i dyplomata (zm. 22 VI 1527)
- 4 V – Dzień Strażaka przypadający w dniu wspomnienia św. Floriana, patrona strażaków
- 5 V – Światowy Dzień Astmy
- 5 V – Dzień Europy (Rady Europy) ustanowiony w 1964 roku, dla upamiętnienia utworzenia Rady Europy (5 V 1949), celebrowany przez Radę jako „dzień tolerancji, praw człowieka i integracji europejskiej”

- (390) 5 V 1629 – Zm. Szymon Szymonowic, poeta, pisarz, organizator Akademii Zamojskiej (ur. 24 X 1558)
- (200) 5 V 1819 – Ur. Stanisław Moniuszko, kompozytor, dyrygent, pedagog (zm. 4 VI 1872)
- (115) 5 V 1904 – Zm. Mor Jokai, węgierski pisarz, rewolucjonista (ur. 18 II 1825)
- (70) 6 V 1949 – Zm. Maurice Maeterlinck, pisarz belgijski, laureat Nagrody Nobla w 1911 roku (ur. 29 VIII 1862)
- (180) 7 V 1839 – Zm. Jose Maria de Heredia, poeta kubański (ur. 31 XII 1803)
- (105) 7 V 1914 – Ur. Bohdan Arct, prozaik, popularyzator wiedzy lotniczej (zm. 11 V 1973)
- (100) 7 V 1919 – Otwarcie Uniwersytetu Poznańskiego (obecnie Uniwersytet im. Adama Mickiewicza)
- (15) 7 V 2004 – Zm. Waldemar Milewicz, dziennikarz, reporter, korespondent wojenny (ur. 20 VIII 1956)
- 8 V – Dzień Bibliotekarza
- 8 V – Dzień Zwycięstwa
- 8 V – Światowy Dzień Czerwonego Krzyża
- (105) 8 V 1914 – Ur. Romain Gary (właśc. Romain Kacew), powieściopisarz francuski pochodzenia litewskiego (zm. 2 XII 1980)
- 9 V – Dzień Europy (Dzień Unii Europejskiej) ustanowiony w 1985 r. przez Radę Europy dla upamiętnienia ogłoszenia przez ministra spraw zagranicznych Francji, Roberta Schumana, „Deklaracji 9 Maja” (1950 – znana jako plan Schumana), która dała początek Wspólnocie Europejskiej)
- 9 V – Światowy Dzień Okulistyki
- (95) 9 V 1924 – Ur. Bułat Szalwowicz Okudźawa, rosyjski bard, poeta, prozaik, kompozytor ballad, dramaturg (zm. 12 VI 1997)

- (115) 11 V 1904 – Ur. Salvador Dali, hiszpański malarz surrealista (zm. 23 I 1989)
- 12 V – Międzynarodowy Dzień Pielęgniarek
- 12 V – Światowy Dzień Syndromu Chronicznego Zmęczenia
- (655) 12 V 1364 – Założenie Akademii Krakowskiej – obecnie Uniwersytet Jagielloński
- (135) 12 V 1884 – Zm. Bedřich Smetana, kompozytor czeski (ur. 2 III 1824)
- (70) 12 V 1949 – Utworzenie Towarzystwa Przyjaciół Dzieci (TPD)
- (35) 14 V 1984 – Zm. Andrzej Babiński, poeta poznański (ur. 5 I 1938)
- 15 V – Międzynarodowy Dzień Rodziny proklamowany przez Zgromadzenie Ogólne NZ
- (170) 15 V 1849 – Ur. Zofia Urbanowska, autorka powieści dla dzieci i młodzieży okresu pozytywizmu, związana z Wielkopolską (zm. 1 I 1939)
- (90) 16 V 1929 – Otwarcie Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu
- (35) 16 V 1984 – Zm. Irwin Shaw (właśc. Irwin Gilbert Shamforoff), amerykański pisarz, dramaturg i scenarzysta (ur. 27 II 1913)
- (5) 16 V 2014 – Zm. Marek Nowakowski, pisarz, publicysta, scenarzysta i aktor (ur. 2 III 1935)
- 17 V – Światowy Dzień Telekomunikacji i Społeczeństwa Informacyjnego obchodzony od 2006 roku pod patronatem UNESCO i sekretarza generalnego ITU na podstawie porozumienia w Antalya
- (95) 17 V 1924 – Ur. Kazimierz Dejmek, reżyser, aktor, prezes ZASP w latach 1988-89, minister kultury i sztuki w latach 1993-1996 (zm. 31 XII 2002)
- 18 V – Międzynarodowy Dzień Muzeów obchodzony na wniosek Międzynarodowej Rady Muzeów
- (220) 18 V 1799 – Zm. Pierre de Beaumarchais, komediopisarz francuski (ur. 24 I 1732)

- (75) 18 V 1944 – Zdobywanie Monte Cassino przez żołnierzy II Korpusu Polskiego
- (15) 18 V 2004 – Zm. Stefan Swieżawski, historyk filozofii, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (ur. 10 II 1907)
- (220) 20 V 1799 – Ur. Honoré de Balzac, pisarz francuski (zm. 18 VIII 1850)
- (100) 20 V 1919 – Ur. Gustaw Herling-Grudziński, pisarz, eseista, krytyk literacki, dziennikarz, żołnierz, więzień Gułagu (zm. 4 VII 2000)
- (40) 20 V 1979 – Zm. Eugeniusz Paukuszta, powieściopisarz poznański (ur. 9 VIII 1916)
- 21 V – Światowy Dzień Kosmosu obchodzony od 1998 r.
- (160) 22 V 1859 – Ur. Arthur Conan Doyle, powieściopisarz angielski (zm. 7 VII 1930)
- 23 V – Dzień Wymiaru Sprawiedliwości obchodzony z inicjatywy stowarzyszenia sędziów i prokuratorów MEDEL w dniu zamordowania (23 maja 1992 roku) przez włoską mafię sędziów Giovanniego Falcone i Paola Borsellino
- 23 V – Dzień Teatru Publicznego (w Polsce)
- (80) 24 V 1939 – Zm. Aleksander Brückner, historyk literatury, filolog, sławista (ur. 29 I 1856)
- 25 V – Międzynarodowy Dzień Dzieci Zaginionych obchodzony od 1990 r.
- 25 V – Dzień Działacza Kultury i Drukarza
- 26 V – Dzień Matki
- 27 V – Dzień Samorządu Terytorialnego uchwalony przez Sejm RP 29 VI 2000 r.
- (125) 27 V 1894 – Ur. Samuel Dashiell Hammett, pisarz amerykański, twórca tzw. czarnego kryminału (zm. 10 I 1961)
- 28 V – Światowy Dzień Raka Krwi

- (240) 28 V 1779 – Ur. Thomas More, poeta irlandzki (zm. 25 II 1852)
- 29 V – Dzień Weterana Misji
- (145) 29 V 1874 – Ur. Gilbert Keith Chesterton, powieściopisarz, krytyk i eseista angielski (zm. 14 VI 1936)
- 30 V – Dzień Rodzicielstwa Zastępczego ustanowiony uchwałą Sejmu w 2006 r.
- 31 V – Światowy Dzień bez Papierosa obchodzony na wniosek Światowej Organizacji Zdrowia od 1988 r.
- 31 V – Światowy Dzień Rozwoju Kultury obchodzony z inicjatywy UNESCO
- (210) 31 V 1809 – Zm. Joseph Haydn (właśc. Franz Joseph Haydn), kompozytor austriacki (ur. 31 III 1732)
- (200) 31 V 1819 – Ur. Walt Whitman, poeta amerykański, twórca nowego stylu w poezji, dziennikarz (zm. 26 III 1892)

C z e r w i e c

- (215) VI 1804 – Ur. Jan Konstanty Żupański, księgarz i wydawca wielkopolski (zm. 30 XII 1883; dzień urodzin nieznan)
- 1 VI – Międzynarodowy Dzień Dziecka
- (65) 1 VI 1954 – Zm. Martin Andersen Nexö, pisarz duński (ur. 26 VI 1869)
- (40) 2 VI 1979 – Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski
- (95) 3 VI 1924 – Zm. Franz Kafka, pisarz austriacki (ur. 3 VII 1883)
- (80) 4 VI 1939 – Ur. Ireneusz Iredyński, poeta, prozaik, dramatopisarz (zm. 9 XII 1985)
- (30) 4 VI 1989 – Pierwsze demokratyczne wybory parlamentarne w Polsce
- (30) 4 VI 1989 – Masakra studentów manifestujących na placu Tiananmen dokonana przez chińskie wojska rządowe

- 5 VI – Międzynarodowy Dzień Ochrony Środowiska
- 5 VI – Dzień Szkoły bez Przemocy
- (15) 5 VI 2004 – Zm. Ronald Wilson Reagan, prezydent USA w latach 1981-1989, aktor, polityk republikański, gubernator Kalifornii (ur. 6 II 1911)
- (220) 6 VI 1799 – Ur. Aleksander Puszkina, poeta rosyjski (zm. 10 II 1837)
- (65) 7 VI 1954 – Zm. Alan Turing, matematyk brytyjski, twórca maszyny Turinga i jeden z twórców informatyki (ur. 23 VI 1912)
- 9 VI – Międzynarodowy Dzień Archiwów ustanowiony podczas 16. Międzynarodowego Kongresu Archiwów w Kuala Lumpur na pamiątkę utworzenia Międzynarodowej Rady Archiwów (ICA) w 1948 roku pod auspicjami UNESCO
- (45) 9 VI 1974 – Zm. Miguel Angel Asturias, pisarz gwatemalski, laureat Nagrody Nobla w 1967 roku (ur. 19 X 1899)
- (105) 10 VI 1914 – Ur. Henryk Tomaszewski, polski grafik i scenograf (zm. 11 IX 2005)
- (70) 10 VI 1949 – Zm. Sigrid Undset, pisarka norweska, laureatka Nagrody Nobla w 1928 roku (ur. 20 V 1872)
- (120) 13 VI 1899 – Ur. Jan Lechoń, czołowy poeta grupy „Skamander” (zm. 8 VI 1956)
- (15) 13 VI 2004 – Zm. Marek Sell, polski informatyk, twórca pierwszego polskiego programu antywirusowego MkS_Vir (ur. 1951)
- 14 VI – Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych ogłoszony w 2006 r. przez Sejm RP
- 14 VI – Światowy Dzień Krwiodawcy
- (50) 14 VI 1969 – Zm. Marek Hłasko, pisarz (ur. 14 I 1934)
- (85) 15 VI 1934 – Ur. Jan Berdyszak, polski malarz, grafik, rzeźbiarz i scenograf (zm. 18 IX 2014)

- (15) 17 VI 2004 – Zm. Jacek Kuroń, jeden z przywódców opozycji demokratycznej w PRL, działacz społeczny i polityczny, pedagog, historyk (ur. 3 III 1934)
- (50) 18 VI 1969 – Zm. Jerzy Zawieyski, prozaik, dramaturg, eseista, działacz polityczny (ur. 2 X 1902)
- 20 VI – Międzynarodowy Dzień Uchodźcy
- (90) 20 VI 1929 – Ur. Jean Baudrillard, francuski socjolog i filozof kultury, jeden z czołowych przedstawicieli myśli postmodernistycznej, twórca głośnej teorii symulakrów (zm. 6 III 2007)
- 21 VI – Święto Muzyki obchodzone od 1982 roku we Francji, później upowszechnione na świecie
- (115) 22 VI 1904 – Ur. Michał Choromański, prozaik, dramaturg (zm. 25 V 1972)
- (130) 23 VI 1889 – Ur. Anna Achmatowa (właśc. Anna A. Gorienco), poetka rosyjska (zm. 5 III 1966)
- 24 VI – Światowy Dzień Osteoporozy
- (105) 24 VI 1914 – Ur. Jan Karski (właśc. Jan Koziielewski), kurier Rządu RP w okresie II wojny światowej, świadek Holocaustu, odznaczony Medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata (zm. 13 VII 2000)
- 26 VI – Międzynarodowy Dzień Zapobiegania Narkomanii ustanowiony przez ONZ, obchodzony od 1988 r.
- (150) 26 VI 1869 – Ur. Martin Andersen Nexö, pisarz duński (zm. 1 VI 1954)
- 27 VI – Światowy Dzień Walki z Cukrzycą ogłoszony w 1991 r.
- (150) 27 VI 1869 – Ur. Wacław Gąsiorowski, powieściopisarz (zm. 30 X 1939)
- (40) 27 VI 1979 – Zm. Antoni Gołubiew, powieściopisarz i eseista (ur. 25 II 1907)
- 28 VI – Narodowy Dzień Pamięci Poznańskiego Czerwca 1956 ustanowiony uchwałą Sejmu w 2006 roku

II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Mikołaj Paczkowski

GUSTAW HERLING-GRUDZIŃSKI: ŚWIADEK NIEPOKOJÓW EPOKI

Gustaw Herling-Grudziński, jeden z najwybitniejszych polskich prozaików XX wieku, to bez wątpienia autor, w którego twórczości odbicie znajdują tragiczne zdarzenia minionego stulecia. Wybuch II wojny światowej, aresztowanie i uwięzienie w jereckim łagrze, walka w armii generała Andersa czy wreszcie obserwowanie z pozycji emigranta rodzącej się sowieckiej dominacji w Europie Środkowej i Wschodniej – wszystko to, czego autor *Skrzydeł ołtarza* był bezpośrednim świadkiem, musiało wpłynąć na jego pisarstwo. Pisarstwo – dodajmy – niezwykle bogate i różnorodne, na które składają się powieści, opowiadania, eseje, teksty krytyczne, przekłady czy wreszcie diarystyka. Znaczenie osobistych przeżyć pisarza potwierdzają słowa Ryszarda Kazimierza Przybylskiego, który wyraża opinię, iż „proza Herlinga wszystkie te biograficzne uwikłania wykorzystuje, można nawet powiedzieć więcej: eksponuje. To nic, że głos autora wydobywa się przez ‘tłumik ukrytej tonacji osobistej, nałożony na pokusy »donośności wyrazu«’ (Karpiński). W większości wypadków bowiem twórczość jego jest związana z opisem przeżytych przez autora doświadczeń”¹.

Niewątpliwie, najbardziej znanym literackim świadectwem przeżyć Herlinga-Grudzińskiego jest utwór *Inny świat*. Książka ta, przedstawiająca dwuletni pobyt pisarza w gułagu pod Archangielskiem, określona została przez Bertranda Russella (autora wstępu do pierwszego, anglojęzycznego wydania) najlepiej napisanym ze wszystkich świadectw ofiar obozów sowieckich. To właśnie ów specyficzny sposób prezentowania realiów łagrowej rzeczywistości od początku zwracał uwagę krytyków. Tomasz Burek wpisywał tekst Grudzińskiego w obręb prozy leżącej na pograniczu literatury fikcjonalnej i użytkowej, która tworzy „odrębną klasę. Jakiś inny świat dzieł literackich. Każde z tych dzieł przybiera kształt swoisty, sobie właściwy, do żadnego innego niepodobny. Każde jest formą odstępstwa od regularnej formy. Każde składa się z różnorodnych części i dzięki temu ma ci ustalone rozgraniczenia gatunkowe”². *Inny świat* jest więc

---

¹ R.K. Przybylski, *Być i pisać (o pisarstwie Gustawa Herlinga-Grudzińskiego)*, w: *Herling-Grudziński i krytycy. Antologia tekstów*, wybór i oprac. Z. Kudelski, Lublin 1997, s. 35.

² T. Burek, *Cały ten okropny świat. Sztuka pamięci głębokiej a zapiski w Innym świecie Herlinga-Grudzińskiego*, „Teksty Drugie” 1991, nr 1-2 (7-8), s. 49.

oczywiście świadectwem sowieckiego terroru, napisanym jednak z ogromnym, artystycznym kunsztem literackim.

Sam tytuł książki oraz jej podtytuł (*Zapiski sowieckie*) stanowią bezpośrednie nawiązanie do powieści Fiodora Dostojewskiego *Zapiski z martwego domu*³ (1862), z której wzięto także motto utworu. Aluzji do dzieła rosyjskiego pisarza jest zresztą więcej. Pochodzą z niego cytaty poprzedzające niektóre rozdziały, czy pojawiające się bezpośrednio w treści *Innego świata*. Herling-Grudziński tworzy więc swoistą paralelę między doświadczeniami własnymi oraz Dostojewskiego. Zestawienie to pokazuje, że koszmar łagrów zrodził się znacznie wcześniej i od lat trwał nienaruszony. Intertekstualnych wpływów wskazać można jednak w tym przypadku więcej. Ze względu na werystyczny, czy wręcz naturalistyczny sposób opowiadania, badacze wiązali *Zapiski sowieckie* także z *Zapiskami myśliwego* (1852) dziewiętnastowiecznego rosyjskiego prozaika, Iwana Turgieniewa. Wreszcie, sam autor wskazywał, że wzór narracyjny stanowiła dla niego powieść Daniela Dafoego *Dziennik roku zarazy* (1722), opowiadająca o panującej w Londynie epidemii dżumy. Wszystkie te konteksty potwierdzają literackość *Innego świata*, a także wskazują na głębokie zakorzenienie Grudzińskiego w europejskiej kulturze literackiej, do której pisarz będzie sięgał przez całe swoje życie.

Jak już wcześniej wspomniano, *Inny świat* jest świadectwem osobistych doświadczeń autora, wiele miejsca w nim poświęcono więc opisowi obozowej rzeczywistości. Pisarz pokazuje mechanizmy i prawa funkcjonujące w łagrach, szczegółowo rekonstruuje sposoby organizacji pracy, oparte na zasadzie maksymalnego wykorzystania więźniów przy minimalnych nakładach z tym związanych. Stąd głodowe racje żywnościowe i mordercza, często kilkunastogodzinna, praca fizyczna, całkowicie wyniszczająca ludzki organizm. Dokładnie przedstawiona zostaje jercewska codzienność i związana z nią hierarchia więźniów, tragiczna sytuacja więźniarek (traktowanych jako prostytutki, często gwałconych), a także brutalne rządy funkcjonariuszy sprawujących władzę w obozie. Herling-Grudziński opisuje również szereg, istotnych z punktu widzenia skazańców, miejsc, takich jak baraki, szpital czy trupiarnia.

Tym, co jednak najbardziej interesuje autora *Dziennika pisanego nocą* jest problematyka moralistyczna związana z przedstawioną rzeczywistością obozową. Pisarz skupia się na moralnej kondycji człowieka umieszczonego w świecie całkowicie pozbawionym jakichkolwiek zasad etycznych. Stąd też liczne mikrobiografie poszczególnych więźniów, przewijające się przez karty utworu, stają się okazją do obserwacji sposobów, w jakie funkcjonują oni

---

³ Książka wydawana w Polsce także pod tytułem: *Wspomnienia z domu umarłych*, zob. np. wyd. Warszawa 1992.

w realiach sowieckich łagrów. Ich losy, wartości, motywacje i postawy pozwalają wydobyć z pojedynczych historii uniwersalne wnioski dotyczące ludzkiej egzystencji. Znaczenie etycznej wymowy *Innego świata* potwierdza także epilog utworu. Opisane tam wydarzenia mają miejsce w czerwcu 1945 roku, więc tuż po zakończeniu wojny. W stolicy Włoch narrator spotyka się z jednym ze współwięźniów, Polakiem zmuszonym do złożenia fałszywego donosu na czterech Niemców, którzy zostają na tej podstawie rozstrzelani. Człowiek ten ma świadomość, że pojąć jego decyzję może tylko ktoś, kto także przeszedł przez obozowe piekło. Dlatego prosi rozmówcę tylko o jedno słowo, „rozumiem”, ten jednak nie może mu pomóc:

Dni naszego życia nie są podobne do dni naszej śmierci i prawa naszego życia nie są również prawami naszej śmierci. Wróciłem z takim trudem między ludzi i miałbym teraz od nich dobrowolnie uciekać? Nie, nie mogłem wymówić tego słowa⁴.

Poza innym światem zrozumienie jest już niemożliwe. Przekreślało by ono sens powrotu do żywych, czyli do rzeczywistości, w której – nawet po doświadczeniach obozów koncentracyjnych – istnieją niezmiennie zasady etyczne. Bije więc z utworu Grudzińskiego głęboko humanistyczne przesłanie. To właśnie moralna problematyka książki pozwala, za Barbarą Skargą, interpretować tytułowy inny świat jako „świat odwróconego Dekalogu”, czy – za Włodzimierzem Boleckim – jako „(anty)cywilizację łagrów sowieckich”. Tak czytany, *Inny świat* staje się książką paraboliczną o uniwersalnej wymowie, w której na pierwszy plan wysuwa się refleksja nad ludzką egzystencją.

Pytania o kondycję współczesnego człowieka przewijają się przez całą twórczość Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. Właśnie samo stawianie pytań o ponadczasowe, elementarne kwestie, takie jak życie, cierpienie, śmierć, jest swoistym konceptem, na którym pisarz często opiera swoje opowiadania. Małe formy prozatorskie stanowią jeden z najszerszych wycinków twórczości autora *Żywych i umarłych*, choć pojawiają się w niej stosunkowo późno. Debiutem w tym zakresie był utwór *Książę niezłomny*, opublikowany w 1957 roku, ale to wydana rok później *Wieża* przyniosła twórcy szersze uznanie. Przez całe swoje życie, Herling napisał ponad 50 opowiadań, często autorsko zestawianych w pary czy cykle. Tym, co niewątpliwie łączy je wszystkie, jest dramat istnienia, wpisany w losy bohaterów. Jak zauważa Joanna Jagodzińska-Kwiatkowska, „Grudziński konfrontuje bezbronne, ludzkie istnienie z całym kompleksem destrukcyjnych zjawisk odsłaniających grozę bytu, zjawisk, których ‘nośnikiem’ – ukrytą sprężyną – jest los, często o twarzy demonicznego bóstwa”⁵.

---

⁴ G. Herling-Grudziński, *Inny świat. Zapiski sowieckie*, Warszawa 1990, s. 321.

⁵ J. Jagodzińska-Kwiatkowska, *Między świętością a szaleństwem. O postaciach i sytuacjach liminalnych w opowiadaniach Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, Bydgoszcz 2013, s. 9.

Owym demonicznym bóstwem może być klęska żywiołowa, tajemnicza plaga w postaci zarazy, choroba przynosząca cierpienie fizyczne czy wreszcie wojna. W opowiadaniu *Pietà dell'Isola*, wchodzącym razem z *Wieżą* w dyptyk *Skrzydła ołtarza* (1960), główny bohater – młody robotnik Sebastiano – podczas pracy przy naprawie klasztornego muru ulega nieszczęśliwemu wypadkowi i niemal całkowicie traci wzrok, mowę, a także świadomość. Jego trwająca lata tragedia współgra z historią wyspy, na której rozgrywają się opisane wydarzenia. Capri, bo o niej mowa, nie jest w utworze pokazywana jako turystyczny raj. Narratora znacznie bardziej fascynuje perspektywa mieszkańców, żyjących w cieniu konfliktu z klasztorem, który rozpoczął się wiele wieków wcześniej podczas epidemii dżumy. Gdy wszyscy zdążyli się już przyzwyczaić do ociemniałego Sebastiano, nagle po latach powraca on do zdrowia. Mieszkańcy wyspy jego ozdrowienie nazywają „zmartwychwstaniem”, narrator natomiast kontruje czytelnika odmienną perspektywą, kończąc historię murarza jednym zdaniem: „Dopiero teraz miało się zacząć jego prawdziwe cierpienie”⁶. Opowiadanie to ma jednak jeszcze jednego bohatera. Jest nim zakonnik, Padre Rocca, którego największym lękiem napawa myśl o śmierci w osamotnieniu. Przeczuwając bliski koniec próbuje uciec przed samotnością, umiera jednak sam, schodząc ze wzgórza w kierunku ludzi.

Choć początkowo może wydawać się, że Herling-Grudziński skazuje swoich bohaterów na niczym niezaskuszoną udrękę, w trakcie lektury czytelnik dowiaduje się także, iż każdy z mężczyzn żyje w poczuciu winy za błędy popełnione w przeszłości. Problemem utworu jest więc nieszczęście człowieka oraz samotność oglądana z wielu perspektyw: narzucona i wybrana, oczyszczająca albo niszcząca. Pisarz nie daje przy tym jednoznacznych odpowiedzi, nie wyjaśnia bezpośrednio przesłania utworu. Wydaje się jednak, że przyświeca mu przekonanie o nieuchronności cierpienia, które stanowi niezbędny element ludzkiego życia.

Kolejną cechą, charakterystyczną dla całej twórczości Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, widoczną również w opowiadaniach, jest nieufność prozaika wobec fikcji literackiej. Stąd rezygnacja z eksperymentów formalnych czy rozbudowanych psychologicznych analiz. Stąd także częste opieranie fabuły na historiach znalezionych w starych kronikach czy zasłyszanych podaniach. Tak jest choćby w przypadku, wspomnianej już, *Wieży*. Jeden z jej bohaterów, wynajmując na czas urlopu mały domek w Alpach włoskich, trafia tam na książkę francuskiego pisarza Xaviera de Maistre'a, dzięki której poznajemy historię trędowatego, żyjącego samotnie w tytułowej wieży. Opowieść ma więc charakter

---

⁶ G. Herling-Grudziński, *Pietà dell'Isola*, w: tegoż: *Opowiadania zebrane*, t. 1, zebrał i oprac. Z. Kudelski, Warszawa 1999, s. 98.

szkatułkowy, jest jednak zakorzeniona jeszcze głębiej, bowiem Maistre miał osobiście rozmawiać z cierpiącym mężczyzną. Grudziński ponownie przygląda się losom swoich bohaterów, zastanawiając się nad sensem cierpienia, traktowanego w jego twórczości zawsze jako formę kontaktu z tajemnicą. Przerzucenie punktu ciężkości z samych zdarzeń fabularnych w stronę metafizycznego wymiaru tekstu udaje się pisarzowi za sprawą kunsztownego sposobu konstruowania narracji. Jej język sprawia, że u odbiorcy wytwarza się „poczucie ‘obrzędowego wnikania w jakąś tajemnicę’”. Tą tajemnicą, sygnalizowaną już w warstwie językowej opowiadania, jest – dramat poznawczy człowieka, który, jako najdoskonalsze stworzenie boskie, pragnie siebie i świat całkowicie rozpoznać, ale wciąż natrafia na przeszkody⁷. Podobnie, jak w przypadku utworu *Pietà dell'Isola*, także tutaj autor nie narzuca wyraźnego tropu interpretacyjnego, zmuszając czytelnika do intelektualnego wysiłku.

Tym, co łączy *Wieżę* z wieloma innymi opowiadaniem Herlinga-Grudzińskiego, jest także temporalna dwuplanowość tekstu. Opiera się ona na odrębnych perspektywach czasowych: pierwsza związana jest ze współczesnością narratora, druga natomiast dotyczy przywoływanej z przeszłości historii. Taki sposób powiązania ze sobą losów całkowicie odrębnych postaci, pozwala stworzyć szerszą perspektywę i nadać opowieści uniwersalny charakter. Specyficzny w tych utworach jest również narrator. Zazwyczaj dystansuje się on od prezentowanych wydarzeń, ograniczając swoją obecność do funkcji obserwatora. Ich fabuła najczęściej powiązana jest z miejscami czy historiami bliskim autorowi (w przypadku *Skrzydeł ołtarza* jest to krajobraz Włoch, kraju, w którym Grudziński spędził większą część swojego życia).

Niezwykle interesującym zabiegiem ze strony pisarza jest włączenie części własnych opowiadań oraz esejów w obręb *Dziennika pisanego nocą* (zaczyna czynić tak w trzecim tomie dziennika). Stwarza to bowiem poważny problem natury interpretacyjnej: czy można czytać te utwory samodzielnie, bez uwzględniania kontekstu, w którym zostały odautorsko umieszczone? Sam Herling-Grudziński wypowiadał się przeciwko możliwości ich wyłączenia spoza całości książki. Badacze są w tej kwestii bardziej podzieleni. Jedni zgadzają się z autorem *Innego świata*, drudzy przeciwstawiają fikcjonalność opowiadań wiarygodności diariusza.

Dziennik pisany nocą zaczął ukazywać się w roku 1973 (pierwszy tom obejmował lata 1971-72). Pisarz tworzył go aż do swojej śmierci w 2000 roku. Początkowo wydawany był przez Instytut Literacki w Paryżu, ale część piąta

---

⁷ B. Nawrot, *Tajemnica narracji – narracja Tajemnicy. O sztuce opowiadania Wieża Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, w: *List, nowela, opowiadanie: analizy i interpretacje*, red. T. Budrewicz, H. Bursztyńska, Kraków 1996, s. 96.

(1993) ukazała się już w Polsce. Co ważne, jest to jeden z nielicznych dzienników w polskiej literaturze, który publikowany był na bieżąco (pierwsze fragmenty pojawiły się na łamach paryskiej „Kultury” w 1971 roku). Należy on, bez wątpienia, do grupy dzienników intelektualnych, tworzonych z myślą o opublikowaniu. Tego rodzaju intymistyka cechuje się przenikaniem różnego rodzaju tekstów oraz tematyczną otwartością. Dlatego też w dziennikowych notatkach bardzo często łączą się wspomnienia dialogi, szkice, eseje, recenzje, a także zarysy utworów beletrystycznych lub całe wersje mniejszych form prozatorskich. Herling-Grudziński sporo miejsca poświęca przeczytanym lekturom, opisom różnego typu spotkań, fragmentom biograficznym czy po prostu luźnym obserwacjom. Autora interesują raczej wydarzenia mające charakter uniwersalny, taką wymowę nadaje zresztą nawet sprawom aktualnym.

Mimo intelektualnego charakteru tej diarystyki, nie brak w niej, rzecz jasna, informacji dotyczących sfery prywatnej. Jak zauważa Włodzimierz Bolecki, Herling nie ukrywa „swoich pasji, idiosynkrazji, poglądów estetycznych czy politycznych [...]”. Jest w *Dzienniku* także wiele informacji o życiu osobistym pisarza, o jego nastrojach, fobiach, wydarzeniach z życia najzupełniej prywatnego⁸. Są to jednak sprawy jedynie sygnalizowane, stanowiące rodzaj uzupełnienia, dodatkowej informacji. Na pierwszy plan bowiem wysuwane są zawsze kwestie najważniejsze, dotyczące pisarza-intelektualisty.

Prowadzony przez pisarza dziariusz jest także świadectwem jego ogromnego zainteresowania sztukami plastycznymi. Malarstwu poświęconych jest tu wiele notatek. Szczególnie fascynowała Grudzińskiego sztuka dawnych mistrzów, zdecydowanie mniej miejsca zajmują jego spostrzeżenia dotyczące twórców sobie współczesnych. Relacjonuje on wizyty na wystawach, w muzeach czy kościołach, w których znajdują się warte uwagi dzieła sztuki. Osobne szkice poświęca życiu i twórczości Caravaggia, Rembrandta czy Vermeera⁹. Są one potwierdzeniem ogromnej erudycji pisarza, a jednocześnie ukazują jego intymną postawę wobec plastyki. Motywy malarskie pojawiały się zresztą także w opowiadaniach, bo przywołać tylko *Wieżę*, *Most* czy *Portret wenecki*. W małych formach prozatorskich Herling bardzo często posługuje się swoją ulubioną metaforą kontrastu jasności z ciemnością. To wizualne zestawienie pozwala mu opisywać metafizyczną sferę niejednoznaczności, przejściowości

---

⁸ W. Bolecki, „Dziennik pisany nocą” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, „Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza” 1993, nr 38, s. 57.

⁹ Ukazują się one później jako odrębne teksty w zbiorze *Sześć medalionów i Srebrna Szkatułka* (Warszawa 1994).

czy tajemniczości. Metaforę światła i mroku autor wykorzystuje również przy opisach poświęconych malarstwu.

Dziennik pisany nocą jest wreszcie wyrazem głębokiego i intensywnego zainteresowania pisarza sprawami społecznymi i politycznymi. Stanowi on wytrwały, regularny komentarz do aktualnych problemów w życiu publicznym, zwłaszcza polskim. Herling-Grudziński wnikliwie śledzi i komentuje na łamach swojego dziuryszu wydarzenia roku 1956 czy 1968. Co niezwykle ważne, czyni to z pozycji emigranta, a więc niejako zewnętrznego obserwatora, który przejawia jednak emocjonalny stosunek do opisywanych spraw. Widać to choćby w przypadku rozważań autora *Wieży* na temat postawy rodzimej elity intelektualnej wobec nowej rzeczywistości po II wojnie światowej. Wchodzi on w polemikę z książką Czesława Miłosza *Zniewolony umysł*, twierdząc, że zaangażowanie części intelektualistów w budowanie systemu komunistycznego nie było powodowane ich wiarą w tę ideologię, ale panującym terrorem i poczuciem beznadziei.

Jednym z najsyntniejszych dziennikowych wpisów Grudzińskiego jest niewątpliwie ten, który pojawił się pod datą 13 grudnia 1981 roku. Zanotował on wtedy „Ani słowa. Prócz daty, ani słowa”¹⁰. Wpis ten uderza swoją lakonicznością, ale to właśnie dzięki niej budowany jest cały dramatyzm wydarzeń mających ówczesnie miejsce. Postawa pisarza jest zresztą zgodna z tym, co czytelnik może znać z jego twórczości fikcjonalnej. W utworach tych bowiem, „kręgi tematyczne związane z postawą wobec przemocy, nieszczęście i katastrofizmów zawierają się w polach semantycznych oniemienia, oślepienia, okamienienia”¹¹. Milczenie nie jest tutaj więc odmową komentarza. Wręcz przeciwnie, to wyrażenie swojej opinii, emocji w inny, pozawerbalny sposób. W literaturze, a więc w sztuce słowa, brak jakichkolwiek słów jest przecież szczególnie znaczący.

Optyka, którą Gustaw Herling-Grudziński prezentuje w *Dzienniku pisany nocą* wydaje się wyrastać z dwu zasadniczych doświadczeń w jego życiu. Pierwszym są wydarzenia wojenne, opisane w *Innym świecie*, do których jednak pisarz stale wraca w dziuryszu. Drugim natomiast jest, wspomniana już, pozycja emigranta, żyjącego i tworzącego na obczyźnie. Kilkadziesiąt lat spędzonych poza Polską było dla twórcy kwestią tożsamościową. Nawiązał do niej, wygłaszając w 1991 roku przemówienie z okazji nadania mu tytułu doktora *honoris causa* poznańskiego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza:

---

¹⁰ G. Herling-Grudziński, *Dziennik pisany nocą 1980-1983*, t. 5, red. Z. Kudelski, Warszawa 1995, s. 189.

¹¹ R. Piętkowa, *Dawać świadectwo: Gustawa Herlinga-Grudzińskiego dyskurs aksjologiczny*, „Język Artystyczny” 2001, nr 11, s. 57.

A przecież pisząc dorywczo i dla zarobku po włosku, mam takie uczucie, jakbym dotykał tego języka przez grubą rękawiczkę. Nie zaś, jak w wypadku własnego języka, bezpośrednio – cienką i unerwioną skórą na nagich dłoniach.

Mam nadzieję, że tę cienką i unerwioną skórę na nagiej dłoni zdołałem donieść do chwili, gdy przestałem być pisarzem emigracyjnym, a stałem się pisarzem polskim zamieszkałym w Neapolu.

Bogata i obfita twórczość pisarza bezsprzecznie dowodzi, że mu się to udało. Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych to wejście Herlinga do rodzimego obiegu wydawniczego i ponowne, tym razem już oficjalne odkrywanie jego książek.

Więzień sowieckiego gułagu, weteran walk w armii generała Andersa, wieloletni pisarz emigracyjny, współtwórca paryskiej „Kultury”. pasjonat malarstwa i znawca europejskiej kultury, sowietolog – to tylko niektóre z twarzy Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, znajdujące odbicie w jego pisarstwie. Osobiście doświadczył on najciemniejszych momentów dwudziestego wieku, co wpłynęło na całą jego późniejszą twórczość. Z uwagą śledził społeczne i polityczne zmiany zachodzące w powojennym świecie. Niepokoje epoki skłaniały go do nieustannego stawiania pytań o kwestie najważniejsze. Udało mu się przy tym uniknąć postawy moralizatora – jego utwory nie pouczają, skłaniają raczej do osobistego przemyślenia wskazanej problematyki. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustanowił rok 2019 Rokiem Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. To doskonała okazja, żeby przypomnieć sobie tę wybitną twórczość.

Bibliografia

Literatura podmiotu:

1. Herling-Grudziński G., *Dziennik pisany nocą 1980-1983*, t. 5, red. Z. Kudelski, Warszawa 1995.
2. Herling-Grudziński G., *Inny świat. Zapiski sowieckie*, Warszawa 1990.
3. Herling-Grudziński G., *Opowiadania zebrane*, t. 1, zebrał i oprac. Z. Kudelski, Warszawa 1999.
4. Herling-Grudziński G., *Sześć medalionów i Srebrna Szkatułka*, Warszawa 1994.

Literatura przedmiotu:

1. Bolecki W., *Ciemny staw. Trzy szkice do portretu Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, Warszawa 1991.

2. Bolecki W., „*Dziennik pisany nocą*” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, „Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza” 1993, nr 38.
3. Burek T., *Cały ten okropny świat. Sztuka pamięci głębokiej a zapiski w Innym świecie Herlinga-Grudzińskiego*, „Teksty Drugie” 1991, nr 1-2 (7-8).
4. „*Cienie wielkich artystów*”. *Gustaw Herling-Grudziński i dawne malarstwo europejskie*, red. A. Stankowska, M. Śniedziewska, M. Telicki, Poznań 2013.
5. *Etos i artyzm: rzecz o Herlingu-Grudzińskim*, red. S. Wystouch, R.K. Przybylski, Poznań 1991.
6. *Herling-Grudziński i krytycy. Antologia tekstów*, wybór i oprac. Z. Kudelski, Lublin 1997.
7. Jagodzińska-Kwiatkowska J., *Między świętością a szaleństwem. O postaciach i sytuacjach liminalnych w opowiadaniach Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, Bydgoszcz 2013.
8. Kudelski Z., *Studia o Herlingu-Grudzińskim: twórczość, recepcja, biografia*, Lublin 1998.
9. Nawrot B., *Tajemnica narracji – narracja Tajemnicy. O sztuce opowiadania Wieża Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, w: *List, nowela, opowiadanie: analizy i interpretacje*, red. T. Budrewicz, H. Bursztyńska, Kraków 1996.
10. Ostaszewska D., *Adekwatne dać rzeczy słowo, czyli o stylu opowiadań Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, „Język Artystyczny” 2001, nr 11.
11. Piętkowa R., *Dawać świadectwo: Gustawa Herlinga-Grudzińskiego dyskurs aksjologiczny*, „Język Artystyczny” 2001, nr 11.
12. Piskorz G., *Między samotnością a samotnością. Bohaterowie „Skrzydeł ołtarza” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, „Ruch Filozoficzny” 2015, z. 3.
13. Syriusz-Skąpska I., *Polscy świadkowie GUŁagu. Literatura łagrowa 1939-1989*, Kraków 2002.

Mikołaj Paczkowski – absolwent filologii polskiej i kulturoznawstwa, obecnie doktorant na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół historii literatury i kultury artystycznej XX wieku (ze szczególnym uwzględnieniem dwudziestolecia międzywojennego), komparatystyki literackiej i kulturowej oraz kontekstów antropologicznych w literaturoznawstwie.

Marcin Bzdawka

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

DROGA DO UNII LUBELSKIEJ

Każdy współczesny Polak zaznajomiony jest z przykrym zjawiskiem pisania po ścianach budynków publicznych, czy – co gorsza – rycia w nich różnego rodzaju treści, niestety zwykle mało wartościowych. Okazuje się jednak, że zwyczaj ten nie był obcy naszym przodkom, którym również zdarzało się rozładowywać emocje spontanicznym drapaniem w murze. Jeden z nich (znamy go dokładnie, bo utrwalił w ścianie swe nazwisko – ba, nawet godło herbu!) na fresku w kaplicy Świętej Trójcy w Lublinie wrył dnia 1 lipca 1569 roku słowa „unia facta est cum ducatus Lytwanie¹²”. W tym roku będziemy obchodzić czterysta pięćdziesiątą rocznicę wydarzeń, które w polskim szlachcicu, pośle na sejm lubelski, wywołały takie emocje, że nie zawahał się utrwalić ich na setki lat w sposób, który dziś uchodziłby za wandalizm. Dlaczego wydarzenie to wzbudziło takie uniesienie w Piotrze Jeżewskim herbu Prus? Czym w istocie była unia lubelska i jak do niej doszło? Postaramy się na to pytanie pokrótce odpowiedzieć.

Popularne wydaje się postrzeganie procesu wiązania się Polski i Litwy jako procesu linearnego, którego kamienie milowe to kolejne unie pogłębiające związek Polski i Litwy. Od unii w Krewie (1385), przez unię w Horodle (1413), po unię w Lublinie (1569) wydaje się prowadzić droga prosta, wiodąca w jednym kierunku; droga ciągłego i nieuchronnego zacieśniania się losów tych państw. Warto jednak pamiętać, mówiąc o unii lubelskiej – która niewątpliwie ukoronowała owo wiązanie organizmów politycznych – że losy unii nie były wcale w poprzedzającym ją okresie pewne, a linia zbliżenia od Krewa do Lublina zmieniała się niczym sinusoida, z okresowym zrywaniem unii włącznie.

Źródłem wątpliwości stał się już pierwszy akt kreujący związek Korony z Wielkim Księstwem Litewskim i słynny wśród historyków problem w interpretacji jednego ze słów dokumentu podpisanego w Krewie 14 VIII 1385 roku: *applicare*. To czy oznaczać ono miało połączenie (– dwóch równoważnych podmiotów politycznych), czy przyłączenie (– Litwy do Korony) stało się osią dyskusji między przedstawicielami obu narodów podówczas i na długo potem. Spory te spowodowały pierwsze próby rozluźnienia unii i odsunięcia zagrożenia faktycznej inkorporacji Litwy. Próby te miały miejsce wielokrotnie jeszcze

---

¹² „Dokonała się unia z księstwem litewskim.”

za życia Jagiełły, kiedy to z rolą podrzędną wobec niego nie chciał się pogodzić Witold (ugoda ostrowska w 1392 r. i zjazd na wyspie Salin, 1398 r.)¹³. Klęska Witolda w bitwie z Tatarami pod Worskłą w 1399 r. ostudziła jego separatystyczne zapędy i skłoniła do przystąpienia do aktu ponownie zacieśniającego związku obu krajów: unii wileńsko-radomskiej (1401). Najważniejszym jej postanowieniem było zapewnienie trwania unii personalnej i dożywotnio – osobnych rządów Witolda na Litwie.

Kolejna z serii – wspomniana unia w Horodle – w istocie cofnęła proces unifikacji w jednym jej aspekcie, przewidując że na Litwie rządzić będzie osobny książę, choć obrany za zgodą władcy polskiego i polskich możnowładców. Efektem tej unii szczególnie do dziś zapamiętanym była jednak próba zintegrowania elit politycznych obu krajów, czego symbolem stało się przyjęcie wybranych rodów litewskich do herbów koronnych. Praktycznym aspektem tej unii było ustalenie, że sprawy dotyczące obu krajów rozpatrywane będą w ramach wspólnych obrad ich reprezentantów na polsko-litewskich zjazdach. Następne akty wiążące politycznie Litwę z Koroną wydane w latach 1432-1434 przez Jagiełłę w związku z bieżącą sytuacją po śmierci Witolda i zawirowaniami wokół następstwa po nim, nie zmieniły zakresu związku obu krajów.

Rzeczywistość zweryfikowała jednak wartość tych układów. W 1440 roku Litwini bez oglądania się na Polaków wybrali na swego księcia Kazimierza Jagiellończyka, czym wyraźnie złamali postanowienia horodelskie. Co prawda wybór Kazimierza na króla Polski w 1447 roku przywrócił stan faktyczny z czasów Jagiełły, jednak formalnie była to jedynie „bezumowna unia personalna”¹⁴. Co gorsza, po śmierci Jagiellończyka w Polsce królem obrano Jana Olbrachta, a na Litwie księciem Aleksandra, unia została więc znów de facto zerwana. Nie zmieniło to jednak wewnątrzdynastycznej, utrwalonej dotychczasowymi związkami, współpracy i tendencji integracyjnych obu państw. W 1499 roku doszło do wydania w Krakowie (przez Polaków) i w Wilnie (przez Litwinów) aktów składających się na tzw. unię krakowsko-wileńską, a w istocie tworzą, któremu bliżej było do ligi czy konfederacji dwóch niezależnych państw¹⁵. Dokumenty te ukształtowały sytuację w sposób najbardziej równorzędny, spośród wszystkich wcześniejszych i późniejszych unii i układów, i dawały

---

¹³ W polskiej historiografii pojawiła się wręcz koncepcja faktycznej inkorporacji Litwy mocą układu krewskiego, a następnie odwrócenia skutków – powtórne wyłączenie Litwy jako bytu politycznego przez wspomnianą ugodę ostrowską i porozumienia salińskie (tak stwierdzał np. O. Halecki w rozprawie pod znaczącym tytułem *Wcielenie i wznowienie państwa litewskiego przez Polskę (1386-1401)*, „Przegląd Historyczny”, XXI, 1917-1918, s. 1-77).

¹⁴ J. Bardach, *Związek Polski z Litwą*, [w:] *Polska w epoce odrodzenia*, red. A. Wyczański, Warszawa 1986, s. 19.

¹⁵ H. Wisner, *Unia. Sceny z przeszłości Polski i Litwy*, Warszawa 1988, s. 97.

relatywnie najdalej idącą niezależność Litwie. Powtórzono w nich postanowienia horodelskie, usunięto jednak obecne do tej pory wzmianki o nadrzędności władcy polskiego nad litewskim, czy o przeważającym głosie panów polskich co do elekcji władcy. Miast tego pojawiły się zastrzeżenia, że wszelkie wcześniejsze nierówności w relacjach między panami obu krajów znosi się, a wybór władcy odbędzie się niezależnie w każdym z państw, jednak za wiedzą i zgodą reprezentantów drugiego, jeśli zechcą w nim wziąć udział.

Paradoksalnie już dwa lata później powstał dokument, którego treść diametralnie zmieniała pozycję Litwy, który stał się w przyszłości punktem odniesienia dla inkorporacyjnych dążeń Polaków oraz kamieniem obraży dla rozważających unię Litwinów. Negocjując w 1501 r. następstwo tronu po Janie Olbrachcie litewscy wysłannicy Aleksandra zgodzili się, w zamian za wybór ich księcia na tron Polski, podpisać akt inkorporujący Litwę do Polski i powołujący „jedno ciało nieróżne i niepodzielne, jeden lud i naród”, z jednym władcą, wspólnymi instytucjami etc. Aktem wydanym w Mielniku (stąd nazwa tej proponowanej unii: mielnicka) Aleksander zatwierdził te postanowienia. Jednak dla ich skuteczności konieczna była jeszcze zgoda rady panów litewskich (tzw. rewersał), której ci odmówili. Aleksander został zatem wspólnym władcą, a dalej idące zintegrowanie pozostało tylko na papierze. A w 1506 roku Litwini na wakujący po Aleksandrze stolec wielkoksiążęcy powołali znów bez rady Polaków Zygmunta I, którego później dopiero uznano w Polsce osobno za króla.

Idea ściślejszego powiązania polsko-litewskich władztw jagiellońskich ożywała okresowo w czasie rządów Zygmunta Starego i w początkach panowania jego syna. Trwała swego rodzaju symbioza państw, nieprzerwana od czasów Aleksandra do końca dynastii unia personalna, czemu sprzyjał brak licznych dziedziców w linii jagiellońskiej, a więc i potencjalnych konkurentów do tronu drugiego z krajów. Brak uregulowania relacji polsko-litewskiej owocował jednak czasem sytuacjami paradoksalnymi. Z jednej strony realizowano w tym okresie wspólną politykę zagraniczną: Litwę wobec Europy Zachodniej reprezentowali wraz z polskim stanowiskiem posłowie koronni, a Koronę wobec Chanatu Krymskiego – litewscy. Z drugiej strony doszło w tym okresie (1537 r.) do sytuacji gdy Litwini odmówili udziału w wojnie Polaków z Mołdawianami z racji pokoju, jaki Litwa samodzielnie dużo wcześniej z Mołdawią zawarła.

W latach sześćdziesiątych XVI wieku kwestia unii nabrała nowego rozpędu. Jego motorem był przede wszystkim tzw. ruch egzekucyjny: działania szlachty polskiej dążącej do wykonywania (tj. egzekucji) dawnych praw i uporządkowania przez to państwa w różnych aspektach jego funkcjonowania. Symptomatyczne jest, że wśród starych praw, które należy w końcu wdrożyć, znalazły się postanowienia rodem z unii mielnickiej. Zdaniem szlachty, która stała na

czele ruchu egzekucyjnego, należało wykonać prawa inkorporacyjne, jakie ukształtowały wcześniej wydane, ale nierespektowane akty władców i ujednoczyć prawny status wszystkich części państwa (dotyczyło to zresztą nie tylko Litwy, ale i Prus Królewskich, czy księstw śląskich przynależnych Jagiellonom).

Wezwania egzekucjonistów do ściślejszej unii sformułowane w tym duchu na sejmie w latach 1547-1548 nie znalazły wsparcia króla Zygmunta Augusta. Jednak rozwój wydarzeń w latach sześćdziesiątych XVI wieku zmienił jego nastawienie. Zagrożenie północnych i wschodnich rubieży Litwy wojną z Moskwą oraz niepowodzenia wojenne Litwinów uświadomiły królowi, że Wielkiemu Księstwu Polska jest niezbędnie potrzebna. Wpływ na postawę króla mógł mieć również fakt, że od 1566 r. jasnym było, że dynastia na nim wygaśnie, co uczyni losy związku państw bardzo niepewnymi¹⁶. Niespodziewane wsparcie uzyskała idea unifikacji państwa od samych Litwinów, do tej pory koniunkturalnie (co do zasady) rozgrywających tę kwestię. Zgromadzona w ramach pospolitego ruszenia pod Witebskiem szlachta litewska wydała w 1562 r. petycję do króla z prośbą o doprowadzenie do dalej idącej unii państw. Tłem tej petycji, poza zagrożeniem moskiewskim, była chęć rozciągnięcia uprawnień stanowych szeroko pojętej szlachty koronnej na całą szlachtę litewską, do tej pory zdominowaną przez wielkie rody możnowładcze monopolizujące władzę polityczną w Księstwie.

Najważniejszym bodaj etapem na drodze do unii lubelskiej stał się sejm egzekucyjny odbywany w Warszawie od listopada 1563 r. do kwietnia 1564 r. Na sejmie tym uтары się koncepcje rozwiązania kwestii unii i przygotowany został grunt pod odbyty kilka lat później sejm lubelski. Wśród rozważanych koncepcji były idee zupełnie skrajne, takie jak wcielenie Litwy do Korony i uczynienie z niej jednej z trzech, obok Małopolski i Wielkopolski, prowincji Rzeczypospolitej – „Nowej Polski” (nazwa Wielkie Księstwo Litewskie miała być w ogóle usunięta). Z kolei skrajna postawa Litwinów sprowadzała unię do wspólnego wyboru władcy dokonywanego na granicy między państwami. Osobne miały zostać urzędy, polityka, sejmy i celebacje ustanowienia władców: niezależnie wileńskie wyniesienie na stolec „hospodarski” i krakowska koronacja. Ostatecznie wydawało się, że przedstawiciele stron doszli do porozumienia; sformułowano akceptowany przez litewską delegację projekt zakładający w ramach unii wspólną elekcję, wspólny sejm i zrównanie praw obywateli obu krajów w ramach unii. Litwini nie zgodzili się go jednak przyjąć bez uprzedniej zgody szerokiej reprezentacji szlachty litewskiej i wyjechali

---

¹⁶ W tym roku Zygmunt August oddalił trzecią żonę: Katarzynę Habsburżankę. Wobec odmowy udzielenia mu rozvodu przez papieża nie miał już widoków na doczekanie się legalnego dziedzica.

z Warszawy (być może umocnieni w asertywności wieścią o wojennych powo-
dzeniach Litwy w walkach z Moskwą).

Pozostali na sejmie Polacy zdołali jeszcze uzyskać od Zygmunta Augusta po wyjeździe Litwinów dwa istotne dokumenty. Jeden z nich formalnie załatwić miał kwestię następstwa po ostatnim Jagiellonie. W tzw. deklaracji o unii Zygmunt przełał swe dziedziczne prawa do Litwy na Koronę, co udaremnić miało szermowanie w przyszłości przez Litwinów argumentem niezależnej elekcji wielkiego księcia litewskiego; dysponentem tytułu miała być Korona. Drugim ważnym dokumentem był tzw. reces warszawski, tj. spis postanowień, które stanowić miały punkt wyjścia do obrad kolejnego sejm; opis warunków wyjściowych, których istota miała już nie podlegać dyskusji, a jedynie doprecyzowaniu. Warunki te przewidywały powstanie jednego państwa („nie różna i nie dwojaka, ale jedna Rzecz Pospolita”), jedną elekcję i jedną koronację – w Krakowie wraz z jednym zapewnieniem przez władcę praw obu narodów oraz jeden sejm i równe prawa przedstawicieli obu narodów. Choć reces był jedynie programem na przyszłość, miał jednak istotne znaczenie dla dyskusji podjętych później w Lublinie.

Tymczasem król w kolejnych latach (1564-1566) przystąpił do działań, które miały Litwę formalnie przygotować do unii. Wspomniane zrównanie praw i wspólne sejmowanie wymagało reformy funkcjonowania instytucji sądow-
niczych (zniesiono szczególne uprawnienia możnowładców, zrównując ich – jak to było w Koronie – ze szlachtą niższego statusu, wprowadzono instancje sądowe analogiczne do polskich), jak i administracyjnych. Powołano kolejne województwa i wprowadzono powiaty jako okręgi sejmikowe i zarazem jednostki, z których powoływano deputatów do sądów i posłów na sejm. Drugim Statutem litewskim uporządkowano prawa pod kątem przyszłej unii z Koroną nadając sejmikom i sądom analogiczne do polskich kompetencje.

Wreszcie na 23 grudnia 1568 r. zwołano sejm do Lublina mający na celu doprowadzenie do unii. Poprzedził go osobny zjazd: sejm litewski w Wohyniu, nieopodal granicy polsko-litewskiej. Na zjeździe tym Litwini ustalili z królem zasady uczestnictwa w – bądź co bądź formalnie wciąż jeszcze wyłącznie polskim – sejmie lubelskim. Wśród postanowień porządkujących wspólne obrady znalazły się m.in. zapewnienie litewskim posłom immunitetu wobec jurysdykcji polskiej, niepodejmowanie decyzji o unii inaczej niż w oparciu o głos wszystkich przedstawicieli Litwy oraz to, że w razie niezawarcia unii posłowie litewscy będą mogli swobodnie i bez konsekwencji opuścić sejm.

Wspólne obrady rozpoczęto (po przybyciu wszystkich opóźnionych – 10 stycznia 1569 r.) od spacyfikowania nastrojów wśród najbardziej nieprzejedna-
nych egzekucjonistów postulujących bezwzględną wersję inkorporacji na pod-
stawie dawnych umów (przede wszystkim tej z Mielnika). Następnie rozważano

z Litwinami możliwość operowania w oparciu o ten dokument oraz reces warszawski przy założeniu pewnych ustępstw w opisanych w nich warunkach. W odpowiedzi posłowie z Wielkiego Księstwa zażądali opracowania raczej nowego dokumentu (zwłaszcza akt mielnicki uznawali oni za wręcz im uchybiający, reces z kolei był dla nich pismem bez wagi prawnej, dokumentował bowiem ustalenia sejmu Korony, osobnego wciąż jeszcze państwa). Litwini odrzucali też możliwość uznania deklaracji króla przelewającej prawa do Litwy na Koronę. „Kiedyśmy są darowani, cóż Wam po uniej z nami?” ironizował na ten temat Jan Chodkiewicz, ojciec słynnego później hetmana¹⁷.

Wobec braku konsensu Litwini 1 marca 1569 r. potajemnie opuścili Lublin zostawiając tylko pojedynczych przedstawicieli jako obserwatorów („Litwa z nami uniją uczyniła strojną; uciekli zostawiając Haraburdę z Wojną” żartowano, sugerując przez nazwiska owych przedstawicieli: Michała Haraburdy i Wawrzyńca Wojny, że Litwini zostawiają zamiast unii burdę i wojnę¹⁸). Reakcja na ten ruch, przez Litwinów przedstawiany jako realizacja prawa, jakie dało im porozumienie z Wohynia, tj. możliwość opuszczenia sejmu w razie „niedościa” unii, a przez Polaków uważany za nieuprawniony szantaż – rozmowy były bowiem formalnie w toku – była stanowcza. Cztery dni później Zygmunt August ogłosił przyłączenie ziemi podlaskiej, dotąd litewskiej, do Korony. Następnie podobne przywileje wydał w przedmiocie ziemi wołyńskiej i kijowszczyzny od dawna będących przedmiotem roszczeń Korony. Miejscowa szlachta uznać to mogła za sukces – zrównanie w statusie ze szlachtą koronną; mniej zadowoleni byli litewscy możnowładcy, którzy uszli z Lublina, a których dobra leżały w tych ziemiach.

Unia zawisła na włosku, a posłowie koronni poważnie rozważali rozwiązanie zbrojne, zastanawiając się, czy nie będzie konieczny zaciąg wojska do obrony świeżo inkorporowanych ziem przed retorsją Litwy, czy wręcz zbrojna demonstracja wobec Litwinów¹⁹. Na szczęście pomysłów tych zaniechano, a możni litewscy powrócili do Lublina w czerwcu motywowani zarówno aneksjami, jak postawą szlachty Litwy, która po ich ucieczce opowiedziała się za dalszym negocjowaniem unii.

Wreszcie 27 czerwca 1569 r. strony doszły do porozumienia. Spisano treść wzajemnych oświadczeń i 1 lipca 1569 r. uroczyście je przyjęto składając przysięgę na Ewangelię. Uzupełnione o deklarację królewską z 4 lipca 1569 r. aprobującą te postanowienia dokumenty owe stworzyły formalną podstawę tego co określono unią lubelską. Unią realną, tzn. faktycznym połączeniem dwóch

---

¹⁷ Za A. Sucheni-Grabowską, *Spory królów ze szlachtą w złotym wieku*, Warszawa 1989, s. 47.

¹⁸ H. Wisner, *Wielkie Księstwo Litewskie, Korona Polska, Rzeczpospolita*, „Przegląd historyczny”, 67/4, s. 575-576.

¹⁹ O. Halecki, *Dzieje unii jagiellońskiej w XVI wieku*, Warszawa 2013, s. 291.

państw w jedno. Lapidarnie ujęli to historycy nazywając efekt tego związku połączeniem w jedno władzy ustawodawczej z podziałem władzy wykonawczej²⁰.

Co to oznaczało w praktyce? Powstał jeden sejm złożony z Polaków i Litwinów, ale obradujący w Polsce (jak później ustalono – w Warszawie); jeden był też król i jedna elekcja, na terenie Korony. Pozostawiono jednak dwa „garnitury” urzędników: polski i litewski. Przetrwała też symboliczna odrębność krajów; mimo jednej koronacji (w Krakowie) istniał obok króla polskiego tytuł wielkiego księcia litewskiego. Kanclerze: polski i litewski, trzymali pieczęcie osobne: za Koronę i za Litwę. Nawet moneta, choć ją w całej Rzeczypospolitej Obojga Narodów stosowano tę samą, na Litwie bita była z Pogonią, w Koronie zaś z orłem. Wspólna miała być polityka zagraniczna i jedno potwierdzenie przez nowoobieranych władców praw obu narodów, ale osobne wojsko, skarb i prawo.

W ten sposób formalnie zamknięto proces dochodzenia do federacji polsko-litewskiej, przez dwieście blisko lat wypracowywanej i tyleż później trwającej pod nazwą Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Podniosłego nastroju dopełniły śpiewy *Te Deum*. Szlachcic Jeżewski wydrapał w murze kaplicy wiadomość dla potomnych, a dalsze obrady sejmku przebiegały w harmonijnej atmosferze.

Dziś, po czterystu pięćdziesięciu latach, patrzymy na nią z perspektywy polskiej jako na dzieło godne upamiętnienia i naśladowania. „Nigdy w dziejach odrębne narody nie zawarły trwalszego ślubu przy mniejszym zastosowaniu nacisku. Stało się wedle życzenia setek tysięcy, z ujmą tylko dla garści uprzywilejowanych i dla ich pychy” stwierdził za Władysławem Konopczyńskim polski sejm w uchwale poświęconej unii, dodając jeszcze cytata z Feliksa Konecznego: „Unia lubelska jest jednym z najjaśniejszych promieni w dziejach polskich, bo stwierdzała na nowo, że nie najazdami, nie zaborami, ale wzajemną przyjaźnią rozszerzało się i potężniało państwo polskie, łącząc równych z równymi, wolnych z wolnymi”²¹.

Z pewnością unia nie była dziełem doskonałym i nie brakuje zdań, że Litwinom de facto narzuconym. Faktem pozostaje jednak dobrowolność jej zawarcia i trwałe związanie dwóch narodów mocą ich własnej jedynie, wspólnej decyzji.

---

²⁰ O. Halecki, op. cit. S. 340; a także J. Bardach, *Krew i Lublin*, „Kwartalnik historyczny”, LXXVI, z. 3, s. 614.

²¹ *Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 lipca 2018 r. w sprawie ustanowienia roku 2019 Rokiem Unii Lubelskiej*, M.P. 2018 poz. 743, http://orka.sejm.gov.pl/proc8.nsf/uchwaly/2516_u.htm [dostęp: 5.03.2019 r.].

Prześledzenie historii jaka do tej decyzji doprowadziła wskazuje nam, że do tego „aktu, który złotymi literami zapisał się w historii i kulturze narodów Rzeczypospolitej”²² prowadziła droga trudna. Twarde negocjacje politycznych warunków, bezwzględne zmagania stronnictw i ucieranie skrajnych poglądów, łamanie danego słowa, zakulisowe gry, polityczny szantaż – tego nie zabrakło w dziejach uwiecznionych unią. Dziś kiedy patrzymy na ten akt również przez pryzmat dzisiejszych postaw i relacji politycznych („od unii lubelskiej do unii europejskiej!” wołał kiedyś Jan Paweł II) warto pamiętać, że kompromis osiągnięto wówczas wychodząc od fundamentalnej niezgody i ucierając najbardziej nawet odległe stanowiska przy zastosowaniu wszelkich możliwych form obrony swych argumentów – póki było możliwe porozumienie. Nieustępliwość w granicach pragmatyzmu. Jakkolwiek mało romantyczne i podniosłe wydawało się to w toku zdarzeń, dało trwałą efekt, dziś będący dla nas przedmiotem dumy i jubileuszowej celebracji.

1. Bardach Juliusz, *Krewa i Lublin*, „Kwartalnik historyczny”, LXXVI, z. 3, s. 583-621.
2. Bardach Juliusz, *Związek Polski z Litwą*, [w:] *Polska w epoce odrodzenia*, red. A. Wyczański, Warszawa 1986.
3. Budelewski Dariusz, *Unia Lubelska a jej funkcjonowanie do końca XVIII wieku*, Ostrołęka 2017.
4. Halecki Oskar, *Dzieje unii jagiellońskiej w XVI wieku*, Warszawa 2013.
5. Jučas Mečislovas, *Unia polsko-litewska*, Toruń 2003.
6. Lulewicz Henryk, *Gniewów o unię ciąg dalszy. Stosunki polsko-litewskie w latach 1569-1588*, Warszawa 2002.
7. Sucheni-Grabowska Anna, *Spory królów ze szlachtą w złotym wieku*, Warszawa 1989
8. *Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 lipca 2018 r. w sprawie ustanowienia roku 2019 Rokiem Unii Lubelskiej*, Monitor Polski 2018 poz. 743, http://orka.sejm.gov.pl/proc8.nsf/uchwały/2516_u.htm [dostęp: 5.03.2019 r.].
9. *Unia Lubelska z 1569 roku: z tradycji unifikacyjnych i Rzeczypospolitej*, Tomasz Kempa, Krzysztof Mikulski [red.], Toruń 2011.
10. *Unia lubelska i tradycje integracyjne w Europie Środkowo-Wschodniej*, Jan Kłoczowski, Paweł Kras, Hubert Łaszkiwicz [red.], Lublin 1999.

---

²² Op. cit.

11. Wisner Henryk, *Wielkie Księstwo Litewskie, Korona Polska, Rzeczpospolita*, „Przegląd historyczny”, 1967, nr 4, s. 575-591.
12. Wisner Henryk, *Unia: sceny z przeszłości Polski i Litwy*, Warszawa 1988.

Anna Wawrzyniak
Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE. SZANSE I ZAGROŻENIA

Nie masz pomysłu co ugotować na obiad? Musisz wymienić swoją garderobę, a sama myśl by przekroczyć próg galerii handlowej nasila migrenowy ból głowy? Chcesz zaplanować podróż nie wychodząc z domu? Wymienić dowód osobisty, złożyć pit, skonsultować się z lekarzem, zapisać dziecko do przedszkola, podnieść swoje kwalifikacje zawodowe, porozmawiać z przyjaciółmi mieszkającymi po drugiej stronie globu? Wymieniać by można było długo, wystarczy być online i wszelkie nasze życiowe aktywności można załatwić w krótkim czasie i o każdej porze.

Jednym słowem – witamy w społeczeństwie informacyjnym.

Czym jest społeczeństwo informacyjne? Właściwie nie istnieje powszechnie akceptowana definicja. Dzieje się tak dlatego, że mamy do czynienia z pojęciem złożonym i trudnym, które wciąż jest w stanie tworzenia. W potocznym znaczeniu społeczeństwo informacyjne jest rozumiane jako takie, w którym szczególną rolę odgrywa informacja, wiedza oraz techniki i urządzenia do jej transmisji i przetwarzania. Wedle definicji autorstwa Kazimierza Krzysztofka i Marka S. Szczepańskiego, w tym modelu społecznym to informacje szczególnie intensywnie wykorzystuje się w życiu społecznym, kulturalnym, ekonomicznym i politycznym. Bogate środki komunikacji i przetwarzania informacji są tu podstawą tworzenia większości dochodu narodowego i stanowią źródło utrzymania dla większości ludzi.

Co do tego, że społeczeństwo polskie jest społeczeństwem informacyjnym nikt już dzisiaj nie ma wątpliwości. GUS w analizie statystycznej „Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2014-2018” wy-

licza, że w 2018 r.: dostęp do Internetu w domu posiadało 84% gospodarstw domowych, 25,7 mln Polaków aktywnie korzystało z Internetu, 14 milionów Polaków dokonywało zakupów przez Internet, 13 milionów Polaków korzystało z usług administracji publicznej przez Internet, odsetek przedsiębiorstw mających dostęp do Internetu przekraczał 95%, nieco ponad dwie trzecie firm wyposażała swoich pracowników w sprzęt pozwalający na mobilny dostęp do Internetu. Faktem jest, że Polacy regularnie korzystają z poczty elektronicznej, portali społecznościowych (Facebook, Instagram, Twitter i in.), komunikatorów (Messenger, WhatsApp, Skype), platform wymiany informacji foto i wideo (Snapchat, YouTube), a codziennie jesteśmy „on-line” średnio przez 5,7 godziny.

Wyniki badań jednoznacznie pokazują, że w ciągu kilku ostatnich lat dostęp do informacji i mediów elektronicznych stał się bardziej powszechny i wpływa na wszystkie aspekty i obszary życia, tworząc nowy styl życia i stwarzając niewątpliwie nowe szanse i zagrożenia dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Jednym z pozytywnych aspektów związanych z nowymi technologiami jest rozwój obszarów związanych z e-administracją, e-zdrowiem, e-edukacją, e-biznesem. Innymi słowy możemy aktywnie brać udział w życiu politycznym państwa, dzięki większym możliwościom wymiany informacji możemy np. opiniować działanie urzędów, wyposażeni w podpisy elektroniczne brać udział w wyborach czy wysyłać dokumenty do urzędów. Edukacja, praca mogą być realizowane w różnym czasie i w różnym miejscu, co m.in. stanowi szczególnie ułatwienie dla mieszkańców małych miejscowości i osób niepełnosprawnych. Nowy przemysł, e-biznes, branża internetowa opierając się na technice cyfrowej, mogą osiągnąć niespotykany dotąd poziom wydajności pracy i efektywności produkcji, który nie był możliwy do osiągnięcia w tradycyjnym modelu gospodarczym. Prowadzenie transakcji handlowych przy użyciu sieci pozwala obniżyć koszty działalności przedsiębiorstwa, umożliwia większy zasięg, dostęp do odległych rynków, dużą dostępność dla klienta. W życiu codziennym następuje globalizacja kontaktów międzyludzkich, zanikają bariery geograficzne, mamy możliwość kontaktowania się prywatnie lub zawodowo z innymi ludźmi na całym świecie, poznawania języków obcych oraz innych kultur i zwyczajów.

Jest i druga strona medalu. Nowe technologie, wielka ilość dostępnych informacji mogą stwarzać nieznane wcześniej zagrożenia. Coraz powszechniejsza jest świadomość, że w cyberprzestrzeni nie można być całkowicie anonimowym. Rośnie poczucie ograniczonej wolności i prywatności obywateli, obawa przed totalnie kontrolującą władzą, która mogłaby monitorować poczynania obywateli w sieci, obawa przed tym, że swobodny przepływ informacji nie zagwarantuje prawa do intymności i dóbr osobistych (przeglądanie i przetwarzanie danych bez zgody obywatela, w tym np. informacji o stanie zdrowia). W Internecie rozpowszechniane są również treści szkodliwe dla społeczeństwa np. tre-

ści rasistowskie, nacjonalistyczne, nawołujące do agresji, nietolerancji, inne godzą w ogólnie przyjętą moralność np. treści pornograficzne lub promujące przemoc. Dużym zagrożeniem, zwłaszcza dla dzieci i młodzieży jest cyberprzemoc. Zjawisko to ulega ciągłym zmianom przybierając różnorodne formy tj. cyberbullying (akty przemocy są powtarzalne i mają na celu wyrządzenie szkody emocjonalnej innej osobie) czy cyberstalking (neologizm określający zjawisko używania Internetu i innych mediów elektronicznych do nękania). Pojawiają się nowe rodzaje przestępstw, handel naszymi danymi, cyberterroryzm. Państwa chcąc im przeciwdziałać rozbudowują system bezpieczeństwa, który oprócz ochrony obywateli może również ograniczać ich wolność. Psychologowie coraz częściej przestrzegają przed uzależnieniem od komputera, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, bądź wyalienowania, jeśli ograniczone zostaną kontakty osobiste z innymi ludźmi, a Internet stanie się jedynym kanałem komunikacji ze światem. Kolejnym zagrożeniem jest wykluczenie cyfrowe kojarzone głównie z seniorami, którzy z powodu narastających zmian w sposobie funkcjonowania społeczeństwa nie nadążają za technologicznymi nowinkami i przez to trudniej im partycypować w korzyściach wynikających z cyfryzacji wielu dziedzin życia. Okazuje się jednak, że wraz z postępującym rozwojem, wykluczenie zaczyna coraz szersze kręgi i... przestaje dotyczyć tylko osób starszych. Fakt posiadania jakiegoś narzędzia – Internetu, smartfona, laptopa, tableta – jest bez znaczenia, jeśli nie nauczymy się z niego korzystać. Natłok małowartościowych informacji, zjawisko bańki informacyjnej (większość serwisów na podstawie naszych wcześniejszych wyborów i tego, czego szukaliśmy w wyszukiwarkach, wyświetla nam podobne treści) usypiają krytyczny odbiór rzeczywistości wirtualnej. Jednym z ważniejszych wyzwań XXI wieku staje się zatem edukacja, podnosząca kompetencje cyfrowe każdej grupy wiekowej, by jak najbardziej świadomie poruszać się po cyberprzestrzeni.

Poniższe zestawienie bibliograficzne przygotowane z okazji Światowego Dnia Społeczeństwa Informacyjnego (17 V) odnosi się zarówno do samego pojęcia społeczeństwa informacyjnego jak i do zagadnień problemowych z nim związanych, takich jak: e-administracja, e-nauka, e-biznes, zastosowanie nowych technologii, cyberbezpieczeństwo, cyberprzemoc, wykluczenie cyfrowe; zawiera pozycje zwarte (od 2010 r.), artykuły (od 2012 r.) i netografię. Oczywiście zestaw ten nie wyczerpuje całego tematu i jest zaledwie wycinkiem pokazującym ogrom czynników wpływających na obecne i przyszłe oblicze społeczeństwa informacyjnego.

I. Opracowania ogólne

a. Pozycje zwarte

1. BUNT sieci / Edwin Bendyk. – Warszawa : Polityka Spółdzielnia Pracy, 2012. – 207 s. – (Biblioteka Polityki)
2. CYBERKOLONIALIZM / Krzysztof Gawkowski. – Gliwice : Wydawnictwo Helion, 2018. – 337 s. : il.
Bibliografia, netografia, filmografia s. 317-334.
3. CYWILIZACJA informatyczna i internet : konteksty współczesnego konsumenta TI / Mateusz Muchacki. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2014. – 145 s.
Bibliografia s. 127-139, netografia s. 139-140.
4. CZŁOWIEK w obliczu szans cyberprzestrzeni i świata wirtualnego / red. nauk. Józef Bednarek. – Warszawa : Difin, 2014. – 223 s. : il.
Bibliogr. przy rozdz.
5. FUNKCJONALNE i dysfunkcjonalne aspekty społeczeństwa sieciowego / red. nauk. Mariusz Baranowski.. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2015. – 214 s. : il. – (Człowiek i Społeczeństwo – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, t. 40)
Bibliografia przy pracach.
6. HAKTYWIZM : (cyberterroryzm, hacking, protest obywatelski, cyberaktywizm, e-mobilizacja) / red. Maria Marczevska-Rytko. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2014. – 340 s. : il.
Bibliografia przy niektórych artykułach.
7. INTERNET : czas się bać / Wojciech Orliński. – Warszawa : Agora, 2013. – 286 s. – (Biblioteka Gazety Wyborczej)
Bibliografia s. 281-282.
8. NIEUNIKNIONE : jak inteligentne technologie zmienią naszą przyszłość / Kevin Kelly. – Warszawa : Wydawnictwo Poltext, 2017. – 432 s.
9. ONLINE i offline – obraz współczesnego społeczeństwa / red. Mariola Janiszewska, Paulina Szymczyk. – Lublin : Wydawnictwo Naukowe Tygiel, 2018. – 131 s.
10. LUDZIE przeciw technologii : jak Internet zabija demokrację (i jak możemy ją ocalić) / Jamie Bartlett. – Katowice : Post Factum – Wydawnictwo Sonia Draga, 2019. – 227 s
11. POTENCJAŁY i relacje sił w cyfrowym społeczeństwie wiedzy / red. nauk. Lech W. Zacher. – Warszawa : Wydawnictwo Poltext, 2018. – 502 s.
Bibliografia, netografia przy pracach.
12. SPOŁECZEŃSTWO sieci / Manuel Castells. – Wyd. 2. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. – 555 s. : il.

Bibliogr. s. 499-538.

13. WOLNE słowo : dziesięć zasad dla połączonego świata / Timothy Garton Ash. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2018. – 672 s. : il., mapy, wykresy.

Bibliografia, netografia s. 615-659.

14. W SIECI i w matni społecznej / red. Piotr Skudrzyk, Małgorzata Suchacka, Marek S. Szczepański. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2017. – 187 s.

Bibliografia przy pracach.

15. WYZWANIA społeczeństwa informacyjnego : polskie i ukraińskie doświadczenia / red. Ewelina Kancik-Kołtun. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2018. – 187 s.

Bibliografia, netografia przy pracach.

16. ZRÓWNOWAŻONE społeczeństwo informacyjne / Ewa Ziemia. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, 2017. – 355 s.

Bibliogr. s. 321-350.

b. Artykuły

1. DŁUGOFALOWE trendy w rozwoju społeczeństwa informacyjnego / Lech Wojciech Zacher. W: Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych. – 2018, z. 48, s. 29-42
2. DYNAMICZNA analiza rozwoju społeczeństwa informacyjnego / Anna Janiga-Ćmiel. W: Ekonomiczne Problemy Usług. – 2016, nr 123, s. 223-234
3. SPOŁECZEŃSTWO sieciowe / Alek Tarkowski, Michał Kuźmiński. W: Tyg. Powszechny. – 2012, nr 6, s. 7

Porozumienie ACTA.

II. Opracowania problemowe

A. E-administracja

a. Pozycje zwarte

1. E-ADMINISTRACJA publiczna i (nie)bezpieczeństwo cyberprzestrzeni / red. Marcin K. Zwierzdżyński, Mirosław Lakomy, Konrad Oświecimski. – Kraków : Akademia Ignatianum : Wydawnictwo WAM, 2015. – 215 s. : il.
2. E-ADMINISTRACJA : szanse i zagrożenia / red. Tadeusz Stanisławski, Bogusław Przywora, Łukasz Jurek. – Lublin : Wydawnictwo KUL, 2013. – 370 s. : il.

Bibliogr. s. 359-370.

3. E-MARKETING terytorialny : teoria i praktyka / Ewelina Kancik-Kořtun. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2017. – 382 s.
Bibliogr. s. 333-345.
4. E-OBYWATEL, e-sprawiedliwość, e-usługi / red. Kinga Flaga-Gieruszyńska, Jacek Gołaczyński, Dariusz Szostek. – Warszawa : Wydawnictwo C.H. Beck, 2017. – s. XLI, 474 s.
Bibliogr. s. XIX-XLI.
5. JAKOŚĆ e-komunikacji w relacjach władarzy gmin z ich mieszkańcami na przykładzie województwa wielkopolskiego : raport z badań / Mikołaj Tomaszuk ; zespół badawczy: Monika Buchwald, Karolina Gerka, Patryk Pankowski, Paulina Przewoźna, Dominika Sęk, Joanna Szczepaniak. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, 2018.- 140 s. ; wykresy
Bibliografia na stronach 94-95.
6. KOMUNIKACJA społeczna w samorządzie terytorialnym : między Matrixem a realem / Magdalena Kalisiak-Mędełska, Piotr Król, Paweł A. Nowak. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2018. – 125 s. – (Akademia Samorządowa)
Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych s. 107-113.
7. ZAUFANIE do technologii w e-administracji / Joanna Ejdys. – Białystok : Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, 2018. – 248 s. : il., wykresy.
Bibliografia, netografia s. 227-243.
Raport z badań.

b. Artykuły

1. DETERMINANTY, bariery oraz perspektywy rozwoju e-administracji w Polsce / Nina Siemieniuk, Agnieszka Zalewska-Bochenko. W: *Przedsiębiorstwo & Finanse*. – 2017, nr 3, s. 63-74
2. E-ADMINISTRACJA z poślizgami, ale rośnie / MŚ. W: *Sieci*. – 2018, nr 26, dod. Wizja Rozwoju, s. 106-107
3. Z BANKU do e-urzędu / Monika Sajewicz. W: *Rzeczpospolita*. – 2016, nr 67, s. A1, B2-B3

B. Edukacja: w tym edukacja medialna, zastosowanie komputerów w edukacji, e-learning

a. Pozycje zwarte

1. CYFRYZACJA przestrzeni we wczesnej edukacji : szanse i zagrożenia / Ewelina Kurowicka. – Lublin : Wydawnictwo KUL, 2018. – 165 s.

- Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych s. 145-156.
2. DZIEWCZYNY kodują : ucz się kodować i zmieniaj ten świat / Reshma Saujani ; ilustracje: Adrea Tsurumi ; współpraca autorska: Sarah Hutt. – Warszawa : Wilga – Grupa Wydawnicza Foksal, 2017.- 175 s. : il.
Poradniki dla młodzieży.
  3. EDUKACJA jutra : perspektywy kształcenia wobec nowych relacji człowiek – robot / Sebastian Koczy. – Katowice : Wydawnictwo Stowarzyszenie Komputer i Sprawy Szkoły, 2013. – 227 s.
Bibliogr. s. 211-226.
  4. EDUKACJA osób starszych : seniorzy w przestrzeni nowych mediów / Łukasz Tomczyk. – Warszawa : Difin, 2015. – 260 s.
Bibliogr. s. 239-258.
  5. EDUKACJA wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego / red. nauk. Danuta Morańska, Mariusz Jędrzejko. – Dąbrowa Górnicza : Wyższa Szkoła Biznesu, 2012. – 316 s.
Bibliogr. przy art.
  6. EDUKACYJNE i społeczne wyzwania rzeczywistości cyfrowej / red. nauk. Agnieszka Iwanicka. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2017. – 211 s. – (Psychologia i Pedagogika – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; nr 257)
Bibliogr. przy pracach.
  7. iEDUKACJA : synergia nowych mediów i dydaktyki : ewolucja, antynomie, konteksty / Katarzyna Potyrała. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2017. – 312 s.
Bibliogr. s. 273-311.
Netografia s. 311-313.
  8. MAŁE dzieci w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych : pomiędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami / red. Jacek Pyżalski. – Łódź : Wydawnictwo „Eter”, 2017. – 227 s. : il.
Bibliografia przy rozdz.
  9. MISTRZ i uczeń w cyberprzestrzeni / red. Sylwia Galanciak, Maciej Tanaś. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2018. – 249 s. – (Cyberprzestrzeń, Człowiek, Edukacja t. 3)
Bibliografia, netografia przy pracach.
  10. PROBLEMY edukacji w społeczeństwie wiedzy / red. Stanisław Juszczyk. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012. – 428 s.
Bibliogr. przy rozdz.
  11. RODZIC, dziecko, nauczyciel w przestrzeni wirtualnej / red. Józef Bednarek, Anna Andrzejewska. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2018. – 223 s. – (Cyberprzestrzeń – człowiek – edukacja. T. 4)

Bibliografia, netografia przy pracach.

12. TECHNOLOGIE informacyjno-komunikacyjne i e-learning we współczesnej edukacji / Eugenia Smyrnova-Trybulska. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2018. – 571 s. – (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach)
Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych s. 519-567.
13. UCZEŃ i nauczyciel w zderzeniu z cyberprzestrzenią / Danuta Szeligiewicz-Urban, Beata Matusek, Maria Kopsztein. – Sosnowiec : Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, 2018. – 133 s. : il., fot., wykresy
Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych na stronach 129-133.
14. WSPÓŁCZESNA edukacja medialna : teoria i rzeczywistość / Agnieszka Ogonowska. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2013. – 268 s.
Bibliogr. s. 246-260.

b. Artykuły

1. MORZE informacji, Himalaje ignorancji / Bartkiewicz, Artur. W: R z e c z p o s p o l i t a . – 2018, nr 46, s. 4-7
2. PROGRAMOWANIE we wczesnej edukacji dziecka / Katarzyna Myśliwiec. W: E d u k a c j a , T e c h n i k a , I n f o r m a t y k a . – 2017, nr 2, s. 51-55
3. REWOLUCJĄ w edukację / Mira Suchodolska, Katarzyna Kozłowska. W: D z i e n n i k G a z . P r a w n a . – 2018, nr 189, s. A10-A11
4. TECHNOLOGIE informacyjno-komunikacyjne wykorzystywane przez młodzież : szanse i zagrożenia / Katarzyna Warzecha. W: S t u d i a E k o n o m i c z n e . E k o n o m i a . – 2018, nr 13, s. 115-136
5. ZOSTAŃ mistrzem Pokémon : edukacyjne wykorzystanie wirtualnej rozrywki i gier mobilnych / Magdalena Brewczyńska. W: B i b l i o t e k a C e n t r u m I n f o r m a c j i . – 2017, nr 1, s. 6-9

C. E-biznes, nowe formy obiegu pieniądza: kryptowaluty, blockchain

a. Pozycje zwarte

1. BIAŁA księga – blockchain / Paweł Oksanowicz. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2018. – 217 s.
Bibliografia, filmografia, netografia s. 217.
Zawiera wypowiedzi wybitnych ekspertów, pionierów i użytkowników pracujących z technologią blockchain.

2. BLOCKCHAIN jako innowacja systemowa : od internetu informacji do internetu wartości : wyzwania dla sektora finansowego / Włodzimierz Szpringer. – Warszawa : Wydawnictwo Poltext, 2019. – 359 s.
Bibliogr. s. 313-359.
3. CYFROWE społeczeństwo w elektronicznej gospodarce / Artur Borcuch. – Warszawa : CeDeWu Wydawnictwa Fachowe, 2010. – 120 s. : il.
Bibliogr. s. 111-120
4. CYFROWI ludzie : nasza czwarta rewolucja / Chris Skinner. – Warszawa : Wydawnictwo Poltext, 2018. – 418 s. ; il., fot., wykresy
5. E-BIZNES / Radosław Szulc, Aleksander Kobyłański. – Olsztyn ; Włocławek : „Expol” P. Rybiński, J. Dąbek, 2014. – 121 s.
Bibliogr. s. 117-119.
6. E-BIZNES – innowacje w usługach : teoria, praktyka, przykłady / Marta Adamczyk, Mikołaj Olszański, Krzysztof Piech. – Warszawa : Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2012. – 284 s.
Bibliogr. s. 280-284 i przy pracach.
7. E-MARKETING : współczesne trendy : pakiet startowy / red. Jarosław Królewski, Paweł Sala. – Wyd. 2. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2016. – 543 s.
8. FUNKCJONOWANIE e-biznesu / Anna Misztal. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2018. – 245 s.
Bibliogr. s. 231-243
9. JAK nowe technologie zmieniają biznes / Krzysztof Ratnicyn. – Lublin : Wydawnictwo Słowa i Myśli, 2016. – 152 s.
10. KRYPTOWALUTY : dlaczego jeden bitcoin wart będzie milion dolarów / Michał Grzybkowski, Szczepan Bentyn. – Poznań : Wydawnictwo Cryptologic, 2018. – 284 s.
11. PERSPEKTYWA : wyzwania współczesnej gospodarki. T. 1 / red. nauk. Michał Buszko, Dorota Krupa, Agnieszka Drews. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015. – 351 s.
Bibliogr., netografia przy pracach.

b. Artykuły

1. BLOG, moja praca / Sylwia Czubkowska, Barbara Sowa. W: *Dziennik Gaz. Prawna*. – 2013, nr 168, s. A13-A14
2. E-BIZNES coraz bardziej mobilny / Anna Bełcik. W: *Puls Biznesu*. – 2014, nr 19, s. 10-11
3. E-STRACH kontra e-wygoda / Maciej Bednarek. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2017, nr 137, s. 11

4. JEST firma w chmurze i burza prawnych problemów / Marcin Gajek. W: *Dziennik Gaz. Prawna*. – 2014, nr 169, dod. Firma i Prawo, s. C7
5. NOWY graal hi-tech / Jakub Janiszewski. W: *Dziennik Gaz. Prawna* – 2017, nr 238, s. A13-A14
6. POZNAĆ przyszłość kryptowalut / Michał Duszczyk. W: *Rzeczpospolita*. – 2019, nr 36, s. A23
7. ŚWIAT bitcoina / John Pavlus. W: *Świat Nauki*. – 2018, nr 2, s. 32-37

D. Rola serwisów społecznościowych, aplikacji mobilnych w społeczeństwie informacyjnym

a. Pozycje zwarte

1. ANTISOCIAL media : jak Facebook oddala nas od siebie i zagraża demokracji / Siva Vaidhyanathan. – Warszawa : Wydawnictwo WAB – Grupa Wydawnicza Foksal, 2018. – 413 s.
2. APLIKACJE mobilne nie tylko w bibliotece / Grzegorz Gmiterek, Sebastian Dawid Kotuła. – Warszawa : Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2017.- 290 s. – (Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 175)
Bibliogr. s. 257-280.
3. CYBERPLEMIONA : analiza zachowań użytkowników Facebooka w trakcie kampanii parlamentarnej / Paweł Matuszewski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2018. – 368 s.
Bibliogr. s. 355-[369]
4. CZY można żyć bez Facebooka? : rola serwisów społecznościowych w sieciowym społeczeństwie informacyjnym / Malwina Popiołek. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2018. – 236 s.
Bibliografia, netografia s. 217-[230]
5. DZIECKO a nowe media / red. nauk. Patrycja Pater, Katarzyna Langenfeld. – Sanok : Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka, 2015. – 104 s.
Bibliogr., netogr. przy pracach.
6. FACEBOOK : oblicza i dylematy / red. Jan Kreft. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2017. – 138 s.
Bibliogr., netogr. przy pracach.
7. FENOMEN Facebooka : społeczne konteksty edukacji / red. Grażyna Penkowska – Gdańsk : Wydawnictwo Naukowe Katedra, 2014. – 194 s.
Bibliogr. przy pracach.

8. MOBILNE aspekty technologii informacyjnych / Witold Chmielarz. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, 2016. – 235 s.
Bibliogr., netogr., wykaz norm przy pracach.
9. OD FACEBOOKA do post-przyjaźni : współczesne przeobrażenia bliskich relacji / Piotr Szarota. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, Instytut Psychologii. Polska Akademia Nauk, 2018.- 161 s. – (Społeczne Wyzwania Współczesności.)
Bibliogr., netogr. s. 147 – [162].
10. SFEJSOWANI / Suzana E. Flores. – Warszawa : Muza. 2014. – 298 s. : il.

b. Artykuły

1. 10 SEKUND transmisji z życia : trzy miliony Polaków snapuje / Natalia Szostak. W: *Duży Format*. – 2016, nr 12, s. 20-21
2. APKA dla biblioteki, czyli jak stworzyć aplikację mobilną dla biblioteki szkolnej? / Magdalena Brewczyńska, Marcin Ćwikliński. W: *Biblioteka Centrum Informacji*. – 2015, nr 4, s. 7-9
3. MOBILNA moda zawiądnęła światem cyfrowej rozrywki / Michał Duszczyk. W: *Rzeczpospolita*. – 2016, nr 195, s. B5
4. NIEDOSTĘPNE imperium / Edwin Bendyk. W: *Polityka*. – 2017, nr 23, s. 84-86
5. SENIOR testuje aplikacje na komórkę / Arkadiusz Przybysz. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2018, nr 207, s. 22
6. SIEĆ ratuje życie / Sławomir Kosieliński. W: *Polityka*. – 2016, nr 31, s. 66-67
7. ZAWÓD: youtuber / Piotr Rodzik. W: *Wprost*. – 2015, nr 47, s. 84-85
8. ŻYCIE Polaków przenosi się do smartfonów / Michał Duszczyk. W: *Rzeczpospolita*. – 2018, nr 96, s. A19

E. Cyberbezpieczeństwo

a. Pozycje zwarte

1. BEZPIECZEŃSTWO personalne a bezpieczeństwo strukturalne. 6, Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni. / red. nauk. Teresa Grabińska, Zbigniew Kuźniar. – Wrocław : Wydawnictwo Akademii Wojsk Lądowych im. generała Tadeusza Kościuszki, 2018. – 224 s.
Bibliogr., netogr. przy rozdziałach.
2. BEZPIECZEŃSTWO współczesnego społeczeństwa informacyjnego w cyberprzestrzeni / Izabela Oleksiewicz, Waldemar Krztoń . – Warszawa : Rambler Press, 2017- 152 s.

- Bibliogr., netogr. s. 139-152.
3. CYBERBEZPIECZEŃSTWO : charakterystyka, mechanizmy i strategie zaradcze w makro i mikro skali / Julia Barlińska, Agata Małecka, Joanna Świątkowska. – Warszawa : Texter, 2018 – 151 s.
Bibliogr., netogr., wykaz aktów prawnych s. 121-145.
  4. CYBERBEZPIECZEŃSTWO dzieci i młodzieży : realny i wirtualny problem polityki bezpieczeństwa / red. nauk. Marek Górka. – Warszawa : Difin, 2017. – 350 s
  5. CYBERBEZPIECZEŃSTWO wyzwaniem XXI wieku / red. nauk. Tomasz Dębowski. – Wrocław ; Łódź : Wydawnictwo Naukowe ArchaeGraph Diana Łukomiak, 2018. – 204 s.
Bibliogr., netogr. przy pracach.
  6. OSWOIĆ cyberświat : tożsamość, zaufanie i bezpieczeństwo w internecie / Edward Lucas. – Warszawa : Kurhaus Publishing Kurhaus Media, 2017. – 306 s.
Bibliogr. s. 304-305
  7. SIECIOCENTRYCZNE bezpieczeństwo : wojna, pokój i terroryzm w epoce informacji / red. nauk. Krzysztof Liedel, Paulina Piasecka, Tomasz R. Aleksandrowicz. – Warszawa : Difin, 2014.- 223 s.
Bibliogr. s. 211-223.
  8. SPOŁECZEŃSTWO nadzorowane : w poszukiwaniu prywatności, bezpieczeństwa i wolności w świecie permanentnej inwigilacji / Julia Angwin. – Warszawa : Kurhaus Publishing Kurhaus Media, 2017. – 382 s.
  9. ŚWIAT w sieci : państwa, społeczeństwa, ludzie : w poszukiwaniu nowego paradygmatu bezpieczeństwa narodowego / Tomasz Romuald Aleksandrowicz,. – Wyd. 2. – Warszawa : Difin, 2018. – 292 s.
Bibliogr., netogr., wykaz aktów prawnych s. 272-292.
  10. WSPÓŁCZESNE wyzwania i zagrożenia wobec ochrony informacji niejawnych i danych osobowych / red. nauk. Mariusz Kubiak, Stanisław Topolewski . – Warszawa ; Siedlce : [Wydział Humanistyczny]. Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, 2018.- 209 s. : il.
Bibliogr. s. 200-204 i bibliogr., netogr., wykaz aktów prawnych przy rozdziałach
  11. WYBRANE obszary cyberbezpieczeństwa w przestrzeni publicznej / Marek Górka. – Poznań : Media-Expo Wawrzyniec Wierzejewski, 2016. – 163 s. : il.
Bibliogr., netogr. s.152-163.

b. Artykuły

1. CYBERBEZPIECZEŃSTWO na ostatniej prostej : młodsza siostra RODO nadciąga cichym lotem / Patryk Słowik. W: *Dziennik Gaz. Prawna*. – 2018, nr 120, dod. Tyg. Gaz. Prawna, s. C11-C15
2. CYBERBEZPIECZEŃSTWO dla fryzjerów : inwigilacja w sieci / Wojciech Orliński. W: *Duży Format*. – 2016, nr 2, s. 12-13
3. HAKER jest cierpliwy : warto zainwestować w cyberbezpieczeństwo / Tomasz Huś; rozm. Anna Morawska. W: *Gaz. Polska*. – 2017, nr 43, dod. Cyberbezpieczeństwo, s. 90-93
4. NOWA republika sieci / Edwin Bendyk. W: *Polityka*. – 2018, nr 20, s. 70-72
5. STRZAŁY z internetu / Wojciech Orliński. W: *Polityka*. – 2017, nr 1, s. 34-36
6. WOJNA światów / Edwin Bendyk. W: *Polityka*. – 2012, nr 5, s. 12-14

F. Zachowania negatywne w sieci: uzależnienie od komputera, mowa nienawiści, fake news, cyberprzemoc

a. Pozycje zwarte

1. AGRESJA elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży / Jacek Pyżalski. – Wyd. 2. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2012. – 317 s. : il.
Bibliogr. s. 273-290
2. AGRESJA wirtualna vs realna : poglądy i badania / red. Zdzisław Majchrzyk, Jan F. Terelak – Białystok : Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, 2011. – 232 s.
Bibliogr. przy rozdz.
3. CYBERPRZEMOC wobec kobiet : raport / Joanna Smętek, Zuzanna Warso. – Warszawa : Helsińska Fundacja Praw Człowieka, 2017.- 52 s.
Bibliogr., orzecznictwo s.43-46.
4. CYBERPRZESTRZEŃ : zagrożenia w sieci / red. nauk. Mieczysław Koziański, Sylwia Kosznik-Biernacka, Joanna Grubicka . – Słupsk : Fundacja Pro Pomerania, 2017. – 415 s. : il., wykresy.
Bibliogr., netogr. przy większości prac.
5. CYFROWE dzieci : zjawisko, uwarunkowania, kluczowe problemy / koncepcja Mariusz Z. Jędrzejko, Agnieszka Saracen, Adam Szwedzik ; red. nauk. Sylwester Bębas.- Warszawa : Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR ; Milanówek : Oficyna Wydawnicza von Velke, 2017. – 395 s. : il.
Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych s. 367-387.

6. CZŁOWIEK w cyberprzestrzeni : wprowadzenie do psychologii Internetu / Marta R. Jabłońska. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2018. – 175 s.
Bibliografia s. 155-173.
7. DZIECI i młodzież w XXI w. – ujęcie społeczne / red. Monika Maciąg, Kamil Maciąg. – Lublin : Wydawnictwo Naukowe Tygiel, 2017. – 261 s. : il.
Bibliogr., netogr. przy pracach.
8. DZIECKO i nastolatek w orbicie współczesnych zagrożeń / Adam Szwedzik. – Kraków : Wydawnictwo „Scriptum” Tomasz Sekunda, 2016. – 169 s.
Bibliografia s. 153-165.
9. GROOMING : wybrane aspekty prawnokarne i kryminologiczne / Marta Dąbrowska. – Warszawa : Biuro Rzecznika Praw Dziecka, 2018. – 137 s. – (Biblioteka Rzecznika Praw Dziecka)
Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych, orzecznictwo s. 128-135.
10. HEJTERSTWO : nowa praktyka kulturowa? : geneza, przypadki, diagnozy / red. Julia Dynkowska, Natalia Lemann, Michał Wróblewski, Anna Zator. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017. – 239 s.
Bibliogr., netogr. przy pracach.
11. INTERNET złych rzeczy / Julia Chmielecka. – Bielsko-Biała : Wydawnictwo Pascal, 2017. – 319 s.
Netografia s. 313-319.
12. MOWA nienawiści w przestrzeni publicznej : raport z badań prasy w 2014 roku / red. Adam Bulandra, Jakub Kościółek, Mateusz Zimnoch. – Kraków : Stowarzyszenie Interkulturalnipl : Fundacja Dialog-Pheniben, 2015. – 202 s.
13. NIENAWIŚĆ w czasach Internetu / Alina Naruszewicz-Duchlińska. – Gdynia : Novae Res, 2015. – 202 s.
Bibliogr. s. 189-[203].
14. OBYWATEL w internecie / red. nauk. Magdalena Butkiewicz, Paweł Piotr Płatek. – Warszawa : Dom Wydawniczy Elipsa, 2017. – 146 s.
Bibliogr. przy pracach.
15. PATOLOGIE społeczne w sieci / Sylwester Bębas. – Toruń : Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2013. – 226 s.
Bibliogr. s. 203-226.
16. PEDAGOGICZNE uwarunkowania agresji dzieci i młodzieży : rodzina, szkoła, cyberprzestrzeń, uzależnienia / Małgorzata Dubis. – Lublin : Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, 2016. – 151 s.
Bibliografia, netografia s. 135-147.

17. SPOŁECZEŃSTWO internautów a kultura globalna : młody użytkownik w sieci / red. nauk. Maria Kalczyńska, Anna Rajchel. – Opole : Politechnika Opolska. Oficyna Wydawnicza, 2014. – 188 s.
18. WYCHOWANIE wobec zagrożonego człowieczeństwa : wielowymiarowy charakter, nowe zjawiska, zagrożenia, profilaktyka / red. nauk. Dariusz Sarzała, Sylwester Bębas, Adam Szwedzik. – Siedlce : Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców. Oddział ; Milanówek : Centrum Profilaktyki Społecznej – Oficyna Wydawnicza von Velke ; Warszawa : Oficyna Wydawnicza Mazovia, 2017. – 156 s.
Bibliogr., netogr. przy pracach.
19. ZAGROŻENIA cyberprzestrzeni i świata wirtualnego / red. nauk. Józef Bednarek, Anna Andrzejewska. – Warszawa : Difin, 2014. – 226 s. : il.
Bibliogr. przy rozdz.

b. Artykuły

1. BYĆ w z@sięgu / Małgorzata Świąchowicz. W: Newsweek Polska. – 2017, nr 24, s. 30-33
2. CYBERPRZEMOC jako zachowanie problemowe pokolenia Y / Karol Konaszewski, Tomasz Prymak. W: Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze. – 2016, nr 10, s. 31-39
3. CYFROWE samo okaleczenie [!] / Sylwia Czubkowska. W: Dziennik Gaz. Prawna. – 2013, nr 158, s. A11-A12
4. CZY można się skutecznie uchronić przed cyberatakami? / Krzysztof Bączkiewicz, Dominik Rozdziałowski, Piotr Januszewicz, Roman Skrzypczyński, Marja Laitinen, Ryszard Piotrowski, Zoltán Précsecsényi ; debatę prowadził Marek Tejchman. W: Dziennik Gaz. Prawna. – 2016, nr 213, dod. Bezpieczeństwo Informatyczne w Dobie Cyberzagrożeń, s. E2-E3
5. DZIECKO w sieci / Jarosław Olechowski. W: Newsweek Polska. – 2015, nr 7, s. 74-75
6. FAKE news, narzędzie medialnej zbrodni / Marek Orzechowski. W: Odra. – 2017, nr 3, s. 19-24
7. GRZECZNE w realu, agresywne w sieci / Małgorzata Mierzyńska. W: Newsweek Polska. – 2018, nr 32, dod. Newsweek Psychologia, s. VIII-XI
8. HEJT zamyka dyskusję / Krzysztof Krejtz; rozm. Wojciech Staszewski. W: Newsweek Polska. – 2015, nr 29, s. 20, 22
9. HEJTING jako przykład współczesnego zagrożenia w przestrzeni społecznej / Emilia Szymczak. W: Studia Edukacyjne. – 2015, nr 37, s. 91-107

Bibliogr., netogr. s. 104-107

10. JAK zerwać ze smartfonem / Izabela Dziugiel; rozm. Joanna Sosnowska. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2018, nr 218, s. 16
Rozmowa z terapeutką.
11. KTO ma twoje zdjęcia? : pornozemsta / Urszula Jabłońska. W: *Wysokie Obcasy*. – 2017, nr 49, s. 14-19
12. MOWA pogardy / Anna Goc, Marcin Żyła. W: *Tyg. Powszechny*. – 2017, nr 10, s. 25
13. NAJWIĘKSZA kloaka w dziejach świata / Timothy Garton Ash; rozm. Romain Leick. W: *Forum*. – 2016, nr 24, s. 66-69
14. NA ZAWSZE naga / Mike Grossekeithöfer. W: *Forum*. – 2018, nr 5, s. 64-67
15. NIE ma dla ciebie miejsca na Youtube / Rafał Zieliński. – (Witamy w Polsce). W: *Gaz. Wyborcza*. – 2012, nr 173, s. 8
16. NIE mów „Nie przejmuj się”, tylko pomóż / Marta Wojtas; rozm. Berenika Steinberg. W: *Wysokie Obcasy*. – 2014, nr 2, s. 18-19
17. PIEKŁO online / Anna Piotrowska. W: *Rzeczpospolita* – 2014, nr 44, s. P2-P3
18. SPOŁECZNE konsekwencje cyberprzemocy i deficytów emocjonalnych uczniów / Irena Szewczyk-Kowalewska. W: *Nowa Szkoła*. – 2017, nr 5, s. 24-35
19. STANDARDY naszej społeczności / Magdalena Kicińska. W: *Tyg. Powszechny*. – 2016, nr 39, s. 24-25
20. STOP hejtowi / Agnieszka Łaszczych. W: *Biblioteka w Szkole*. – 2019, nr 1, s. 36-39.
Bibliografia, netografia s. 39.
21. SZKOLNA przemoc „leci na fejśa” / Dorota Łosiewicz. W: *W Sieci*. – 2017, nr 21, s. 42-44
22. TABLETOWA konspiracja / Wojciech Osiński. W: *Przegląd*. – 2019, nr 4, s. 30-32
23. W KRAINIE fake news / Joanna Lichocka. W: *Gaz. Polska*. – 2017, nr 6, s. 27
24. W MATNI / Małgorzata Świąchowicz. W: *Newsweek Polska*. – 2018, nr 12, s. 22-26
Stalking.
25. YOUTUBE walczy z hejtem / Magdalena Lemańska. W: *Rzeczpospolita*. – 2017, nr 70, s. B7
26. ZNISZCZYĆ nauczyciela w internecie / Barbara Sowa. W: *Dziennik Gaz. Prawna*. – 2012, nr 49, dod. Magazyn, s. m3-m4

G. Wykluczenie cyfrowe

a. Pozycje zwarte

1. MEDIA w środowisku osób zagrożonych wykluczeniem społecznym / Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska, Magdalena J. Cyrklaff. – Toruń : Wyższa Szkoła Bankowa, 2016. – 179 s.
Bibliogr., netogr. s. 155-171
2. WSPÓŁCZESNE zagrożenia : rzeczywistość czy fikcja? / red. Jan Zimny. – Stalowa Wola : Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Katedra Pedagogiki Katolickiej, 2015. – 685 s. : il.
Bibliogr. przy pracach.
3. WYZNACZNIKI wykluczenia cyfrowego i dostępności stron internetowych instytucji publicznych / Edyta Widawska, Ewa Wysocka, Zbigniew Wieczorek – Częstochowa : Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, 2014. – 244 s. : il.
Bibliogr s. 201-204.

b. Artykuły

1. CO CZWARTY Polak nie korzysta z internetu – społeczny kontekst wykluczenia – wybrane problemy / Małgorzata Orłowska. W: Edukacja, Technika, Informatyka. – 2016, nr 1, s. 118-123
2. WYKLUCZENIE cyfrowe w Polsce na tle Unii Europejskiej / Renata Jedlińska. W: Ekonomiczne Problemy Usług. – 2018, nr 2, s. 225-236
3. NOWE podziały społeczne / Andrzej Ziemiński. W: Dziennik Trybuna. – 2018, nr 159/162, s. 7
4. SPOŁECZNE aspekty zróżnicowania rozwoju społeczeństwa informacyjnego / Małgorzata Grzywińska-Rapca, Elżbieta Lorek, Lesław Markowski. W: Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych. – 2018, z. 49, s. 23-35

Netografia

<https://edukacjamedialna.edu.pl/>

<http://edukatormedialny.pl/>

<https://fdds.pl/>

<https://koduizklasa.ceo.org.pl/>

<http://saferinternet.pl/pl/>

<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spolesczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/>

<http://tydzieninternetem.pl/>

<http://umiejetnoscicyfrowe.pl/baza-wiedzy/>
<https://www.erainformatyki.pl/baza-wiedzy.html>
<https://www.gov.pl/web/cyfrizacja>
<http://www.oswajamyprogramowanie.edu.pl/>
<https://www.szkolazklasa.org.pl/materialy/radziec-fake-news/>

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Wojciech Korfanty
80. rocznica śmierci

Wojciech Korfanty (właśc. Adalbert Korfanty) – ur. 20.04.1873 r., zm. 17.08.1939 r. – polski przywódca narodowy Górnego Śląska, działacz polityczny, wicepremier w rządzie Wincentego Witosa. Urodził się w osadzie Sadzawka (obecnie Siemianowice Śląskie) w religijnej rodzinie górniczej, zachowującej śląskie i polskie tradycje. Uczęszczał do niemieckiej szkoły ludowej w Siemianowicach (od 1879), później do Gimnazjum Królewskiego w Katowicach (od 1885). Założył tam tajne kółko szerzące polską kulturę, nawiązał kontakty z wielkopolskim działaczami. Krytyczne oceny wygłaszane o Otto von Bismarcku spowodowały wydalenie go z klasy maturalnej (sierpień 1895). Szkołę średnią ukończył jednak w grudniu jako ekstern (po interwencji Józefa Kościelskiego, posła do Reichstagu z Wielkopolski). Naukę kontynuował na politechnice w Charlottenburgu. W 1896 roku zmienił uczelnię na Królewski Uniwersytet we Wrocławiu, gdzie na Wydziale Filozoficznym zaliczył dwa semestry. Należał tam do studenckiej korporacji – Towarzystwo Akademii Górnoszlązaków, które przez władze administracyjne zostało rozwiązane (1899). Studia przerwał na dwa lata. Zatrudnił się wówczas jako korepetytor u litewskiego arystokraty, a zarobione pieniądze przeznaczył na kontynuację nauki. W 1901 roku przeniósł się na ostatni semestr do Berlina, gdzie uzyskał dyplom. Rok później został prezesem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Katowicach, reaktywowanego z jego udziałem. Był członkiem Ligi narodowej (1901-1908), współpracował z Romanem Dmowskim.

Pełnił także funkcję redaktora naczelnego pisma „Górnoszlązak”. Za zamieszczony tam artykuł trafił na cztery miesiące do więzienia we Wronkach (1902).

Prowadził intensywną działalność polityczną. Był posłem do Reichstagu (1903-1912, 1918) oraz pruskiego Landtagu (1903-1918), redaktorem naczelnym i właścicielem pisma „Polak”, organu górnośląskiej Narodowej Demokracji, Wystąpił w Reichstagu (październik 1918) z żądaniem włączenia do państwa polskiego ziem polskich zaboru pruskiego i Górnego Śląska. Był członkiem Naczelnej Rady Ludowej (NRL), a w czasie powstania wielkopolskiego 1918/1919 stał na czele Komisariatu NRL, który w Wielkopolsce pełnił funkcję rządu. W 1920 roku objął stanowisko Polskiego Komisarza Plebiscytowego na Górnym Śląsku, a po decyzjach niekorzystnych dla Polaków stanął na czele III powstania śląskiego (1921).

W odrodzonej Polsce uzyskał mandat posła na Sejm I i II kadencji (1922-1930), reprezentował Chrześcijańską Demokrację (ChD). W rządzie Wincentego Witosa objął urząd wicepremiera (1923). Ponowił działalność publicystyczną. Kupił dziennik „Rzeczpospolita” (od Ignacego Paderewskiego) i założył dziennik „Polonia”. Był członkiem rady nadzorczej w zarządzie Banku Wzajemnych Ubezpieczeń „Vesta” w Poznaniu.

Starał się zjednoczyć opozycję wobec Józefa Piłsudskiego, zwalczał jego „reżim”. W 1930 roku został aresztowany razem z posłami Centrolewu i osadzony w twierdzy brzeskiej. Po odzyskaniu wolności (jego sprawę wyłączone z procesu brzeskiego) powrócił na Śląsk. Zasiadał w Sejmie Śląskim oraz w Senacie RP II kadencji. Był przeciwnikiem wojewody Michała Grażyńskiego. W obawie przed ponownym aresztowaniem udał się na emigrację do Czechosłowacji (1935). Należał do założycieli Frontu Morges (1936 – wraz z Ignacym Paderewskim, Władysławem Sikorskim, Józefem Hallerem, Wincentym Witossem i Karolem Popielem), grupy, która domagała się przywrócenia systemu demokratycznego w Polsce. Aneksja Czechosłowacji przez Niemcy spowodowała wyjazd Korfanteo do Francji (1938). Był organizatorem i prezesem Stronnictwa Pracy (połączenie ChD i Narodowej Partii Robotniczej). Wrócił do Polski po wypowiedzeniu (kwiecień 1939) przez III Rzeszę układu o nieagresji i niestosowaniu przemocy. Mimo publicznych protestów został wówczas aresztowany i osadzony na Pawiaku. Schorowanego zwolniono z aresztu (20 lipca 1939) a 17 sierpnia zmarł w warszawskim szpitalu. Wojciecha Korfanteo pochowano w Katowicach a jego pogrzeb stał się wielką manifestacją polityczną.

Napisał m.in.:

1. ODEZWA Wojciecha Korfanteo do ludu śląskiego (wyd. 1927)
2. WOJCIECHA Korfanteo „Marzenia i zdarzenia” (wyd. 1984)

3. NARÓD, państwo, Kościół : wybór publicystyki katolicko-społecznej (wyd. 1992)
4. LISTY Wojciecha Korfatego i Karola Popiela przywódców polskiej Chrześcijańskiej Demokracji (wyd. 2004)
5. PRZEMÓWIENIA z lat 1904-1918 (wyd. 2012)

a. Pozycje zwarte

1. CZŁOWIEK charakteru : materiały do refleksji nad biografią i dziełem Wojciecha Korfatego (1873-1939) / Antoni Halor ; [red. Bogumiła Hrapkowicz-Halorowa]. – Siemianowice Śląskie : Urząd Miasta, 2012. – 106 s. : il. – (Biblioteka Siemianowicka ; z. 14)
Bibliogr. s. 77-78.
2. DZIAŁALNOŚĆ Wojciecha Korfatego w Naczelnej Radzie Ludowej w Poznaniu w latach 1918-1919 / Dariusz Matelski. – Katowice : [b.w.], 1991. – S. 91-102,
3. DZIEŁO Wojciecha Korfatego / [red. t. Michał Lubina] ; Związek Górnośląski. – Katowice [i in.] : ZG, 1993. – 102 s. – (Wszechnica Górnośląska ; 70)
4. KATOWICE Wojciecha Korfatego / Wojciech Janota ; Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Katowicach. – Katowice : WBP, 1989. – 30 s. : il.
5. KORFANTY i inni... : rok 1918 na Górnym Śląsku / praca zbiorowa pod red. Jerzego Myszora przy współpracy Henryka Olszara ; Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. – Katowice : Księgarnia Św[iętego] Jacka, 2018. – 294 s. : il.
6. KORFANTY w anegdocie / Jadwiga Lipońska-Sajdak. – Wyd. 2 uzup. – Katowice : Muzeum Historii Katowic, 2009. – 64 s. : il.
Bibliogr. s. 25-26.
7. NIE tylko o Korfantym : jeszcze o powstaniach śląskich i plebiscycie w świetle ostatnich badań ; praca zbiorowa / pod red. Zbigniewa Kapały ; [aut. Edward Długajczyk i in.] ; Muzeum Górnośląskie w Bytomiu. – Bytom : MG, 2000. – 282 s.
Materiały X Seminarium Historyków Powstań Śląskich i Plebiscytu, zorganizowanego w Bytomiu 28 maja 1999 r.
Bibliogr.
8. ONI decydowali na Górnym Śląsku w XX wieku : praca zbiorowa / pod red. Janusza Mokrosza i Mirosława Węckiego. – Katowice : Archiwum Państwowe [i in.], 2014. – 280 s. : il.
Bibliogr. przy rozdz.
Zawiera: Korfanty wobec śląskiej autonomii / Jan F. Lewandowski.

9. PIERWSZE zwycięstwo Wojciecha Korfantego / Tadeusz Czekał. – Katowice : Śląski Instytut Naukowy, 1986. – 122 s. : il. – (Śląskie Epizody Historyczne)
10. POLITYK, przyjaciel, autorytet : rzecz o Wojciechu Korfancym (1873-1939) / Konstancy Wolny. – Katowice : „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, 2012. – 144 s. : il.
11. PRZYWÓDCA i przywództwo narodowe na Górnym Śląsku w polskiej tradycji (1848-1914) / Aleksander Kwiatek. – Opole : Instytut Śląski w Opolu, 1991. – 319 s.
12. ŚLĄSK w polskiej myśli społeczno-politycznej XX wieku : w 90. rocznicę powrotu Górnego Śląska do Polski / Marian Marek Drozdowski. – [Warszawa] ; Opole : Narodowe Centrum Kultury, 2011. – 269 s.
13. ŚLĄSKIE portrety : Józef Biniszkiewicz, Arkadiusz Bożek, Michał Grażyński, Wojciech Korfancy, Stanisław Ligoń, Józef Wieczorek / [red. nauk. Jan Przewłocki ; red. Alina Kania ; portr. Jerzy Moskał]. – Katowice : Krajowa Agencja Wydawnicza, 1985. – 163 s. : il.
14. Wojciech Korfancy / [Miłosz Skrzypek]. – Warszawa : Wydawnictwo Sejmowe. Kancelaria Sejmu, 2009. – [32] s. : il.
15. WOJCIECH Korfancy / Jan F. Lewandowski. – Katowice ; Chorzów : Videograf II, 2009. – 183 s. : il.
Bibliogr. s. 168-174.
16. WOJCIECH Korfancy / Jan F. Lewandowski. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2013. – 254 s., [32] s. tabl. : il. – (Biografie Sławnych Ludzi)
17. WOJCIECH Korfancy / Jan Kudera ; z rękopisu wydobył i posłowiem opatrzył Wojciech Janota. – Katowice : Biblioteka Śląska, 1999. – 51 s.
18. WOJCIECH Korfancy 1873-1939 / Grzegorz Bębnik, Sebastian Rosenbaum, Mirosław Węcki. – Warszawa ; Katowice : Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2018. – 335 s. : il.
Bibliogr. s. 327-329.
19. WOJCIECH Korfancy a powstanie wielkopolskie 1918-1919 / Dariusz Matelski. – Poznań : [b.w.], 1993. – S. 64-69
20. WOJCIECH Korfancy : biografia polityczna / Marian Orzechowski. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1975. – 441 s. : il.
21. WOJCIECH Korfancy : myśl katolicko-społeczna i działalność / Edward Baławajder ; przedm. Damian Zimoń. – Katowice : Księgarnia Św[iętego] Jacka, 2001. – 360 s. : il.
Bibliogr.

22. WOJCIECH Korfanty 1873-1939 / Władysław Zieliński. – [Wyd. 3]. – Katowice : Muzeum Śląskie, [1989]. – 14 s. – (Wszechnica Muzeum Śląskiego)
23. WOJCIECH Korfanty : odrodzenie narodowe i polityczne Śląska / Mieczysław Tobiasz. – Katowice : Muzeum Śląskie, [1993]. – 238 s. : il.
24. WOJCIECH Korfanty : polityka, wzloty i niepowodzenia / Jan Przewłocki ; Polska Akademia Nauk. Oddział w Katowicach. Komisja Historyczna. – Kielce : „Szumacher” : współwyd. Górnośląska Macierz Kultury, 1993. – 105 s.
Bibliogr. s. 105.
25. WOJCIECH Korfanty – portret polityka : materiały z sesji naukowej (wrzesień 1989) / [red. Aleksandra Niesyto] ; Muzeum Historii Katowic. – Katowice : MHK, 1991. – 169 s.
26. WOJCIECH Korfanty przed Sądem Marszałkowskim : dokumenty / [oprac.] Zbigniew Landau, Bronisława Skrzyszewska ; Śląski Instytut Naukowy w Katowicach. – Katowice : Wydawnictwo „Śląsk”, 1964. – 176 s.
27. WOJCIECH Korfanty : przywódca chadecji na Górnym Śląsku w II Rzeczypospolitej / Lech Szaraniec. – Katowice : Muzeum Śląskie, 1997. – 15 s.
28. WOJCIECH Korfanty : rozprawy i szkice historyczno-literackie : praca zbiorowa / pod red. Dariusza Rotta i Eugeniusza Skorwidera ; Pałac Młodzieży w Katowicach, Śląskie Towarzystwo Naukooliterackie. – Katowice : Biblioteka Śląska : przy współpr. „Sowa-Press”, 1993. – 60 s. – (Zeszyty Humanistyczne Pałacu Młodzieży w Katowicach, nr 1)
Bibliogr. s. 52-60.
29. WOJCIECH Korfanty 1873-1939 : w 130 rocznicę urodzin / pod red. Teresy Kulak ; Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Fundacja Odbudowy Demokracji im. Ignacego Paderewskiego. – Wrocław : IHUW : FOD, 2003. – 107 s. : il. – (Prace Historyczne / Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego ; 34)
30. WOJCIECH Korfanty – współtwórca Niepodległej / Grzegorz Bębniak ; redakcja Tadeusz Skoczek. – Warszawa : Muzeum Niepodległości, 2017. – 123 s. : il. – (Twórcy Państwowości Polskiej)
31. WOJCIECH Korfanty : wybór literatury za lata 1990-1998 : zestawienie bibliograficzne / [oprac. Elżbieta Śledziona] ; Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Katowicach. – Katowice : WBP, 1999. – 28 s.
32. WOJCIECHA Korfantego „Marzenia i zdarzenia” / do druku przygot., wstępem i przypisami opatrzył Władysław Zieliński. – Katowice : Śląski Instytut Naukowy, 1984. – 182 s. : il.

b. Artykuły

1. ADOLF Nowaczyński o Wielkopolsce, Śląsku i Wojciechu Korfantym / Aleksander Kwiatek. W: *Kwartalnik Opolski*. – 2009, nr 2/3, s. 3-24
  2. BEZ ceremoniału : Wojciecha Korfatego ślub niezgody / Jan. F. Lewandowski. W: *Tyg. Powszechny*. – 2009, nr 33, s. 32
  3. CHCEMY do Polski?... / Wojciech Korfanty ; tł. Stanisław Wilczek. W: *Śląsk*. – 2002, nr 6, s. 51-55
  4. DOM Korfatego / Jan F[ranciszek] Lewandowski. W: *Śląsk*. – 1997, nr 9, s. 68
  5. DYKTATOR Korfanty / Jan F. Lewandowski. W: *Śląsk*. – 2011, nr 5, s. 44-47
  6. DYKTATOR niedoceniony : kim był przywódca polskich Ślązaków / Joanna Brożek. W: *Tyg. Powszechny*. – 2009, nr 18, dod. s. III
  7. DYKTATOR III Powstania Śląskiego : Powstania Śląskie / Sebastian Rosenbaum. W: *Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze)*. – 2018, nr 105, dod. Dodatek historyczny IPN „Moja Niepodległa”, s. III
  8. GDYBY Korfanty został w Paryżu / Jan F. Lewandowski ; rozm. przepr. Bogdan Widera. W: *Śląsk*. – 2009, nr 10, s. 22-23
  9. GORZKI chleb / Barbara Niemiec. W: *Tyg. Solidarność*. – 1999, nr 33, s. 12-13
- Działalność Wojciecha Korfatego.
10. JAK Korfanty uzyskał pierwszy górnośląski mandat dla Polaków : wybory do Reichstagu w Katowicach i Zabrze / Helmut Neubach ; tł. z niem. Joanna Rostropowicz. W: *Zeszyty Eichendorffa*. – 2005, z. 10, s. 28-41
  11. JAK sanacja Korfatego prześladowała / Sławomir Suchodolski. W: *Najwyższy Czas!* – 2015, nr 49, s. XXXVI-XXXIX
  12. KŁĄTWA ludziom : pogrzeb Wojciecha Korfatego według Kazimierza Gołby / Krystyna Heska-Kwaśniewicz. W: *Śląsk*. – 2009, nr 8, s. 45-47
  13. KORFANTY mówił w Reichstagu: Żądamy własnej Polski! / Teresa Semik. W: *Polska (Metropolia Warszawska, wyd. zasadnicze)*. – 2018, nr 89, s. 30
  14. KORFANTY spojrz na Dmowskiego / Tomasz Urzykowski. W: *Gaz. Wyborcza (Wyd. zasadnicze)*. – 2018, nr 67, dod. Gazeta Stołeczna, s. 5
  15. KORFANTY w 1922 roku / Jan F. Lewandowski. W: *Śląsk*. 2012, nr 5, s. 16-19

16. KORFANTY w latach przełomu / Jan F. Lewandowski. W: Tyg. Powszechny. – 2011, nr 20, dod. Krwią i blizną, s. III-IV
  17. KORFANTY – prawodawca / Józef Musioł. W: Śląsk. – 1999, nr 8, s. 20-21
  18. KORFANTY w Roku Korfantego / Jan F. Lewandowski, Michał Lis, Edward Długajczyk ; rozm. przepr. Tadeusz Kijonka ; oprac. Bogdan Wiedera. W: Śląsk. – 2009, nr 3, s. 14-19
  19. KORFANTY wobec autonomii / Jan F. Lewandowski. W: Śląsk. – 2013, nr 4, s. 50-52
  20. LATA szkolne Wojciecha Korfantego / Jadwiga Lipońska-Sajdak. W: Kronika Katowic. – 1995, t. 5, s. 59-64
  21. LOSY rodziny Wojciecha Korfantego : ocalili tylko wspomnienia / Barbara Szmatloch. W: Śląsk. – 2009, nr 9, s. 10-14
  22. NARODZINY polityka / Jan F. Lewandowski. W: Śląsk. – 2009, nr 7, s. 42-46
  23. NAJMŁODSZE lata Korfantego / Jan F. Lewandowski. W: Śląsk. – 2009, nr 5, s. 42-44
  24. NIEMIECCY politycy i opinia publiczna wobec Wojciecha Korfantego (1922-1926) / Tomasz Fałęcki. W: Studia Śląskie. – 1997, t. 56, s. 233-245
  25. O JEDEN Śląsk za daleko / Marian Orzechowski ; rozm. przepr. Aleksandra Klich, Andrzej Stefański. W: Gaz. Wyborcza (Wyd. zasadnicze). – 2001, nr 102, s. 16-18
- III powstanie śląskie i rola Wojciecha Korfantego.
26. OSTATNIE akordy / Wojciech Lada. W: Sieci. – 2018, nr 53, dod. Bohaterowie Niepodległej odc. 12, Tryumf sprawy polskiej, s. 1-6, 8-10, 12-14
  27. NIEŚWIĘTY śląski święty / Michał Smolorz. W: Polityka. – 2009, nr 33, s. 56-58
  28. OSTATNIE lata Korfantego / Henryk Przybylski. W: Śląsk. – 1998, nr 8, s. 30-32
  29. OSTATNIE miesiące Korfantego / Jan F. Lewandowski. W: Śląsk. – 2009, nr 8, s. 42-44
- Fragm. książki „Tragedia Korfantego”.
30. POGRZEB Korfantego / Jan F. Lewandowski. W: Śląsk. – 1999, nr 8, s. 22-24
  31. PRZYWRÓCMY Korfantemu jego dom / Barbara Szmatloch. W: Śląsk. – 2009, nr 12, s. 22-26
  32. RYCERZ Rzeczypospolitej : o wkładzie Wojciecha Korfantego do walki o niepodległość Polski w latach 1903-1922 / Marian Marek Drozdowski. W: Śląsk. – 2009, nr 4, s. 34-38

33. SESJA naukowa poświęcona Wojciechowi Korfantemu : (Kraków, 26-27 marca 2004) / Iwona Choncia. W: *Studia Historyczne* (Kraków). – 2004, z. 3/4, s. 415-417
34. SIERPNIOWE rocznice śląskie / Michał Soska. W: *Nasza Polska*. – 2014, nr 35, s. 11
Dot. rocznic powstań śląskich i śmierci Wojciecha Korfanteo.
35. ŚLĄSKI Wałęsa. Też w piekielku / Aleksandra Klich. W: *Gaz. Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2009, nr 194, s. 16-17
36. TEMPEROWAŁ namiętności, łagodził konflikty : Konstany Wolny : portret polityka / Jan F. Lewandowski. W: *Tyg. Powszechny*. – 2012, nr 22, dod. Konstany Wolny. *Zawsze Prosto*, s. II-III
37. TWARDY zawodnik / Krzysztof M. Mazur. W: *Najwyższy Czas!* – 2013, nr 17, s. XVIII-XIX
38. WALKA zbrojna i dyplomatyczna : Powstania Śląskie / Mirosław Węcki. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2018, nr 105, dod. Dodatek historyczny IPN „Moja Niepodległa”, s. I
39. WBREW wszelkim przeciwnościom / Bohdan Urbankowski, Piotr Ferenc-Chudy. W: *Gaz. Polska*. – 2009, nr 47, s. 16-17
40. WOJCIECH Korfanty / Ksawery Pruszyński. W: *Śląsk*. – 2003, nr 4, s. 60-61
41. WOJCIECH Korfanty dla Polski / Grzegorz Kucharczyk. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2018, nr 292[291], s. 14-15
42. WOJCIECH Korfanty i niepodległość / Andrzej Owiński. W: *Myśl Polska*. – 2008, nr 42, s. 15
43. WOJCIECH Korfanty w Naczelnej Radzie Ludowej w Poznaniu w latach 1918-1919 / Dariusz Matelski. W: *Kronika Wielkop.* – 1990, nr 2 s. 53-62
44. WOJCIECH Korfanty w Sejmie Śląskim / Witold Marcoń. W: *Kronika Katowic*. – 2010, t. 11, s. 41-76
45. WOJCIECHA Korfanteo droga do niepodległości / Seweryn A[leksander] Wislocki. W: *Niepodległość i Pamięć*. – 2003, nr 1, s. 83-94
46. WOJCIECHA Korfanteo i Józefa Piłsudskiego spór o Polskę : (kilka refleksji) / Aleksander Kwiatek. W: *Zeszyty Chorzowskie*. – 2009, t. 10, s. 13-22
47. WOJCIECHA Korfanteo portret wielowymiarowy / Edward Długajczyk. W: *Śląsk*. – 2001, nr 5, s. 6-8,33
48. WOJCIECH Korfanty o sobie / oprac. Jan F. Lewandowski. W: *Śląsk*. – 2009, nr 2, s. 38-41
Fragmenty.

49. WOJCIECH Korfanty w zbiorowej pamięci historycznej / Zygmunt Woźniczka ; Instytut Kulturoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W: *Szkice Archiwalno-Historyczne*. – 2011, nr 8, s. 107-125
50. WOJCIECH Korfanty wobec idei demokratycznego państwa / Aleksander Kwiatek. W: *Kwartalnik Opolski*. -2006, nr 1, s. 3-16
51. WOJCIECH Korfanty wobec powstań narodowowyzwoleńczych w latach 1918-1921 / Dariusz Matelski. W: *Kronika Katowic*. – 1995, t. 5, s. 35-58
52. WRÓG Korfanty / Józef Krzyk. W: *Ale Historia*. – 2013, nr 18, s. 8-10
53. WSPOMNIENIE rodzinne o Wojciechu Korfatnym / Eugenia Korfanty. W: *Śląsk*. – 1999, nr 3, s. 52-53
54. WSPOMNIENIE Halżki Rupp-Kozłowskiej (1904-1990) o swoim ojcu Wojciechu Korfatnym / Halżka A. Kozłowska. W: *Śląsk*. – 2009, nr 9, s. 15
55. Z ZIEMI śląskiej do Polski / Sebastian Reńca. W: *Tyg. Solidarność*. – 2018, nr 38, dod. Oblicza Niepodległości, s. 3-5

c. Netografia

https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojciech_Korfanty
<https://dzieje.pl/postacie/wojciech-korfanty-1873-1939>
<https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/827101,Wojciecha-Korfantego-kochaly-kobiety-i-lud-slaski>
<http://obliczaludzi.com/wojciech-korfanty/>
<https://polskiedzieje.pl/slawni-polacy/wojciech-korfanty.html>
<https://www.dziennikwschodni.pl/magazyn/ojcowie-niepodleglej-korfanty-rogata-dusza,n,1000219546.html>
<https://biografia24.pl/wojciech-korfanty/>
<https://zyciorysy.info/wojciech-korfanty/>
<https://www.biogramy.pl/a/biografia/wojciech-korfanty-wiesz>
<https://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php/zajecia-edukacyjne-vi-viii/216-tworcy-niepodleglej/748-wojciech-korfanty>
https://historia.agh.edu.pl/wiki/Wojciech_Korfanty
<https://www.bn.org.pl/projekty/aleje-niepodleglosci/tworcy-niepodleglosci/wojciech-korfanty>
https://silesia.edu.pl/index.php?title=Korfanty_Wojciech

Joanna Kulmowa
(1928-2018)

Joanna Kulmowa (właśc. Joanna Maria Kulma z domu Cichocka) – ur. 25.03.1928 r., zm. 17.06.1928 r. – poetka, pisarka, autorka utworów scenicznych, słuchowisk radiowych, librett operowych dla dzieci i dorosłych oraz książek dla dzieci i młodzieży, aktorka i reżyser. Urodziła się w Łodzi, a dzieciństwo spędziła w Tomaszowie Mazowieckim. W czasie okupacji niemieckiej uczestniczyła w tajnych kompletach. Po wojnie studiowała historię na Uniwersytecie Łódzkim. Wkrótce przeniosła się jednak do Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej i Filmowej w Łodzi, gdzie ukończyła studia aktorskie. Zawód reżysera zdobyła w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie. Pracowała jako redaktor działu teatralnego w wydawnictwie Nasza Księgarnia. W roli reżysera debiutowała w Teatrze Ziemi Łódzkiej; pracowała także w teatrach Poznania, Koszalina, pełniła funkcję kierownika literackiego Teatru Wybrzeże (1962-1963). Na początku 1960 roku współtworzyła Scenę Kameralną Filharmonii Narodowej, z którą przez wiele lat współpracowała (1960-1974).

W latach 1961-1996 wraz z mężem Janem Kulmą mieszkała w Strumianach (koło Stargardu Szczecińskiego). Małżonkowie omal nie stracili domu, kiedy w 1968 roku Joanna Kulmowa nie wzięła udziału w antysemitkiej nagonce i odmówiła podpisania wniosku o usunięcie m.in. Pawła Jasienicy i Stefana Kisielewskiego ze Związku Literatów Polskich. Po przeprowadzce do Warszawy zbiory Kulmów ze Strumian (książki, meble itp.) zostały przekazane do Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego.

Pod koniec lat 70. podjęła współpracę ze środowiskami opozycyjnymi, publikowała wiersze w „drugim obiegu”. Wspólnie z mężem organizowała wydarzenia w ramach Tygodni Kultury Chrześcijańskiej; założyła chór i teatr dziecięcy przy parafii w Poczerninie. Małżonkowie organizowali też międzynarodowe spotkania literackie (m.in. VI Warszawskie Dni Literatury „Polska Rzeczpospolita wielu narodów”). W latach 1996-1998 była prezesem warszawskiego oddziału Stowarzyszenia Pisarzy polskich.

Jako poetka zadebiutowała w 1952 roku. Pierwszy tomik wierszy „Fatum na zakręcie” ukazał się w 1957 roku. Opublikowała ponad 50 tomów wierszy. Obok zbiorów przepełnionych refleksją nad życiem tworzyła również wiersze satyryczne. Popularność i powszechne uznanie zyskała jako autorka twórczości dla dzieci. Nawiązuje w nich do dziecięcej wyobraźni, łączy humor, liryzm i zadumę nad światem. W nielicznych powieściach dzieliła się refleksjami nad podstawowymi treściami ludzkiej egzystencji, wprowadzała młodego czytelnika w problemy współczesnego świata.

Wśród licznych nagród, odznaczeń i wyróżnień znajdują się m.in. doktorat honoris causa Uniwersytetu Szczecińskiego, Order Uśmiechu, Wawrzyn Mistrza Mowy Polskiej, Orfeusz -Nagroda Poetycka im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego.

Pisarka zmarła w Warszawie, gdzie została pochowana.

Na dorobek Joanny Kulmowej składają się m.in.: poezja – „Fatum na zakręcie” (1957), „Stukam, pukam” (1959), „Boże umieranie” (1962), „Śpiew lasu” (1967), „Cykuta i Jonasz, czyli nasza epoka” (1967), „Wiersze dla Kai” (1970), „Zasypanki” (1972), „Krześlaki z rozwianą grzywą” (1978), „Trefnisiem będąc” (1978) „Na ten słodki czas” (1981), „Niebo nad miastem” (1986), „Zagubione światelko” (1990), „Wiersze wybrane 1954-1979” (1988), „Jeszcze 37 wierszy” (2018), „Moje żarty” (2018); powieści – „Wio, Leokadio” (1965), „Stacja *Nigdy w życiu*” (1967); baśń – „Serce jak złoty gołąb” (1984).

a. Pozycje zwarte

1. BAJKA upalna / Joanna Kulmowa ; il. na okł. Joanna Kulmowa ; [il. Katarzyna Nagłowska]. – Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2012. – Leporello XI s. : il. + Dodatek. – 78 s.
2. BIBLIOGRAFIA i ikonobibliografia twórczości Joanny Kulmowej / oprac. i wstęp Urszula Chęcińska ; Uniwersytet Szczeciński. – Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2012. – 78 s. : il. kolor.
3. BÓG inspiracją twórczości literackiej Joanny Kulmowej / Józef Kamiński SAC. – Warszawa, 1999. – 89 s.
4. CIUŁANIE siebie / Joanna Kulmowa. – Warszawa : „Twój Styl”, 1995. – 345 s.
5. JOANNA Kulmowa – biobibliografia / [oprac. Hanna Niedbał] ; Książnica Szczecińska. – Szczecin : KS, 1993. – 99 s. : il. Bibliogr. s. 68-70.
6. JOANNA Kulmowa : doctor honoris causa Uniwersytetu Szczecińskiego / [pod red. Urszuli Chęcińskiej]. – Szczecin : Uniwersytet Szczeciński, 2012. – 77 s. : il.
7. JOANNA Kulmowa wobec świata literatury / pod red. Urszuli Chęcińskiej. – Szczecin : Książnica Pomorska, 1998. – 117 s. Pokłosie konferencji naukowej zorganizowanej w Szczecinie w dniach 25-26 marca 1998 r.
8. JOANNA ze Strumian : tylko szkic... / Aniela Książek-Szczepanikowa. – Szczecin : Volumina.pl Daniel Krzanowski, 2015. – 158 s. : il. kolor.

Bibliogr. s. 147-150.

9. NA POCZĄTKU Kunstmann wymyślił sobie Kulmową... : Heinrich Kunstmann – Joanna Kulmowa : listy 1966-2009 / przekł. Marek Zybura ; oprac. i przedm. Urszula Chęcińska i Marek Zybura. – Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2016. – 353 s. : il. – (Biblioteka Szczecina Humanistycznego, nr 1)
10. „NA TEN słodki czas” : spotkania z Joanną Kulmową i jej poezją w latach 1982-1996 / Aniela Książek-Szczepanikowa. – Siedlce : Wydaw. Akademii Podlaskiej, 2004. – 245 s. : il.
Bibliogr. s. 183-188.
11. POETKA i paidia : o muzie dziecięcej Joanny Kulmowej / Urszula Chęcińska. – Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2007. – 446 s. : il. – (Rozprawy i Studia / Uniwersytet Szczeciński, t. (707) 633)
Bibliogr. twórczości J. Kulmowej s. 363-409 i bibliogr. s. 414-439.
12. STRUMIAŃSKIE wędrowanie / Joanna Kulmowa. – Sejny : Pogranicze, 2004. – 189 s.
13. TOPOGRAFIA myślenia / Joanna Kulmowa ; [red. Magdalena Słysz]. – Warszawa : „Iskry”, 2001. – 140 s.
14. TWÓRCA i odbiorca poezji w erze multimediów. 4 / Aniela Książek-Szczepanikowa. – Łódź : Wydawnictwo Primum Verbum, 2017. – 72 s. : il.
Bibliogr. s.69-70.
15. ZAKON we dwoje / Halina Pytel-Kapanowska. – Szczecin : Książnica Pomorska, 1995. – 98 s. : fot. – (Wybitni Szczecinianie)

b. Artykuły

1. DROHOBYCZ, Strumiany i wiosna : krótka historia prowincjonalna / Urszula Chęcińska. W: P o g r a n i c z a . – 2000, nr 1/2, s. 30-33
2. JAK nie kochać starości / Kalina Błażejowska. W: T y g . P o w s z e c h n y . – 2014, nr 19, s. 70-73
3. JEMY kaszę z miodem / Lidia Ostałowska. W: G a z . W y b o r c z a (Wyd. zasadnicze). – 2018, nr 144, dod. Wyborcza na Początek Lata, s. 18-19
4. JOANNA i Jan Kulmowie ze Strumian w „Nowych Strumianach” Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego / Urszula Ganakowska ; Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego. W: B i b l i o t e k a r z Z a c h o d n i o - P o m o r s k i . – 2014, nr 2, s. 44-47

5. JOANNA Kulmowa wobec świata literatury / Maryla Hempowicz. W: *Guliwer*. – 1998, nr 4, s. 47-49
6. JUBILEUSZ Joanny Kulmowej / Urszula Chęcińska. W: *Pogranicza*. – 1998, nr 3, s. 110-113
7. JUBILEUSZ Joanny Kulmowej / Cecylia Judek. W: *Bibliotekarz Zachodnio-Pomorski*. – 1998, nr 1/2, s. 52-56
8. JUBILEUSZ / Marlena Kaźmierczak. W: *Polonistyka*. – 1998, nr 7, s. 504
Sesja naukowa „Joanna Kulmowa wobec świata literatury” w Szczecinie.
9. KULMOWA: Jestem jak niebo szerokie / Małgorzata I. Niemczyńska. W: *Gaz. Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2008, nr 71, s. 21
10. KULMOWIE i wspólnota w Strumianach / Elżbieta Stelmaszczykowa. W: *Pogranicza*. – 1997, nr 1, s. 63-76
Zespoły wokalnie-teatralne prowadzone przez Joannę i Jana Kulmów w parafii Poczernin w latach 80-tych.
11. LAUDACJA na cześć Joanny Kulmowej z okazji przyznania Nagrody Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej „Sztuka Młodym” / Grzegorz Leszczyński. W: *Guliwer*. – 2005, nr 1, s. 98-100
12. LEOKADIA to ja! Joanna Kulmowa ; rozm. przepr. Jarosław Mikołajewski. W: *Gaz. Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2005, nr 16, dod. Książki nr 1, s. I-II
13. MEDEA i ja : (czyli Stracone Zachody Miłosne) / Joanna Kulmowa. W: *Notatnik Teatralny*. – 1997, nr 14, s. 149-152
14. NIC nie mieć zupełnie / Jarosław Mikołajewski. W: *Gaz. Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2005, nr 16, dod. Książki nr 1, s. III
15. POETYCKI debiut Joanny Kulmowej / Mirosław Lalak. W: *Pogranicza*. – 1998, nr 3, s. 5-13
16. POWRÓT na stację / Jerzy Sosnowski. W: *Więź*. – 2005, nr 8/9, s. 155-158
17. RAZ dzieckiem – całe życie dzieckiem / Joanna Kulmowa ; rozm. przepr. Rena Rolewicz-Jurasz. W: *Guliwer*. – 2003, nr 4, s. 32-36
18. REKONSTRUKCJE przestrzeni, rekonstrukcje pamięci : Kulmowa, Katz, Tulli / Aleksandra Grzemska. W: *Monady*. – s. 207-232
Bibliogr. s. 230-232.
19. SERAFICZNE niebo Joanny Kulmowej / Urszula Chęcińska. W: *Poezja i Dziecko*. – 2004, nr 3, s. 40-46
20. SŁOWNIK poetów dla dzieci : Włodzimierz Domeradzki, Joanna Kulmowa, Ludmiła Marjańska / Jędrzej Konieczka. W: *Poezja i Dziecko*. – 2003, nr 3, s. 71-78

21. STRONY Joanny Kulmowej / Urszula Chęcińska. W: P o g r a n i c z a . – 2001, nr 3, s. 152-154
22. SUPLEMENT mój, czyli kulminacja / Piotr Michałowski. W: P o g r a n i c z a . – 1998, nr 3, s. 24-34
23. SZARA myszka poezji polskiej / Mirosław R. Kaniecki. W: T o p o s . – 2018, nr 4, s. 142-144
24. TĘ CZĘŚĆ dziecka, która jest we mnie, zamieniam na słowa / Joanna Kulmowa ; rozm. przepr. Wirginia Borodzicz. W: W y c h o w a n i e w P r z e d s z k o l u . – 2005, nr 6, s. 14-19
25. TO, CZEGO nie ma : o poezji Joanny Kulmowej / Zofia Beszczyńska. W: G u l i w e r . – 1999, nr 4, s. 19-21
26. Z KULMOWEJ się nie wyrasta... : laudacja na cześć Joanny Kulmowej z okazji Nagrody Prezydenta RP / Grzegorz Leszczyński. W: P o e z j a i D z i e c k o . – 2005, nr 1, s. 50-51

c. Netografia

- <https://natemat.pl/241155,nie-zyje-joanna-kulmowa-poetka-autorka-wierszy-dla-dzieci>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Joanna_Kulmowa
- <https://culture.pl/pl/tworca/joanna-kulmowa>
- <https://www.newsweek.pl/kultura/nie-zyje-joanna-kulmowa-pisarka-i-poetka-miala-90-lat/wpenyxl>
- <http://wyborcza.pl/7,75517,23552627,pisarka-joanna-kulmowa-nie-zyje-mowila-trzeba-nie-przestawac.html>
- <http://sppwarszawa.pl/czlonkowie/joanna-kulmowa/>
- <https://dziennikpolski24.pl/nie-zyje-joanna-kulmowa-na-jej-utworach-wychowaly-sie-pokolenia-polakow/ar/13265654>
- <http://czasdlapoezji.blox.pl/2018/06/Joanna-Kulmowa-piekna-pani-ktora-pisala-piekne.html>
- <https://gloswielkopolski.pl/wspomnienie-odeszla-joanna-kulmowa-krolowa-poezji-dzieciecej/ar/13266770>
- <http://kultura.gazeta.pl/kultura/7,114628,23553279,nie-zyje-joanna-kulmowa-polska-astrid-lindgren-zmarla-w-wieku.html>
- http://www.encysol.pl/wiki/Joanna_Kulmowa

III. MATERIAŁY METODYCZNE

Libretto*: Małgorzata Derwich

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

OPERA MONIUSZKO, CZYLI ZWIĄZKI STANISŁAWA M. Z POZNANIEM

Scenariusz imprezy bibliotecznej

Prolog*

Opera to dziwny gatunek – kocha się ją lub nienawidzi. Dla wielu ludzi może nie istnieć (jest sztuczna i niedzisiejsza – powiadają; a przecież liczy „zaledwie” 400 lat), ale ma ona też grono zagorzałych zwolenników. Podobnie jest ze Stanisławem Moniuszką – „ojcem polskiej opery narodowej”; jednym nazwisko to nic nie mówi, drugim – kojarzy się ze starą ramotą; dla jeszcze innych – Moniuszko jest niedocenionym geniuszem.

Naszym scenariuszem chcemy uczcić 200. rocznicę urodzin Stanisława Moniuszki. Jednak nie zamierzamy nikogo na siłę do niego przekonywać, ani zmuszać do pokochania polskiej opery. Zależy nam jedynie na przybliżeniu sylwetki kompozytora – bez udziwnień i uwspółcześniania na siłę. Więcej – postanowiliśmy przedstawić go w sposób jak najbardziej tradycyjny, w dodatku – w konwencji spektaklu operowego.

A związki Stanisława M. z Poznaniem? Wszystko wyjaśni osnuta wokół nich fabuła naszego scenariusza-spektaklu.

Cele:

- uczczenie 200. rocznicy urodzin i Roku Stanisława Moniuszki
- upamiętnienie 100. rocznicy poznańskiej sceny operowej
- popularyzacja wiedzy o operze
- propagowanie czytelnictwa jako źródła wiedzy

Adresaci: uczennice i uczniowie ostatnich klas szkoły powszechnej oraz szkół średnich

Czas: ok. 2 h

Metodyka:

- stworzenie sceny quasi operowej (podest, kotara, ozdobna lampa), dekoracji (panorama górską, zegar stary) oraz quasi łoża (kanapa lub zwykle krzesła przykryte jakąś efektowną materią – welurem, aksamitem itp.) i widowni (j.w.)
- mile widziane – stojaki na nuty
- teczki z tekstem, imitujące partytury ([zapis nutowy](#))
- płyty (najlepiej winylowe) z nagraniami utworów Moniuszki, do ilustracji muzycznej i sprzęt do ich odtwarzania

Objaśnienia:

- *czarna kursywa* – cytaty
- *kolorem niebieskim zaznaczone* są treści mniej ważne, które można pominąć oraz *didaskalia*
- * objaśnienia na końcu scenariusza

Osoby: Narrator, Pan Moniuszko ([najpierw Czesław, później Stanisław](#) – w okularach; *może być jedna osoba*), Młody Staś (*bez okularów*), Dama w Fioletach, Dyrektor Opery, Młody Widz, Młoda Spektatorka; Halka, Jontek, Podczaszy, Skołuba, Chochlik/Boruta, Dziewczęta, Widzowie.

Opera* *Moniuszko, czyli związki Stanisława M. z Poznaniem.*

UWERTURA*

W rolę instrumentów wcielają się performerzy (wykonawcy). Stoją po bokach, między „sceną” a „widownią”.

Narrator (*mówi jak z nut*): Stanisław Moniuszko herbu Krzywda żył był w latach 1819-1872. Urodził się dokładnie 200 lat temu – 5 maja w Ubielu (obecnie na Białorusi), jako jedyne dziecko Czesława Moniuszki i Elżbiety z domu Madzarskiej. Został jedynakiem może dlatego, że – jak zanotował jego ojciec w pamiętniku:...

Pan Moniuszko (*Czesław*): *Wielki był kłopot, nimesz przyszedł na świat – pięć dni matka się dręczyła w bólach; już postano po operatora, ale modły gorące i łaska Boga szczęśliwie rozwiązała dnia 5-go maja o 4 z rana godzinie...*

Narrator: Dzięki zdolnościom rysunkowym Czesława Moniuszki, zachowało się wiele konterfektów ([portretów, wizerunków](#)) małego Stasia i całej rodziny, natomiast matka przekazała synowi uzdolnienia muzyczne – nie tylko w genach. Młody Staś pisał:

Młody Staś: *Matka moja... najpierwsza dostrzegła we mnie tę połyskującą iskierkę zdolności i jak tylko palce moje nabrały cokolwiek siły, sama zaczęła mnie uczyć początków ukochanej sztuki.*

Narrator: Duszę wrażliwego dziecka kształtowała poezja cichego życia wsi: latem żniwa, dożynki, zimą gawędy, opowiadania, pieśni śpiewane przy kołowrotku. Śpiewy ludowe – polskie i białoruskie, nieco później litewskie – *podniecały fantazję młodziutkiego umysłu – marzycielskiego, ale spokojnego.* Sam Stanisław napisał w pamiętniku...

Młody Staś: *Pierwszą szkołą pojmowania muzyki były dla mnie „Śpiewy historyczne” Niemcewicza, wykonywane dziwnie miłym głosem przez moją Matkę. Te poważne melodie, jakkolwiek nie bardzo przystępne, były moim codziennym muzycznym pokarmem i, pięcioletnie dziecko, wszystkie najdokładniej śpiewałem nie uczony.*

Narrator: W trosce o dobre wykształcenie jedynaka Moniuszkowie przenieśli się do Warszawy, a następnie do Mińska; tam Moniuszko miał zainteresować się zawodem muzyka. Olśnienie operą zdarzyło się jednak w Wilnie – ponoć po obejrzeniu i wysłuchaniu „Wolnego strzelca” Webera i wielu innych wczesno romantycznych oper.

Zresztą nie było to jedyne olśnienie czy raczej zauroczenie – podczas kilkumiesięcznego pobytu w Wilnie siedemnastoletni Moniuszko poznał o rok młodszą od siebie Aleksandrę Müllerównę, z którą wkrótce się zaręczył, a gdy osiągnęli pełnoletniość – połączyli się węzłem małżeńskim.

Zanim to nastąpiło, Moniuszko udał się w 1837 roku na studia muzyczne do Berlina, by zdobyć dobry warsztat kompozytorski. Dyrektor berlińskiej „Singakademii”, Karol Fryderyk Rungenhagen, dał świadectwo, że w zakresie wyższych studiów muzycznych, w szczególności kompozycji:

Młody Staś: *Pan Stanisław Moniuszko wykorzystał swój czas dla udoskonalenia się i poczynił dobre postępy...*

Narrator: Okres berliński to nie tylko sumienne studia nad doskonaleniem umiłowanego warsztatu pracy, ale także wesołe i beztrudne chwile spędzane w gronie serdecznych przyjaciół. Wreszcie – jest to czas i miejsce debiutu wydawniczego Moniuszki: berlińska firma Bote und Bock wydała jego pierwsze...

Młody Staś (wtrąca): *...Trzy śpiewy do słów Mickiewicza (Sen, Niepewność i Moją pieszczotkę)!...*

Narrator: ...Dwa lata później to samo wydawnictwo opublikowało balladę Moniuszki (również do słów Mickiewicza)...

Młody Staś (znów wchodzi w słowo Narratorowi): *Trzech Budrysów!*

Stary Budrys trzech synów, tęgich jak sam Litwinów,/ Na dziedziniec przyzywa i rzecze:/ „Wyprowadźcie rumaki i narządźcie kulbaki,/ A wyostrzcie i groty, i miecze. // Bo mówiono mi w Wilnie, że otrąbią niemylnie/ Trzy wyprawy na świata trzy strony:/ Olgierd ruskie posady, Skirgieł Lachy sąsiady,/ A książd Kiejstut napadnie Teutony.// Wyście krzepy i zdrowi, jedźcie służyć krajowi...

Narrator (tym razem to Narrator wchodzi w słowo Młodemu Stasiowi, patrząc na niego spode łba): Utwory te przynoszą młodemu autorowi duże uznanie. W 1840 roku Moniuszko wrócił ze studiów berlińskich i poślubił swą wybrankę, zwaną Omką...

Młody Staś (znów wchodzi w słowo Narratorowi; znów mówi słowami Mickiewicza): *Bo nad wszystkich ziem branki miłsze Laszki kochanki,/ Wesolutkie jak młode koteczki,/ Lice bielsze od mleka, z czarną rzęsą powieka,/ Oczy błyszczą się jak dwie gwiazdeczki...*

Narrator: Opis Laszek, czyli Polek, z „*Trzech Budrysów*”, to jakby konterfekt młodej pani Moniuszko! A ballada kończy się powrotem trzech młodzieńców z wypraw:

Młody Staś: *Po śnieżystej zamieci do wsi zbrojny mąż leci, /A pod burką wielkiego coś chowa./ „Pewnie z Niemiec, mój synu, wiesz kubet bursztynu?”/ – „Nie, mój ojczu, to Laszka synowa.”// Po śnieżystej zamieci do wsi jedzie mąż trzeci,/ Burka pełna, zdobyczy tam wiele,/ Lecz nim zdobycz pokazał, stary Budrys już kazał/ Prosić gości na trzecie wesele!*

Narrator: Ano, właśnie! Po weselu państwo młodzi zamieszkali w Wilnie. Także w Wilnie, w 1844 roku, ukazał się pierwszy *Śpiewnik domowy* Stanisława Moniuszki. Sam autor wydał 6 takich zbiorów (sześć następnych opublikowano po śmierci kompozytora). Łącznie 268 pieśni, wśród nich tak znane jak: *Prząśniczka* (do słów Czeczota), *Świtezianka* Mickiewicza, *Panicz i dziewczyna* Odyńca, *Dziad i baba* Kraszewskiego. Miały one epokowe znaczenie w dziejach polskiej pieśni solowej. Dlaczego?...

Młody Staś: Jak pisał Aleksander Walicki, *przedtem u nas bardzo mało było swojskich (polskich) kompozycji do śpiewu; osoby wyedukowane w tym kierunku śpiewały tylko arie włoskie lub francuskie z oper.*

Narrator: Otóż to! Moniuszko pisał także kantaty, operetki (*Ideał* i *Karmaniol*), wreszcie operę *Sielanka* (rękopis zaginął) oraz *fraszkę „Loteria”*. Ale dopiero pierwsza *Halka*, napisana w Wilnie w 1847 roku, z librettem Włodzimierza Wolskiego (kanwą stał się poemat tego poety, inspirowany pamiętnymi wydarzeniami 1846 roku – buntem chłopstwa polskiego), miała zapewnić Moniuszce miejsce w historii polskiej opery...

INTERMEZZO*

Dama w fioletach szepce do Dyrektora; siedzą w „łóży”.

Dama w fioletach: Coś przydługa ta uwertura! Jednak w moim autorskim spektaklu *Vivat Pan Moniuszko!*, w Teatrze Wielkim w Poznaniu, w czerwcu 2002 roku ...

Dyrektor opery: O tym spektaklu marzyliśmy wiele lat! Należało uhonorować ciągle niedocenionego przez rodaków kompozytora opery narodowej...

Dama w fioletach: Ale jednak w moim widowisku akcja była bardziej wartka...

Dyrektor opery: W przeliczeniu na 3 godziny, które trwało...

Dama w fioletach: Ależ, Dyrektorze! Czymże są trzy godziny wobec wielkości Moniuszki!

Dyrektor opery (kurtuazyjnie całując dłonie Damy): Tobie, o pani, nikt nie dorówna!

Dama w fioletach: A pamiętasz, jak kończył się mój spektakl?

Dyrektor: Cóż, trochę czasu już minęło...

Dama w fioletach: Kończył się wierszykiem: *Niech żyje Bellini, Puccini, Rossini, lecz powiem wam mili na uszko, że ponad wszystkich – wiwat nasz Moniuszko!!!*

AKT I

Scena I

Dyrektor opery: Pani, teraz akcja na pewno przyspieszy! Nadchodzi... *Halka!*

Narrator (chrząka znacząco, wchodząc w słowo Dyrektorowi): To moja kwestia! (ponownie odchrząkuje i wygłasza recytatyw*): Jako opera w dwóch aktach *Halka* powstała w Wilnie w roku 1847. Pierwsze wykonanie tej najśłynniejszej opery polskiej – estradowe – odbyło się w Sali Müllerów (teściów Moniuszki) 1 stycznia 1848 roku. Jednak wystawienie *Halki* rodziło się w bólach, które niejednego mogłyby zniechęcić... Na scenie wystawiono ją dopiero w lutym 1854 roku w Teatrze Wileńskim. Po premierze wileńskiej Moniuszko zamierzał wystawić *Halkę* w Warszawie. I znów – rękopis przeleżał w dyrekcji teatrów Warszawskich kilka lat. Do wykonania utworu przystąpiła Opera Warszawska dopiero w roku 1857, gdy atmosfera polityczna uległa pewnej poprawie i treść opery nie wydawała się konserwatystom tak bardzo rażąca jak pod koniec lat czterdziestych. Warszawska premiera *Halki* odbyła się dopiero 1 stycznia 1858 roku, a więc dokładnie 10 lat po estradowym wykonaniu dzieła w Wilnie...

Młody Widz (z widowni): No, dobra, a o co kaman w tej... *Halce?* (Dżizas, co za nazwa!)

Narrator: Warszawska *Halka* rozbudowana została do czterech aktów. Opowiedzieć?

Młody Widz: Ale tak... w skrócie. A w ogóle – co to za wyjątkowa... halka? Firmy Triumph z przeceny, he, he?...

Młoda Spektatorka (też z widowni, włącza się w dialog Narratora z Młodym Widzem): Ale z ciebie dzban! To imię! Masz przecież w klasie Halszkę. Halka to taka dawna, góralska odmiana Halszki, prawda?

Narrator: Niezupełnie. Halszka pochodzi od Elżbiety (dawniej dodawano H z przodu), a Halka to zdrobnienie od imienia Halina.

Scena II

Na dźwięk tego imienia ożywa na scenie Jontek. Śpiewa fragment arii*:

Jontek: *Oj, Halino, oj, jedyna
Dziewczyno moja!
Moja Halko ty jedyna,
Ty dziewczyna moja...*

Młody Widz: A to co za jeden?

Narrator: Góral Jontek, jeden z bohaterów *Halki* i jego słynna aria *Szumią jodły na gór szczytynie...*

Jontek (podchwytuje słowa i śpiewa):

*Szumią jodły na gór szczytynie,
Szumią sobie w dal!
I młodemu smutne życie,
Gdy ma w sercu żal...
(...)
Nie mam żalu do nikogo,
Jeno do ciebie, niebogo!
Oj, Halino, oj, jedyna,
To wina twoja.*

Narrator: Jontek kocha się w góralce Halce, ale ona woli szlachcica Janusza; miała z nim romans, którego owocem było dziecko. W pierwszym akcie Halka szuka Janusza...

Halka (ożywa na scenie i śpiewa):

*Gdzieżeś, ach gdzieżeś, wianku różany,
Gdzie w nim lilijko ty biała?
Zabrał mi wszystko Jaśko mój sokół,
Zabrał mnie całą niebogę.*

*A ja go szukam, szukam naokół,
A ja go znaleźć nie mogę.
Gdzieżeś, ach gdzieżeś, o mój sokole,
Gdzie moje słonko na jasnym niebie?
Jak kłos, rzucony na puste pole,
Tak zwiędnę, umrę bez ciebie.*

Narrator: Później dowiaduje się od Jontka, że jej ukochany „Jaśko” szykuje się do ślubu z inną – ze szlachcianką Zosią. Halka najpierw nie wierzy w słowa Jontka (tym bardziej, że Janusz ponownie zapewniał ją o swoim uczuciu), ale gdy jednak dochodzi do niej prawda, postrada zmysły...

Młoda Spektatorka: I co dalej?!

Narrator: A zamierzacie obejrzeć tę operę?

Młoda Spektatorka: No, może?...

Młody widz: Po moim trupie!

Narrator: Skoro tak, to... Uwaga, spoiler*: *Obląkana Halka znów pyta Jontka o Janusza. Góral pokazuje jej przez otwarte drzwi kościoła klęczącą przed ołtarzem parę młodą i sam wchodzi do wnętrza. Halka jest zrozpaczona. Myśl o dziecku budzi w niej pragnienie zemsty – zbiera więc chrust, zapala go i biegnie, by podpalić kościół. W ostatniej chwili opamiętuje się, ze słowami przebaczenia dla Janusza rzuca się ze skały w nurt górskiej rzeki.*

Scena III

Młody Widz: Phi, to jakaś soap opera*!

Młoda Spektatorka: Nie „soap”, ale wzruszająca, piękna... prawdziwa i wielka opera! Chyba jednak wybiorę się na spektakl...

Młody Widz: Rzeczywiście jest taka... WIELKA?

Narrator: Niektórzy mówią, że to największa polska opera. W każdym razie to właśnie *Halka* jest najczęściej wystawiana jako polska wizytówka na scenach operowych świata – od Hawany na Kubie, przez USA i Kanadę, Meksyk oraz Mongolię i Chiny, po Osakę w Japonii, czyniąc z Moniuszki drugiego (po Chopinie) najpopularniejszego kompozytora polskiego w świecie.

Młoda Spektatorka: Moniuszko wielkim był!... Dla swoich współczesnych również?

Narrator: I tak, i nie. Jedni go cenili, inni mniej. Mówiono, że w okresie wileńskim Moniuszko klepał biedę i musiał dorabiać sobie jako organista. Jednak po sukcesie warszawskiego przedstawienia „Halki” Moniuszko powołany został na

stanowisko pierwszego dyrygenta Opery Polskiej w Teatrze Wielkim w Warszawie i przeniósł się na stałe do tego miasta. Ale i w warszawskich czasach różnie mu się wiodło. Wszystko skrupulatnie notował w swoim niebieskim zeszytku....

Pan Moniuszko: „11 sierpnia roku 1870 – 140. przedstawienie „Halki” w Ogrodzie...

Narrator: Tak nazywano wówczas Teatr Letni w Ogrodzie Saskim...

Pan Moniuszko: ...– 424 rubli dochodu. Deszcz, potem pogoda”.

Narrator: ... 16 września tegoż roku:

Pan Moniuszko: „141. przedstawienie „Halki” – 416 rubli dochodu. Słota i zimno”.

Narrator: Ostatnie przedstawienie „Halki” za życia Moniuszki odbyło się 18 maja 1872 roku. Twórca zanotował również i z niego dochód. Notatka ta brzmi:

Pan Moniuszko: „152. przedstawienie „Halki” – wpływ kasowy 240 rubli. (Upały)”.

Narrator: Po tym spektaklu „Halki” Moniuszko wybierał się w podróż do Włoch, ale... Nie pojechał, gdyż zmarła ukochana służąca rodziny Moniuszków ([Agata Koziegrodzka](#)). Został w Warszawie. Mimo niedobrego samopoczucia nie zaniedbywał swoich obowiązków: chodził na zajęcia do Konserwatorium i na próby swych oper. Nie zapominał o zapiskach w niebieskim notatniku. 4 czerwca 1872 roku zanotował: „5 rubli oddane Hoesickowi. Czernerowi opłacam ostatnie 10 rubli. Daje mi rewers na zgubioną kartkę. Chowam rewers do zielonej teczki”. Okazało się, że był to jego ostatni zapissek. Po powrocie z teatru (był odebrać pobory), zasnął na schodach kamienicy i nie dotarł już o własnych siłach do mieszkania; wniesiono go tam, a wezwany lekarz stwierdził poważny atak serca. Stanisław Moniuszko zmarł. Jego pogrzeb był wielką manifestacją narodową; na Powązki podążyły nieprzebrane tłumy...

Scena IV

Młody Widz: A podobno mieliśmy mówić o związkach Stanisława Moniuszki z Poznaniem? Na razie nie widzę żadnych...

Narrator: Racja. Najwyższy czas to nadrobić. „Poznański” wątek też jest związany z „Halką”. Otóż, sam spektakl „Halki” był otwartym manifestem polskości i wolności. Dlatego po odzyskaniu niepodległości właśnie „Halka” zainaugurowano działalność pierwszej polskiej sceny operowej; stało się to 31 sierpnia 1919 roku w Teatrze Wielkim w Poznaniu!

Młoda Spektatorka: Z tego wynika, że... W tym roku minie 100 lat od tego przedstawienia!

Narrator: Właśnie! 31 sierpnia 1919 roku był niezwykłym dniem w życiu miasta. W obecności licznie zgromadzonych przedstawicieli kultury polskiej, wśród których znajdowali się między innymi: Kornel Makuszyński, Emil Młynarski, Zenon Przesmycki-Miriam i Józef Kotarbiński, prezydent Poznania – Jarosław Drwęski – wygłosił przemówienie, podkreślając doniosłość chwili, w której na zachodnich ziemiach Rzeczypospolitej powstaje nowy bastion sztuki narodowej. Odczytano też depeszę od Gabrieli Zapolskiej: *„Szczęśliwa, dumna, pełna nadziei wchodzę dziś razem z Wami pod dach naszego teatru, którego drzwi lat tyle były dla nas zamknięte, a wewnątrz niedostępne dla naszej mowy...”*

Młody Widz: Jak to?

Młoda Spektatorka: A tak to! Przecież przez ponad 120 lat Polska była pod zaborami!

Narrator: Tak jest! I chociaż gmach poznańskiej opery powstał i teatr zainaugurował swą działalność w 1910 roku (*„Czarodziejskim fletem” Mozarta*), to przez pierwszych 9 lat w gmachu pod Pegazem królował język niemiecki (aż do 15 sierpnia 1919, gdy już w wolnym Poznaniu Niemcy dali ostatnie przedstawienie – dramat *„Egmont” Goethego*). Jako się rzekło – działalność polskiej sceny zainaugurowano *„Halką”* w 1919 roku i później wystawiano ją wielokrotnie, także na 30-lecie działalności, we wrześniu 1949 roku, w inscenizacji Leona Schillera...

AKT II

Scena I

Młody Widz: Ciągłe tylko *„Halka”* i *„Halka”*! Ten Moniuszko innej opery już nie napisał?

Narrator: Oczywiście, że napisał. I utwory te znalazły się również w repertuarze Teatru Wielkiego w Poznaniu. Alfabetycznie były to: uwertura koncertowa *Bajka. Opowieść zimowa*, dalej opery: jednoaktowy *Flis*, „kontuszowe” *Hrabina*, *Verbum nobile* i *Straszny dwór*, egzotyczna *Paria*. Poznańska opera szczyści się tym, że nie było sezonu bez Moniuszki.

Młoda Spektatorka: Patron zobowiązuje! Mam rację – Teatr Wielki w Poznaniu za patrona obrał Stanisława Moniuszkę?

Narrator: Zgadza się! Ale dopiero w sezonie 1949/50...

Młoda Spektatorka: Dobrze liczę?... Mamy kolejną okrągłą rocznicę?! Siedemdziesiątą rocznicę nadania imienia?

Narrator: Dobrze liczysz. Chociaż – jak już powiedziałem – *„Halka”* zainaugurowała sezon 1949/1950, ale samo nadanie imienia nastąpiło 22 stycznia

1950 roku. Ówczesny minister Kultury i Sztuki nadał jej oficjalnie nazwę „Państwowej Opery im. Stanisława Moniuszki”.

Scena II

Młody Widz: I to jedyny związek Moniuszki z Poznaniem?

Młoda Spektatorka: To mało, że Moniuszko jest patronem poznańskiej opery? [\(zwraca się do Narratora\)](#) Czy to jedyny teatr operowy w Polsce z tym patronem?

Narrator: No, w zasadzie taaak... Jeśli nie liczyć Teatru Wielkiego Opery Narodowej...

Młoda Spektatorka: Warszawski Teatr Wielki ma tego patrona?!

Narrator: Nie cały teatr, a tylko jego scena operowa nosi imię Stanisława Moniuszki [\(wszak „ojciec opery narodowej” w Polsce był tylko jeden, a Warszawa była jednym z miast Moniuszki\)](#). Jest to jedna z największych scen operowych świata, o powierzchni 1150 metrów kwadratowych! A na widowni – na parterze, w amfiteatrze i na trzech balkonach – mieści się 1768 osób; to prawie dwukrotnie więcej niż w poznańskim Teatrze Wielkim [\(ma miejsca dla około 900. osób\)](#).

A teraz odpowiem na pytanie Młodego Widza: nie, to nie jedyny związek Moniuszki z Poznaniem...

Młoda Spektatorka: Pewnie przejeżdżał przez Poznań, jadąc na studia do Berlina?

Narrator: Myślałem raczej o pomniku Stanisława Moniuszki w Poznaniu.

Młody Widz: Co z nim?

Narrator: Poznański pomnik Stanisława Moniuszki, jak piszą w Internecie: *był pierwszym tego rodzaju obiektem w Polsce*. Monument wykonał rzeźbiarz Marcin Rożek w 1924 z inicjatywy Wielkopolskiego Związku Kół Śpiewaczych. Po I wojnie światowej park, w którym stoi pomnik, zmienił nazwę z Goethego na Moniuszki, co dało asumpt do ustawienia popiersia muzyka. Towarzyszyło mu drugie popiersie – Fryderyka Chopina (obecnie umiejscowione w parku Chopina). Po zniszczeniach wojennych pomnik Moniuszki został odnowiony przez Edwarda Haupta.

Młody Widz: To ten pomnik, który stoi w parku przy ulicy Chopina? Chodziłem tam do przedszkola. Moniuszko przy ulicy Chopina! Kuriozalne.

Młoda Spektatorka: O co ci chodzi? Najważniejsze, że jest! Pierwszy pomnik! I stoi w parku imienia Moniuszki.

Scena III

Narrator: Ależ, moi drodzy! Nie ma o co się kłócić! Pierwszy, nie pierwszy... (mieszkańcy Torunia pewnie udowodnialiby, że to u nich powstał pierwszy pomnik Moniuszki; w istocie, powstał w 1923 roku, ale pięć lat później został rozebrany; następny stanął dopiero w 1986 roku). Posłuchajcie jeszcze o **Parku Stanisława Moniuszki w Poznaniu**, czyli o dawnym Parku J.W. Goethego, zlokalizowanym między ulicami Libelta, Noskowskiego i Chopina oraz Aleją Niepodległości. Obok Parku Wilsona jest to najstarszy tego typu obiekt w mieście. Powstał w około 1870 roku jako ogród prywatny, w 1905 roku został odkupiony od radcy Fehlana przez miasto i zamieniony na ogród publiczny – oficjalne udostępnienie odbyło się 2 sierpnia 1905. W 1907, w 75. rocznicę śmierci Goethego, otrzymał imię tego twórcy. Obecny wygląd parku datuje się na rok 1946, kiedy to otwarto go po silnych zniszczeniach wojennych (toczyły się tutaj ciężkie boje o Cytadelę).

Młoda Spektatorka: No, dobrze – park parkiem, ale ja wołałabym posłuchać jeszcze o samym Moniuszce i jego dziełach. Wspomniął pan o „*Hrabinie*”...

Narrator: Napisana w roku 1859 „*Hrabina*” weszła na scenę opery warszawskiej 7 lutego 1860 roku. O ogromnym powodzeniu tej opery zdecydował przede wszystkim silnie podkreślony w niej element patriotyczny; polskie społeczeństwo było bardzo wyczulone na tym punkcie w latach bezpośrednio poprzedzających wybuch powstania styczniowego...

Młody Widz: Rany, ten Moniuszko jakiś taki... pomnikowy, nadęty...

Narrator: A tu się młody kolega myli! Wspominaliśmy już o *Trzech Budrysach*. A w „*Hrabinie*” za satyrycznym librettem podąża muzyka: jest pełna dowcipu, finezji i melodyjności. Choć w warstwie muzycznej pobrzmiewają polskie rytmy narodowe, „*Hrabina*” jest *jedyną operą Moniuszki, w której słychać echa „szkoły włoskiej” z jej obliczonymi na efekt popisowymi ariami*. Po raz pierwszy wprowadził też Moniuszko cytowane dosłownie melodie polskich pieśni, np. popularną piosenką myśliwską *Pojedziemy na łów, towarzyszu mój*.

Podczaszyc (ożywa na scenie i śpiewa):

*Pojedziemy na łów, na łów,
Towarzyszu mój,
Na łów, na łów, na łowy,
Do zielonej dąbrowy,
Towarzyszu mój!/bis*

Narrator: *Opera jest pogodną satyrą na tę część wyższych warstw społeczeństwa polskiego z początku XIX wieku, która bezkrytycznie poddawała się idącej z Paryża modzie i obyczajom*. Moniuszko i Wolski (autor libretta)

przeciwstawili jej bohaterów (Choraży i Broni), przestrzegających staropolskich obyczajów i tradycji. *Punktem kulminacyjnym opery jest fakt nadeptnięcia, goniącej za nowinkami mody hrabinie, na suknię (prawdziwe „marzenie z tiulu i z gazy”) przez jej amanta Kazimierza...*

Młody Widz: No, nie – kiecka „punktem kulminacyjnym”!?

Narrator: ...*Ostatecznie Kazimierz zwraca swe serce ku młodzietkiej Broni, zaś Hrabina – w kierunku niecałkowicie bezinteresownego Dzidzi...*

Młody Widz: Eee, znowu „opera mydlana”.

Młoda Spektatorka: Na podobnych fabułach oparte są też współczesne seriale!...

Młody Widz: No mówię – soap opera...

Młoda Spektatorka: A ja mówię – opery Moniuszki są lepsze niż seriale! A dlaczego wcześniej o „*Hrabinie*” i *Verbum...* coś tam powiedział pan, że to opery „kontuszowe”?

Narrator: Ponieważ *Hrabina*, *Verbum nobile* i jeszcze *Straszny dwór* mają tematykę szlachecką, a szlachta nosiła kontusze. Mianem „kontuszowych” określili je też studenci poznańskiego Wydziału Wokalno-Aktorskiego Akademii Muzycznej, którzy przygotowują premierę złożoną z tych trzech oper na 200. rocznicę urodzin Moniuszki. Bardzo jestem ciekaw, co też oni wymyślą...

Młody Widz: A co oznacza to „*verbum nobile*”?

Narrator: Szlacheckie słowo honoru.

Młoda Spektatorka: Czego dotyczyło to słowo w operze Moniuszki?

Narrator: Autor libretta, Jan Chęciński, wkłada tytułowe *szlacheckie słowo honoru* w usta Serwacego Łagody, ojca szlachcianki Zuzi. Najpierw pan Serwacy oświadcza, że nic nie będzie z miłości jego córki do uratowanego z wypadku Stanisława, bo gdy Zuzia była jeszcze dzieckiem, dał „*verbum nobile*” swemu przyjacielowi – Marcinowi Pakule, że córka zostanie żoną jego syna. Serwacy daje też kolejne „*verbum nobile*” – że Zuzia nigdy nie wyjdzie za Stanisława. Ale cudownym zbiegiem okoliczności okazuje się, że rzekomy Stanisław (tak przedstawił się szlachciance Zuzi, która opiekowała się nim po wypadku) to w rzeczywistości Michał Pakuła, syn Marcina. Zatem – wszystko dobrze się kończy w tej operze, której prapremiera odbyła się 1 stycznia 1861 i uważana jest przez krytyków za dojrzały przykład polskiej opery komicznej...

INTERMEZZO

Młody Widz: Hmm, jakoś się nie uśmieiałem...

Młoda Spektorka: Trudno się uśmieć z samego streszczenia, tak jak trudno poznać lekturę z bryku...

Młody Widz: Mądrala-lala się znalazła...

Młoda Spektorka: A co, boisz się...

Jakby zza sceny dobywa się tubalny głos-echo z *Arii Skołuby* (fragment np. <https://www.youtube.com/watch?v=ksHuyRBjpoA>)

Boisz się?

Młoda Spektorka: ... że ujawnię twoją tajemnicę przygotowań do egzaminu?

Głos zza sceny (z *Arii Skołuby*):

Nie.

Zaaażyj tabaaaki.

Młody Widz: Ki diabeł?...

Narrator: To, młody człowieku, *Aria z kurantem*. Mówiąc słowami Jana Lechonia, który stworzył utwór na jej cześć: *Ach żadna mnie muzyka dziś nie pocieszy./ Chyba „Aria z kurantem” ze „Straszneho Dworu”.*

Skołuba śpiewa tubalnym głosem (np. Bernarda Ładysza

[<https://www.youtube.com/watch?v=vWq-8MxrklE>])

Ten zegar stary gdyby świat,

Kuranty ciął jak z nut.

Zepsuty wszakże od stu lat,

Nakręcać próżny trud.

Lecz jeśli niespodzianie

Ktoś obcy tutaj stanie,

Pan zegar, gdy zapieje kur

Dmie w rząd przedętych rur.

Dziś zbudzi cię

Koncertik taki.

Boisz się?

Nie?

Zaaażyj tabaaaki.

Te wielkie malowidła dwa,

Na względzie wasze miej.

Miecznika pra-prababka ta,

Ta pra-prababką tej.

Przy obcych w nocnej dobie,

Te pra-prababki obie

Wyłażą z ram, gdy pieje kur

I nuż w zacięty spór.

Niejednym się

Dały we znaki.

Strach waści?

Nie...

Hehehe

Zaaażyj tabaaaki.

Młody Widz (po dłuższej przerwie): Hmm... Dziwne. Ta aria skojarzyła mi się z... E, już nic.

Narrator: Śmiało! Nie bój się waść! :)

Młody Widz: No, tak skojarzyło mi się z... *Bohemian Rhapsody*...

Młoda Spektatorka: Queen?!?

Narrator: Fragment *Wyłaż z ram, gdy pieje kur...* przypomina (*Galileo Galileo?*..

(ta wymiana słów może się toczyć na podkładzie odpowiedniego fragmentu ballady *Queen Bohemian Rhapsody*)

Młoda Spektatorka: (*Galileo Galileo?*)!

Narrator: *Galileo Figaro, magnifico!*

Młody Widz: Pan zna ten utwór Queen?

Narrator: Znam, jak każdy wielbiciel opery. Freddie Mercury też był wielbicielem opery. A *Bohemian Rhapsody** – ballada rockowa z albumu *A Night At The Opera* – jest wybitnym tego dowodem.

Młoda Spektatorka: Wokalista Queen znał operę Moniuszki?...

Narrator: Cha, cha, cha! Nie sądzę :)

Młody Widz: To moje skojarzenie jest bez sensu?...

Narrator: Wręcz przeciwnie! Raczej ujawnia twoją wrażliwość. Sam Mercury unikał tłumaczenia swoich utworów i mówił, że każdy powinien po swojemu je interpretować. Możemy spróbować! Zaczniemy od końca: *magnifico* – z włoskiego: *wspaniały*, ale też – *wolny, uwolniony*; istnieje również Don Magnifico – postać z opery „Kopciuszek”; dalej *Figaro* – postać z oper *Wesele Figara* i *Cyrulik sewilski*; słowo *Galileo* może oznaczać na przykład *Koguta galijskiego* (fr. *Coq gaulois*); to nieoficjalny symbol Francji jako narodu. Francuzi czyli „Galo-wie” swoją nazwę wzięli od łacińskiego słowa *gallus*, czyli *kogut* (również po portugalsku *galo* to *kogut*)...

Młody Widz: Dlatego w filmie *Bohemian Rhapsody* od kogutów zaczyna się tworzenie tej ballady?...

Narrator: Właśnie! Zatem: *gdy pieje kur (...) zacięty (wiodą) spór...*

Młody Widz: W *Bohemian Rhapsody* też spierają się „o duszę” młodego przestępcy, jak na „sądzie ostatecznym”... Jak to leciało?... *I'm just a poor boy and nobody loves me.*

(puszczają fragment „sądu ostatecznego” z „Bohemian Rhapsody” dowolnej długości; Młody Widz „wczuwa się” w balladę):

*He's just a poor boy from a poor family,
Spare him his life from this monstrosity.
Easy come, easy go, will you let me go?
Bis-mil-lah! No, we will not let you go. (Let him go)...*

[tłumaczenie: *Jestem tylko biednym chłopcem i nikt mnie nie kocha,/ – On jest tylko biednym chłopcem z biednej rodziny,/ Uwolnijmy jego życie od tej potworności./ Łatwo przyszło, łatwo poszło, pozwolicie mi odejść? – W imię Boga! Nie, nie pozwolimy Ci odejść. (Pozwólcie mu odejść...)]*

Młoda Spektatorka: Dobrze już, wystarczy tego rocka... Możemy wrócić do opery?

Queen: (*Oh mamma mia, mamma mia*) *Mamma mia, let me go...*

Narrator (też się „wczuwa”): Typowo operowe, *Mamma mia!* :)

Queen:...*Beelzebub has a devil put aside for me, for me, for me...*

AKT III

Narrator: Wracajmy... na ziemię. I do Moniuszki. *Arią Skołuby* doszliśmy do mojej ulubionej opery Moniuszki: *Strasznego dworu*. Według mnie to najwybitniejsze jego dzieło. Odznacza się pomysłowością harmoniczną, konstrukcją scen zespołowych oraz barwną ilustracją.

Młody Widz: A o co chodziło w tej *Arii z kurantem* czy *Skołuby*? Kto to – ten Sołuba?

Narrator: O, widzę, że kolega złapał „operowego” bakcyła. Skołuba to właśnie postać z opery *Straszny dwór* Moniuszki (oraz poematu *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza; u Mickiewicza pojawia się w księdze czwartej *Dyplomatyka i łowy*. Jest tam jednym ze szlachetków uczestniczących w rozmowie w karczmie przed polowaniem. Szlachta zażywszy z tabakierzy Robaka, wyraża swoje poglądy): były żołnierz, myśliwy i klucznik Miecznika; wykonuje swoją partię basem (to najniższy głos w operze); aktywnie uczestniczy w myśliwskim sporze z II aktu oraz intrydze autorstwa Damazego i panien...

Młoda Spektatorka: Na razie niewiele z tego rozumiem...

Narrator: Racja. To może zacznę od początku. *Rzecz dzieje się w pierwszej połowie XVIII wieku. Zbigniew i Stefan wracają do domu po skończonej służbie wojskowej. Poprzysięgają się nie żenić. Ale inne są zamiary ich stryjenki – Cześnikowej. Bracia jednak, wbrew jej woli, odwiedzają starego przyjaciela ich ojca – Miecznika z Kalinowa i poznają tam jego piękne córki. Zaczynają się wahać (co do ożenku).*

Tymczasem Cześnikowa, która chce ich wydać za inne panny, wyrabia im złą markę u Miecznika, twierdząc, że to tchórze. Damazy, panny i Skołuba postanawiają przekonać się, czy panicze są faktycznie podszyci strachem. Skołuba opowiada Maciejowi – wojennemu druhowi braci, w służbie u nich – „strasznej” historię Straszego Dworu.

Młody Widz: To o tym była ta aria, tak?

Narrator: Właśnie. Panicze nic jednak sobie nie robią z tych „strachów”. To nie historia o prababkach i duchach w zegarze robi na nich wrażenie, a zupełnie inna. *Damazy mówi im bowiem, że „gmach ten przed laty powstał z hańbiących usług zapłaty” oraz „że na tych murach przekleństwa i tży/ i stąd nad nimi gniew Boski grzmi!”.* Wkrótce jednak sytuacja się wyjaśni: *podstęp Damazego wychodzi na jaw, podobnie jak wzajemne zauroczenie młodych, którzy odstępują od swych ślubów...*

Młoda Spektatorka: Jak w *Ślubach panieńskich* Fredry!...

Narrator: A *Straszny dwór...* strasznym będzie wciąż, bo... *Grozę sąsiadów wywołuje uroda mieszkających „od zawsze” w Kalinowie panien. W trudnych wojennych czasach to tam w konkury uderzają młodzi przystojni szlachcice. Córkom sąsiadów zagraża... staropanieństwo!*

Młoda Spektatorka: Doprawdy, straszne, cha, cha, cha! Ten Moniuszko rzeczywiście trochę „trąci myszką”, znaczy – jest przestarzały. Dzisiaj singielki są na topie!

Młody Widz: A mnie się „ojciec opery narodowej” coraz bardziej podoba!

Narrator: O, znaczy, że mam w tobie sojusznika! Świetnie! Kontynuujmy. Napisanie „*Straszego dworu*” zajęło Moniuszce kilka lat. To najdłuższy czas, jaki kompozytor przeznaczył na napisanie swojego dzieła, bowiem w trakcie pisania zmieniały się koncepcje, pojawiły się zmiany i uzupełnienia. Ostatecznie opera została skończona w 1863 roku. Dobiegało końca powstanie styczniowe, a opera *Straszny dwór* natchnąć miała otuchą poprzez ukazanie postaw patriotycznych. I natchnęła! Z tego powodu była popularna wśród polskiej publiczności, ale niechętnie widziana przez władze rosyjskie ([opera powstała przecież w okresie zaborów](#)). Gdy doszło do premiery (w Warszawie 28 września 1865 roku), przerodziła się ona w manifestację patriotyczną. Dlatego dzieło,

które jest uważane za najlepszą operę Moniuszki i zarazem najlepszy tego typu utwór polski XIX wieku, po trzecim przedstawieniu zostało zdjęte z afisza przez carską cenzurę. Wznowiono je dopiero wtedy, gdy sytuacja polityczna się zmieniła, ale nastąpiło to już po śmierci kompozytora.

Młody Widz: Niezły gość z tego Moniuszki, ale wynika z tego, że się nie nacieszył swoimi dziełami?

Narrator: Rzeczywiście, nie nacieszył się zbyt... Także dlatego, że był bardzo skromny. Twierdził: *Ja nic nowego nie tworzę; wędruję po polskich ziemiach, jestem natchniony duchem polskich pieśni ludowych i z nich mimo woli przelewam natchnienie do wszystkich moich dzieł.* Ogniste mazury z jego oper (z *Halki* i ze *Strasznego dworu* szczególnie) są uosobieniem „polskiego ducha”, synonimem polskości. Śpiewaczka Maria Fołtyn, mówiła: *Co byśmy nie powiedzieli o Moniuszce – czy jest geniuszem, czy nie (a na pewno nie był takim geniuszem jak Chopin czy Mozart) – jedno jest u niego bezcenne: że nie zostawił nas bez opery narodowej.* Jak widać, nawet wielka orędowniczka Moniuszki, jaką była Fołtyn, powątpiewała w jego geniusz. Wydaje mi się, że ten kompozytor ciągle nie jest właściwie doceniany...

Młoda Spektatorka: Niedoceniany w kraju czy zagranicą?

Narrator: Niedoceniany w kraju, a za granicą w ogóle mało znany... Chociaż za życia Moniuszko znał się z zagranicznymi kompozytorami: Lisztem, Bedrichem Smetaną, Aubertem i Gounodem. Gioachino Antonio Rossini, słynny włoski kompozytor i autor 39. oper (w tym *„Cyrulika sewilskiego”*, *„Kopciuszka”* czy *„Wilhelma Tella”*), mistrz stylu bel canto*, zwracał się do Moniuszki nazywając go *sławnym kompozytorem!*

Młody Widz: Może Moniuszko jest zanadto polski?

Narrator: Może? Ale na przykład Czesi potrafili rozpropagować twórczość swoich kompozytorów, jak wspomniany Smetana czy Dworzak. Powiem wam, że próbowano upowszechnić również dzieło Moniuszki (tutaj olbrzymią rolę odegrała wspomniana Maria Fołtyn). *Straszny dwór* zyskał nawet angielską wersję! Powstała w 1970 roku i wie się *The Haunted Manor*. Tłumaczeniem zajął się dr George Conrad we współpracy ze śpiewaczką i nauczycielką śpiewu Mollie Petrie. Światową premierę wersji anglojęzycznej przygotowało University of Bristol Operatic Society.

Młoda Spektatorka: Jakoś trudno mi sobie wyobrazić *Arię z kurantem* w wersji angielskiej...

Narrator: Przedstawienie wzbudziło duże zainteresowanie brytyjskiej Polonii. Wielu Polaków podróżowało do Bristolu, by zobaczyć tę operę, choć tak naprawdę była czysto amatorskim przedstawieniem, przygotowanym przez

grupę studentów. Angielska wersja była wystawiana jeszcze wielokrotnie po roku 1970. Teatr Wielki z Łodzi wystawił *Straszny Dwór* w 1986 w Lyonie (Francja). Głośne było wznowienie angielskiej wersji z lutego 2001 przez brytyjską *Opera South* (wcześniej *Opera Omnibus*). Realizacja *Strasznego dworu* w warszawskim Teatrze Wielkim (w reż. w reż. Davida Pountneya, pod dyr. Andreea Yurkevycha) zainaugurowała operowe transmisje dzieł polskich poprzez Opera Platform 19 listopada 2015 roku...

FINAŁ

Młody Widz: Myślę, że tegoroczne obchody 200. rocznicy urodzin Moniuszki mogłyby to zmienić...

Narrator: Też mam taką nadzieję.

Młoda Spektatorka: Widzę tutaj szczególną rolę Teatru Wielkiego w Poznaniu!

Narrator: Słusznie. Między innymi poznańska opera przyłączyła się do Programu „Moniuszko 2019 – Promesa”, którego celem jest uczczenie 200. rocznicy urodzin *Stanisława Moniuszki – polskiego kompozytora, dyrygenta, organisty, pedagoga, wychowawcy i żarliwego patrioty. Ideą przewodnią programu jest przywrócenie Stanisławowi Moniuszce należytej rangi w panteonie twórców narodowych, zerwanie z wizerunkiem kompozytora niepostrzeżanego na równi z wybitnymi europejskimi twórcami romantycznymi, wykreowanie jego obrazu jako twórcy pierwszorzędnego, utrwalenie w świadomości społeczeństwa dorobku Stanisława Moniuszki oraz promocja za granicą jego twórczości ukazanej w kontekście dzieł wybitnych kompozytorów XIX w.*

Młoda Spektatorka: Sądzi pan, że to możliwe?

Narrator: Dlaczego nie? Jak mawiała Maria Fołtyn: *Szlachetność wzrusza w każdym narodzie i w każdych czasach, dlatego „Halka” Moniuszki jest nadal aktualna i to na wszystkich kontynentach.* Myślę, że można to odnieść i do innych utworów Moniuszki...

INTERMEZZO – Zakłócenia Programu

Robi się mroczna atmosfera. Z boku sceny pojawia się dziwna zjawia.

Chochlik/Boruta: Na przykład takich? Hi, hi, hi... (kusi Narratora) *Wybitnie czysta, – pi, pi, pi (pikanie jak przy cenzurowaniu wulgarnych wyrazów w telewizji) – tworzona w rytm zasad perfect composition...*

Narrator: Ki czort?

Skołuba (znów ożywa na scenie, mówi do Narratora): *Boisz się waść?*

Chochlik/Boruta (kusi dalej): ... zgodnie z jej regułami, każde ziarno kukurydzy dobrane jest tak, by dało najwyższej jakości... spirytus (ha!), który harmonijnie łączy się z krystalicznie czystą wodą...

Skołuba (mówi do diabła z groźbą w głosie): Może święconej?

Chochlik/Boruta: He, he, he, to raczej „woda ognista”! (kusi dalej): ...mistrzowskie zestawienie, wirtuozersko zinterpretowane w procesie wielostopniowej filtracji zyskuje unikalny, neutralny smak i wymiar wyjątkowego dzieła!

Narrator: Cóż zatem?...

Chochlik/Boruta?: *Moniuszko Vodka*, ha, ha, ha! :)

Narrator: O, nie! Nie w programie dla młodzieży!

Skołuba: *Strach waści, tak? ... He, he, he... Zażyj...*

Młody Widz: Chyba... *ten zegar stary się zepsuł...* I przeniósł nas w inny wymiar!

Dziewczęta (takie z XIX wieku, pojawiają się z drugiej strony sceny i śpiewają „Prząśniczkę” Moniuszki):

*U prząśniczki siedzą jak anioł dziewczeczki,
przędą sobie, przędą jedwabne niteczki.*

Refren: *Kręć się, kręć wrzecziono, / wić się tobie wić!
Ta pamięta lepiej, czyja dłuższa nić!*

*Poszedł do Królewca młodzieniec z wiciną,
łzami się zalewał, żegnając z dziewczyną...*

Młoda Spektatorka (patrzy w dal, jakby coś dostrzegła): A to co za... młodzieniec? Dosiada skrzydłatego konia – na poznańskiej Operze?

Narrator: To pewnie pan Gulczyński!...

Młody Widz: Kto?

Narrator: Pan Gulczyński z wiersza Kazimierza Iłakowiczówny „*Jest w Poznaniu*”. Przeniósł nas w zupełnie inny czas (1956 rok) i inny świat (poezji)... (deklamuje):

*Jest w Poznaniu na operze Pegaz,
Jak chce, to on leci, a jak chce, to biega
Po Sołaczu, Łazarzu, po Krętej, po Młyńskiej...
Czy nie tak, panie Gulczyński?*

Dziewczęta (śpiewają dalej, wchodząc w narrację Narratora):

*Gładko idzie przędza wesolej dziewczynie,
pamiętała trzy dni o wiernym chłopczynie.*

*Ref.: Kręć się, kręć wrzecziono,/ wić się tobie wić!
Ta pamięta lepiej, czyja dłuższa nić!*

Narrator (tym razem on wchodzi w słowo Dziewczętom, kontynuując wiersz lly):

*Są pono młodzi chowani po ciemku,
mają takie skrzydła związane tasiemką
pod koszulą na grzbiecie. Swędzi to ich i gniecie...
Ale jak to dorośnie, może to polecą
– jeśli nie jak Puszkina, niechby choć jak Krasiński.
Czy nie tak, panie Gulczyński?*

Dziewczęta (śpiewają dalej):

*Inny się młodzieniec podsuwa z ubocza
i innemu rada dziewczyna ochocza...*

*Ref.: Kręć się, kręć wrzecziono,
prysła wąta nić,
wstydem dziewczę płonie,
wstydz się, dziewczę, wstydz!*

Młoda Spektatorka nachyla się do ucha Młodego Widza i szepce: Ale magia, co?

Młody Widz: Magia...?

Narrator (kontynuuje, aż do wyciszenia):

*Więc może ci młodzi we własnym przemyśle
wzniosą się na skrzydłach, aż górą słońcie.
Ani ich besztać, bo nie dosłyszą,
ni zdjęć ich stamtąd – wysoko wiszą.
Tylko zarzy ku nim skrzydlaty kolega
na operze w Poznaniu stojący Pegaz,
loty wspominając żrebiące w dzieciństwie...
Czy nie tak, panie...*

Chochlik/Boruta: ... Hi, hi, hi – Twardowski!

Skołuba/Twardowski: ... He, he, he... Zażyj tabaakiii...

Objaśnienia:

Libretto (tekst stanowiący podstawę dzieła sceniczno-muzycznego, takiego jak np. opera)

Prolog (wstępna, wyodrębniona część utworu dramatycznego lub narracyjnego, zawierająca relację o faktach poprzedzających zawiązanie akcji; **prologiem** nazywa się też autorski komentarz poprzedzający utwór).

Według Wikipedii:

Opera (wł. „dzieło”) – sceniczne dzieło muzyczne wokально-instrumentalne, w którym muzyka współdziała z akcją dramatyczną (libretto). Istotą tego gatunku muzycznego jest synteza sztuk, czyli połączenie słowa, muzyki, plastyki, ruchu, gestu oraz gry aktorskiej. Podobnie jak i balet, wywodzi się z włoskich, renesansowych maskarad karnawałowych, które przerodziły się w widowiska dramatyczne. Opera składa się z aktów, które podzielone są na sceny.

Opera złożona jest z:

- partii wokalnych
  - solowych (recytatywy, arie)
  - zespołowych (ansamble)
  - chóralnych
- partii orkiestrowych
  - uwertura
  - intermezzo
- wstawek baletowych
- czasami również z partii mówionych.

Warto wiedzieć, że... **operę w Polsce** zainicjował król Władysław IV Waza w 1628 roku, a więc tuż po jej narodzinach we Włoszech, zanim jeszcze poznała ją reszta Europy. Była to *Galatea* (muz. Marco Scacchi, libretto Gabriello Chiabrera). Natomiast pierwszą znaną polską operą była anonimowa jednoaktowa opera komiczna *Heca albo polowanie na zającą*, datowana na przełom XVII/XVIII w. Jednak za najslawniejszą polską operą uważa się... *Halkę* z muzyką Stanisława Moniuszki (do libretta Włodzimierza Wolskiego). *Halka* powstała w połowie XIX wieku, a więc w dobie romantyzmu. To okres dynamicznego rozwoju i popularności opery, gdyż ten gatunek muzyczny realizował postulatory romantyzmu, uwidocznione między innymi w tematyce. Twórczość Stanisława Moniuszki stanowi znakomity tego przykład. Otóż, romantyczną tematykę *narodowość – patriotyzm i ludowość* znajdziemy w jego operach *Straszny dwór*, *Flis i Hrabina*; natomiast *Halka* obok *patriotyzmu* egzemplifikuje (artykułuje, obrazuje) *ruchy społeczne* oraz *hasła wolnościowe*.

Uwertura (fr. *ouverture*) – otwarcie, rozpoczęcie; instrumentalny wstęp do opery, wykonywany przez orkiestrę

Intermezzo (czyt. Intermecco) – stanowi wstawkę muzyczno-dramatyczną o charakterze komicznym, wykonywaną w przerwach między aktami opery

Recytatyw (wł. *recitativo*) – solowa forma wokalna podobną do deklamacji; służy przede wszystkim do prezentacji akcji. Pierwsze opery były w całości oparte na recytatywach

Aria – wokально-instrumentalna forma muzyczna z kantylenowo rozwiniętym głosem solowym

Spoiler (z ang. *spoil* – psuć, niszczyć) – niepożądana informacja o szczegółach zakończenia bądź ważnego zwrotu akcji utworu literackiego, teatralnego, telewizyjnego lub filmowego

Opera mydlana (ang. *Soap opera*) – cykliczne słuchowisko radiowe (serial radiowy) lub rodzaj serialu telewizyjnego. W Polsce określenie to nie jest stosowane przez nadawców, producentów telewizyjnych czy prasę i funkcjonuje głównie w języku potocznym. Produkcje posiadające cechy oper mydlanych określane są najczęściej serialami obyczajowymi lub telenowelami.

Telewizyjne opery mydlane są kontynuatkami popularnych w XIX wieku drukowanych w gazetach powieści w odcinkach oraz późniejszych powieści radiowych. Opera mydlana jest najpowszechniejszym gatunkiem serialowym na świecie.

Zespół Queen (już po śmierci Freddiego) wyjaśniał, że „*Bohemian Rhapsody*” mówi o młodym chłopcu, który przypadkowo dokonał zabójstwa, a następnie – podobnie jak Faust – sprzedał duszę Diabłu. W noc przed egzekucją wzywa po arabsku Boga (Bismallah) i z pomocą aniołów z powrotem odzyskuje duszę z rąk Szatana (Belzebub)¹

W tekście pojawiają się m.in. następujące motywy:

- **Scaramouche** – postać komiczna commedii dell'arte, przedstawiająca pochodzącego z Neopolu żołnierza-samochałę; również filmy z 1923 i 1952 roku o tym tytule;
- **fandango** – hiszpański taniec ludowy. Idiom „zatańczyć fandango” lub „zatańczyć konopne fandango” (ang. *hemp fandago*) oznacza być powieszonym – część w której pojawia się odniesienie do tego tańca wyraża strach przed straceniem jako karą za zabójstwo;
- **Figaro** (fr. fryzjer) to m.in. postać lokaja hrabiego Almavivy z oper (np. *Wesele Figara* i *Cyrulik sewilski*), znane określenie pisarza Mariano José de Larra oraz imię postaci kota z filmów The Walt Disney Company (po raz pierwszy w *Pinokiu*);
- **Galileo** – włoski astronom Galileusz (Galileo Galilei), który został skazany przez Inkwizycję za głoszenie poglądów niezgodnych z nauką Kościoła (stał się symbolem walki religii z postępem nauki); ale być może też „Galilejczyk”, czyli Jezus Chrystus;
- **Belzebub** – jedno z biblijnych określeń Szatana, „księcia demonów” (Ewang. Mateusza 12,24);
- **Bismallah** – arab. „w imię Boga”, czyli Allaha (zwrot, który rozpoczyna prawie każdą surę Koranu).

Bohemian Rhapsody był wynikiem fascynacji Mercury'ego operą. Temu zainteresowaniu dawał on później wyraz wielokrotnie m.in. nagrywając płytę *Barcelona* z katalońską śpiewaczką Montserrat Caballé.

Film po tym samym tytule, opowiadający o zespole, a przede wszystkim o jego frontmenie, Freddie Mercury, otrzymał cztery Oscary w 2019 roku.

bel canto – dosłownie: piękny śpiew, technika wokalna

Pan Twardowski, Mistrz Twardowski, zwany polskim Faustem – postać szlachcica polskiego, który, wedle podania, zaprzedał duszę diabłu. Jest głównym bohaterem kilku baśni i legend, z których niemal każda przedstawia odmienną historię. Jedną z najbardziej znanych głosi, że obecnie przebywa on na Księżycu.

Podanie o panu Twardowskim zainspirowało wielu polskich, ukraińskich, rosyjskich i niemieckich twórców do tworzenia dzieł jemu poświęconych.

Najbardziej chyba znaną pracą podejmującą temat jest ballada Adama Mickiewicza pod tytułem *Pani Twardowska*, pochodząca z 1820 roku, gdzie motyw z podania rozszerzony jest o postać żony Twardowskiego, z którą Mefistofeles winien spędzić rok, aby Twardowski zezwolił mu zabrać swoją duszę. Diabeł poddaje się – woli uciec. Do niemieckiego przekładu wiersza Mickiewicza dokonanego przez Carla von Blankensee napisał muzykę w roku 1835 kompozytor Carl Loewe tworząc pieśń pt. *Pani Twardowska (Frau Twardowska)*^[4] z cyklu *Ballady polskie (Polnische Balladen)*. Do tej samej ballady muzykę napisał również Stanisław Moniuszko (w roku 1869).

Jest w Poznaniu – wiersz autorstwa Kazimierzy Iłakowiczówny z 1956.

Wiersz dotyczy incydentu z udziałem młodego poznańskiego robotnika Gulczyńskiego, który (jak utrzymywała władza) po pijanemu wsiadł na grzbiet Pegaza zlokalizowanego na gmachu poznańskiego Teatru Wielkiego (podtytuł brzmi: *Poświęcone ryzykantowi, który niedawno wsiadł na Pegaza umieszczonego na dachu opery w Poznaniu*). Gulczyński był uczestnikiem Powstania Poznańskiego w 1956, w związku z czym nie był postacią, którą reżim komunistyczny w Polsce mógł w jakikolwiek sposób promować. Wiersz miał się ukazać w czasopiśmie *Orka* w 1958, ale na skutek interwencji cenzury nie został tam opublikowany, gdyż mógłby trafić w ten sposób do zbyt szerokich mas odbiorców. Ukazał się dopiero w 1959 w niskonakładowym tomiku poetyckim *Lekkomyślne serce (Czytelnik)*. Został też w całości zacytowany w cenzorskich materiałach instruktażowych. Ukazał się również w 1968 w tomie *Pozdrawiam moje miasto (Wydawnictwo Poznańskie)*.

Bibliografia:

Pozycje zwarte:

1. OPERA Poznańska 1919-1969 / Tadeusz Światała. – Poznań : Biblioteka Kroniki Miasta Poznania nr 41, Wydział Kultury i Sztuki, Prezydium Rady Narodowej Miasta Poznania, 1973. – 543 s.
2. POZDRAWIAM moje miasto : wiersze i grafika o Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 1974. – 169 s.
3. POZNAŃ od A do Z / Włodzimierz Łęcki, Piotr Maluśkiewicz. – Poznań : Wydawnictwo Kurpisz, 1986. – S. 299-300

4. POZNAŃ : przewodnik / Marcin Libicki. – Poznań : Wydawnictwo Gazeta Handlowa, 1997. – S. 188-190.
5. STANISŁAW Moniuszko / oprac. Jan Prosnak. – Kraków : Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1968. – 204 s.
6. STANISŁAW Moniuszko 1819-1872 / Tadeusz Przybylski. – Warszawa – Kraków : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1975. – 33 s.
7. VIVAT Pan Moniuszko! Opowieść o życiu i twórczości Stanisława Moniuszki / widowisko Barbary Wachowicz. – Poznań, 2002
Program Teatru Wielkiego im. Stanisława Moniuszki.

Artykuły:

1. JAK Teatr stawał się Wielkim? Kazimierz Młynarz. W : Kron. Miasta Poznania – 1989, nr 3, s. 15-35
2. MONIUSZKO wielkim był... / Małgorzata Derwich. W : Głos Wielkop. – 2002 [8/9.06.2002]
3. PIEŚNI, które Elżunia śpiewała... : o Stanisławie Moniuszce rozmowa z prof. Witoldem Rudzińskim / rozm. Krystyna Gucewicz. W : Express Wieczorny. – 1982?
4. SZANSA dla Opery? / Anna Tomiak. W : Gaz. Poznańska. – 1988, s. 11 [17.06.1988]
5. TAK kiedyś w Poznaniu projektowano i budowano (fragmenty wspomnień) / Władysław Czarnecki. W: Kron. Miasta Poznania. – 1993, nr 3/4, s. 139
6. VIVAT, Moniuszko! / der. W : Głos Wielkop. – 2002 [3.06.2002]
7. VIVAT patron i goście! / der. W : Głos Wielkop. – 2002 [6.06.2002]
8. WARSZAWSKIE życie Moniuszki / Karolina Beylin. W : Życie Warszawy. – 1982?

Netografia:

Teatr Wielki im. Stanisława Moniuszki w Poznaniu

<http://www.polskaniezwykla.pl/attraction/-1872000000.id> – o parku i pomniku (dostęp 9.2.2011)

<http://www.poznan.pl/mim/public/turystyka/pages.html?id=112&ch=136&instance=1017&lang=pl> – o parku i pomniku (dostęp 9.2.2011)

Park Stanisława Moniuszki w Poznaniu

http://lodz.wyborcza.pl/lodz/1,35135,7121285,Moniuszko_nie_jest_spoko.html

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Halka_\(opera\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Halka_(opera))

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Opera>

<https://www.youtube.com/watch?v=ksHuyRBjpoA>

<https://www.youtube.com/watch?v=sxhMw8hG4Dg>

https://www.bryk.pl/wypracowania/pozostale/muzyka/11384-straszny-dwor-streszczenie-libretta.html#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=firefox

https://pl.wikipedia.org/wiki/Bohemian_Rhapsody

https://pl.wikipedia.org/wiki/Teatr_Wielki_im._Stanis%C5%82awa_Moniuszki_w_Poznaniu#Architektura

<https://zyciorysy.info/stanislaw-moniuszko/>

<http://obliczaludzi.com/stanislaw-moniuszko/>

IV. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

4. Wielkopolski Festiwal Fotografii im. Ireneusza Zjeżdżałki / red. Władysław Nielipiński. – Poznań : WBPICAK, 2018. – 191 s. : fot.

M.in. kalendarz imprez i wystaw w Poznaniu i Wielkopolsce

Festiwal zorganizowany przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

50 LAT Winograd [w Poznaniu] : historia i współczesność / Sylwia Jarmuż. – Poznań : Poznańska Spółdzielnia Mieszkaniowa „Winogrady”, [2018]. – 144 s. : fot., portr.

50-lecie Wydziału Technologii Chemicznej Politechniki Poznańskiej : 1968-2018 / red. Krzysztof Alejski [i in.]. – Poznań : Politechnika Poznańska, 2018. – 322 s. : fot., portr.

ANALIZA sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa wielkopolskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego 2018 / Sylwia Górniak [i in.]. – Poznań : Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne. Departament Polityki Regionalnej. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, 2018. – 226 s. : mapy, tab., wykr.

ARTYLERZYSTA, przeciwnik, pułkownik Alfons Roman Fengler [z Leszna] : 1898-1993 / Krzysztof Handke. – Leszno : II Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika : Stowarzyszenie Oficerów Rezerwy 69. Leszczyńskiego Pułku Przeciwlotniczego im. Gen. Dyw. Stefana Roweckiego Grota, 2018. – 164 s. : fot., portr.

ASY żużlowych torów : Bernard Jąder / Wiesław Dobruszek. – Leszno : Firma Wydawnicza „Danuta”, 2018. – 247 : fot., portr.

Były zawodnik „Unii” Leszno

ATLAS statystyczny województwa wielkopolskiego = Statistical atlas of wielkopolskie voivodship. – Poznań : Urząd Statystyczny, 2018. – 104 s. : mapy, wykr.

Tekst także w jęz. angielskim

Aspekt społeczno-gospodarczy. Gł. dot. 2016 roku

BIBLIOGRAFIA regionalna Ostrowa Wielkopolskiego i powiatu ostrowskiego 2017 / red. prow. Włodzimierz Grabowski; oprac. i red. Ewa Cegła; Biblioteka Publiczna im. Stefana Rowińskiego w Ostrowie Wielkopolskim. – Ostrów Wielkopolski : Biblioteka Publiczna, 2018. – 158 s.

BISKUPSTWO poznańskie w wiekach średnich / Tomasz Jurek; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2018. – 664 s. : fot., mapy, portr. – (Dzieje Archidiecezji Poznańskiej; t. 1)
Bibliografia s. 549-596

BLASK Christianitatis : Akademia Genius loci – zapis zgromadzonych materiałów : album wystawy pt. Blask Christianitatis / red. Agnieszka Stempin. – Poznań : Muzeum Archeologiczne w Poznaniu, 2018. – 148 s. : fot., portr.

Zawiera m.in.: Archeologiczne ślady Christianitatis w przestrzeni poznańskiego Ostrowa Tumskiego / Hanna Kóčka-Krenz. s. 51-59. – Historyczne aspekty Christianitatis w początkach polskiej państwowości / Tomasz Jasiński. s. 63-69. – Poznań w czasach Mieszka III Starego / Maciej Przybył. s. 73-81. – Teologia w dziełach sztuki – spacer po Muzeum Archidiecezjalnym w Poznaniu / Michał Błaszczczyński. s. 93-101

BLIŻEJ domu – Południowa Wielkopolska w drodze do niepodległości : wybór scenariuszy zajęć / pod red. Piotra Molendy. – Kalisz : Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, 2018. – 60 s. : fot., tab.

BOGDAN Marciniak : 60/60 : [album] / tekst Marcin Kochowicz, Krzysztof Jurecki. – Leszno : Miejskie Biuro Wystaw Artystycznych, 2018. – 70 s. : fot.

Katalog wystawy fotograficznej Bogdana Marciniaka z Leszna w Miejskim Biurze Wystaw Artystycznych w Lesznie

BY BUKWITZ był znów Bukówcem / red. Barbara Dragan; współpr. Zofia Dragan. – [Bukowiec Górny] : Stowarzyszenie Bukówczan Manu, [2018]. – 175 s. : fot., mapy, portr., tab.

Dot. gł. Powstania Wielkopolskiego i powstańców z Bukówca Górnego i okolic

CIESZYN, Konradów : szkic monograficzny / Jacek Świątły. – Opole : Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża, 2018. – 174 s., [16] s. tabl. fot., pl., portr., tab.

DOBRYCCY bohaterowie czasów napoleońskich / pod red. Stanisława Borowiaka. – Dobrzyca : Muzeum Ziemiaństwa Zespół Pałacowo-Parkowy, 2018. – 130 s. : fot., pl., portr. – (Studia i Materiały Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzyca; t. 3)

DOWÓDCA Grupy „Leszno” [Powstania Wielkopolskiego] Ppłk dr Bernard Śliwiński (1883-1941) / Bogusław Polak. – Leszno : Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka, 2018. – 104 s. : fot., pl., portr. – (Cives Nostri; t. 15)

DROGI do niepodległości : o Nowym Mieście nad Wartą i okolicach w latach 1793-1920 / Halina Czarny, Mieczysław Rzepka. – Nowe Miasto nad Wartą : Biblioteka Publiczna Gminy Nowe Miasto nad Wartą, 2018. – 280 s. : fot., portr.

DRUHNY roztockiej OSP „Straży Widmo” : Bogu na chwałę, bliźniemu na ratunek / Bogdan Siwiński. – Rostoka ; Kalisz : Edytor, 2018. – 171 s. : fot., mapy, portr., tab.

DZIEJE gminy Kościelec / pod red. Krzysztofa Witkowskiego. – Kościelec : Gmina Kościelec ; Koło : Presilo Studio R. i P. Andre, 2018. – 242 s. : fot., mapy, port.

Bibliografia s. 229-240

DZIEJE powiatu i ziemi średzkiej. Cz. I, Zanim wytyczono granice powiatu / Andrzej Gogulski. – Środa Wielkopolska : Spółdzielnia Socjalna CIT, 2018. – 278 s. : fot., mapy, portr.

Bibliografia s. 243-247

DZIEJE wsi okolic Swarzędza : szkice i materiały do historii Powiatu Poznańskiego / Antoni Kobza. – Swarzędz : Spółdzielnia Mieszkaniowa, 2018. – 628 s. : fot., mapy, portr.

Bibliografia s. 606-619

DZIŚ Powstanie : opowieść graficzna o Powstaniu Wielkopolskim / Witold Tkaczyk, rys. Tomasz Tomaszewski. – Poznań : Media Rodzina : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2018. – 63 s. : il.

ENCYKLOPEDIA powstania wielkopolskiego 1918-1919 / pod red. Janusza Karwata i Marka Rezlera. – Poznań : Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki

Publicznej i Centrum Animacji Kultury, 2018. – 508, [4] s. : fot., il., mapy, portr.,
wykr. – (Biblioteka „Kroniki Wielkopolski”)
Bibliografia s. 497-508

GMINA Czempień : [album] / tekst Katarzyna Kozłowska, Marta Woźniak;
fot. Marek Chwistek. – Kościan : Przedsiębiorstwo AGA, 2018. – 220 s. : fot.
Tekst także w jęz. angielskim

GMINA Kiszkowo w latach 2006-2018 / red. Anna Frąckowiak. – Kiszkowo :
Gmina Kiszkowo, 2018. – 128 s. : fot., tab.

GOSPODARZ : słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego / pod red.
Błażeja Osowskiego; Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. – Poznań :
Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 2018. – 358 s. : fot.
– (Wielkopolskie Słowniki Regionalne)

HISTORIA Ziemi Chrzypskiej 1914-1939 : z biogramami powstańców wiel-
kopolskich / Piotr Nowak. – Poznań : Wydawnictwo Kontekst ; Chrzypsko Wiel-
kie : Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka Publiczna, 2018. – 227 s. : fot., mapy,
portr., tab.

JAN Jachowski [1891-1977] : księgarz i wydawca [poznański] z Jaktorowa
/ Edward Jeliński. – Poznań ; Piła : Wydawnictwo „Media”, 2017. – 207 s. : fot.,
portr.

Zawiera także bibliografię wydawnictw J. Jachowskiego

KASPER Pokraka sowizdrzał polski : żywot największego figlarza, jaki żył
na bożym świecie / spisany przez Fr. Xaw. Tuczyńskiego. – Kiszkowo : Gmina
Kiszkowo ; Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2018. – 196 s. : fot.

Na podstawie wydania piątego z 1903 roku

Akcja powieści napisanej w XIX wieku toczy się m.in. na Ziemi Kiszkow-
skiej

KOZIOŁKI, rury i czarcie ogony : poznański szlak legend dla dzieci / teksty
legend Małgorzata Swędrowska ; il. Joanna Bartosik. – Poznań : Centrum Tury-
styki Kulturowej Trakt, 2018. – 63 s. : rys.

Publikacja dla dzieci zawierająca legendy dot. Poznania

KSIĄŻKI o Wielkopolsce wydane w 2017 roku : (wybór) / Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu. – Poznań : Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury, 2018. – 77 s.

Bibliografia

LASKI : znane i nieznanne : przeszłość miejscowości i jej najbliższej okolicy / Florian W. Piasecki. – Laski ; Trzcينica : Towarzystwo Przyjaciół Lasek LUKUS, 2018. – 420 s. : fot., portr., tab.

LASY i ludzie Nadleśnictwa Podanin / Jerzy Marian Tarkowski. – Piła : Oficyna Reklamowo-Edytorska „Draco-Art”, 2018. – 280 s. : il., fot., mapy, portr., wykr.

LEGENDY królewskiego miasta / zebrał i oprac. Dawid Jung. – Gniezno : Zeszyty Poetyckie, 2018. – 94 s. : il. – (Studia Kleccensia; t. 3)

Legendy dot. Kłecka

LUZDZIE kłodawskich sołectw : szkice biograficzne i przyczynki do lokalnej historii / red. Ryszard Jałoszyński; współpr. Grażyna Niewiarowska, Ireneusz Niewiarowski. – Kłodawa ; Konin : Towarzystwo Samorządowe w Koninie, 2018. – 63 s : fot., portr.

LWOWSKIE Dziecię : ppłk Feliks Motyka 1898-1958 [związany z Lesz-nem] / Waldemar Handke. – Leszno : Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka, 2018. – 152 s. : fot., portr. – (Cives Nostri; t. 12)

MATERIAŁY źródłowe do dziejów legionistów internowanych w Szczypior-nie [obecnie Kalisz] w 1917 roku / wyb. i oprac. Grzegorz Waliś. – Kalisz : Archiwum Państwowe w Kaliszu, 2017. – 490 s., [1] k. tabl. złoż. luz. : fot., tab.

MIESZKAŃCY województwa poznańskiego : ofiary ludobójstwa katyńskiego / Wojciech Bogajewski. – Poznań : Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury, 2018. – 813 s. : fot., portr., tab.

Słownik biograficzny

MUZYCZNY Kalisz / Mirosław Przędzik. – Kalisz : Miejska Biblioteka Pu-bliczna im. Adama Asnyka, 2018. – 419 s. : fot., portr.

Zawiera fragmenty artykułów z dawnych numerów Kaliszanina i Gazety Kaliskiej

Życie muzyczno-obyczajowe Kalisza w latach 1870-1914

NARODZINY nowoczesnego miasta : Poznań w latach 1918-1929 / Justyna Żarczyńska. – Poznań : Muzeum Narodowe, 2018. – 115 s. : fot., mapy, portr.

Katalog wystawy w Muzeum Historii Miasta Poznania – Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu

NASZA Gmina Żelazków : w stulecie odzyskania niepodległości Ojczyzny / oprac. Zbigniew Kościelak. – Żelazków : Biblioteka Publiczna Gminy, 2018. – 51 s. : fot., mapy, portr.

NASZE Powstanie : w 100 rocznicę Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 / Marek Rezler. – Szamotuły : AWR Chronica, 2018. – 249 s. : fot., mapy, portr.

NIEPODLEGŁA Polska : 100. rocznica odzyskania niepodległości : 1918-2018 : Wielkopolska / tekst historyczny Tomasz Kawski. – Bydgoszcz : Negatyw, 2018. – 176 s. : fot., mapy, portr.

Tekst także w jęz. angielskim

Zawiera m.in.: 100. rocznica odzyskania niepodległości przez Polskę : odbudowa państwa polskiego 1914-1922 / Tomasz Kawski. s. 6-7. – Dążenia do odzyskania niepodległości w Wielkopolsce. s. 10-13

Walory krajoznawcze obszaru Wielkopolski według podziału administracyjnego

OBÓZ jeniecki w Pile 1914-1919 : wspomnienia jeńców. – Piła : Muzeum Stanisława Staszica, 2018. – 271 s. : fot., port.

OBÓZ jeniecki w Pile 1914-1919 : wystawa [w Muzeum Stanisława Staszica w Pile] / Maciej Usurski. – Piła : Muzeum Stanisława Staszica, 2018. – 72 s. : fot., port.

Tekst także w jęz. angielskim, francuskim, niemieckim i rosyjskim

ORZEŁ Biały wzlata wzwyż : opowieść o narodowcu, oficerze WP [Wojska Polskiego], żołnierzu wyklętym i adwokacie Jerzym Gronowskim (1908-1992) [związany z Leszmem, Poznaniem i Śmigłem] / Jerzy Zielonka. – Leszno : Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka, 2018. – 112 s. : fot., portr. – (Cives Nostri; t. 13)

OSIECZNA w walce o niepodległość : zarys historyczno-kulturalny do dziejów Ziemi Leszczyńskiej 1890-1919 / Paweł Edward Frankiewicz. – Osieczna ; Poznań : Garmond Oficyna Wydawnicza, 2018. – XLIX, 192, CV s. : fot., tab. – (Dzieje Osiecznej; t. 1)

Reprint, oryg. : Osieczna : Nakładem OO. Franciszkanów Panewnik-Katowice, 1939

OSIEMNASTOWIECZNE druki leszczyńskie w języku polskim : studium bibliologiczno-filologiczne / Michał Janeczek. – Leszno : Urząd Miasta : Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Amosa Komeńskiego, 2018. – 432 s. Bibliografia s. 389-410

POMNIK Historii – historia w Pomniku : publikacja jubileuszowa z okazji 10-lecia nadania historycznemu zespołowi miasta Poznania tytułu Pomnika Historii / red. Maciej Moszyński, Marcin Słomiński. – Poznań : Centrum Turystyki Kulturowej Trakt, 2018. – 161 s. : fot., pl., portr. – (Biblioteka CTK TRAKT)

POWSTANIE Wielkopolskie 1918-1919 na Ziemi Śmigiełskiej / Witold Omiecznyński, Hubert Zbierski. – Śmigiel : Urząd Miejski, 2018. – 199 s., [2] s. tabl. złoż. : fot., mapy, portr. – (Śmigiełskie Zeszyty Historyczne; nr 3)

POWSTANIE Wielkopolskie na odcinku działań I batalionu Frontu Zachodniego w latach 1918-1919. Cz. 1 / red. Jarosław T. Łożyński, Antoni Taczanowski, Łukasz Jastrząb. – Sieraków ; Międzychód : Drukarnia-Międzychód, 2018. – 244, [4] s. : fot., mapy, portr., tab. – (Sierakowskie Zeszyty Historyczne; 19)

POWSTAŃCY Wielkopolscy Parafii Lewków : katalog wystawy z dn. 04.11.2018 r. oraz groby powstańców wielkopolskich z 60 ilustracjami / Danuta Jonak. – Lewków : [b.w.], 2019. – 43 s. : fot., portr.

POWSTAŃCY Wielkopolscy z Mosiny i okolic / Włodzimierz Gabrielski [i in.]. – Wyd. poszerz. – Mosina : Stowarzyszenie Przyjaciół Jedyńki, 2018. – 102 s., [1] k. luz : fot., portr. – (Biblioteka Ziemi Mosińskiej; 8)

Zarys historii Powstania Wielkopolskiego i biogramy powstańców

POWSTAŃCY wielkopolscy ziemi rogozińskiej / Angelika Pilarska; Muzeum Regionalne im. Wojciechy Dutkiewicz w Rogoźnie. – Rogoźno : Rogozińskie Centrum Kultury : Muzeum Regionalne im. Wojciechy Dutkiewicz, 2018. – 320 s. : fot., portr.

PRZYGODZICKIE rocznice / Wacław Kieremkamp. – Wyd. 2. poszerz. i zm.
– Przygodzice : Biblioteka Publiczna Gminy Przygodzice im. Gustawa Bojanow-
skiego, 2018. – 270 s. : fot., portr., tab.

PULSUJĄCA obecność : biblioteki publiczne w dziejach Leszna 1920-2014 /
Janina Małgorzata Halec. – Leszno : Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisła-
wa Grochowiaka, 2018. – 319 s. : fot.

REGION Kozła : vademecum / Eugeniusz Kurzawa. – Zbąszyń : Fundacja
Tres, 2018. – 366 s. : il.

Bibliografia s. 340-350

Dot. m.in. okolic Zbąszynia

RODZINNEMU miastu / Adam Asnyk. – Kalisz : Towarzystwo Przyjaciół
Książki, 2018. – 15 s. : il.

Wiersz dot. Kalisza

ROZSTRZELANI za uratowanie kobiety : wojsko polskie kontra armia so-
wiecka / Krzysztof M. Kaźmierczak. – Czerwonak : Vesper, 2018. – 254 s. : il.

Potyczka żołnierzy polskich i radzieckich w 1947 r. w Lesznie

ROZWÓJ sieci usług pocztowych oraz telegraficznych do roku 1920 w Po-
znaniu : katalog znaków pocztowych i telegraficznych stosowanych w poznań-
skich urzędach pocztowych / Jan Urbanek. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie
Poznania, 2018. – 367 s. : fot., tab.

STANISŁAW Runge (1888-1953) / Zygmunt Kaczmarek; Uniwersytet im.
Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersy-
tetu im. Adama Mickiewicza, 2017. – 153 s. : fot., portr. – (Biografie Rektorów
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Bibliografia prac S. Rungego s. 115-121

Profesor Uniwersytetu Poznańskiego i Wyższej Szkoły Rolniczej, specjali-
sta medycyny weterynaryjnej

STEFAN Błachowski (1889-1962) / Jarosław Matysiak; Uniwersytet im.
Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersy-
tetu im. Adama Mickiewicza, 2017. – 362 s. : fot., portr. – (Biografie Rektorów
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Bibliografia prac S. Błachowskiego s. 307-326

Psycholog, rektor Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1946-1948

STOLICE wielkopolskiego protestantyzmu : Leszno i Śmigiel : współistnienie wyznań : dziedzictwo / pod red. Kamili Szymańskiej [i in.]. – Leszno : Muzeum Okręgowe, 2018. – 394, [14] s. : fot., mapy, portr.

Bibliografia s. 379-394

STOMIL – Poznań S.A. : historia kołem się toczy 1928-2018 / Andrzej Zarzycki. – Luboń : Wydawnictwo i Drukarnia Uni-Druk, 2018. – 295 s., [24] s. tabl. : fot., il., portr., tab.

Bibliografia s. 283-291

Producent opon i wyrobów gumowych

STUDENCKI Komitet Solidarności w Poznaniu : spojrzenie po czterdziestu latach : studia i świadectwa / pod red. Jerzego Fiecki i Przemysława Zwiernika. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania : Instytut Filologii Polskiej. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza : Instytut Pamięci Narodowej, 2018. – 231 s. : fot., portr.

SZCZYPIORNO [obecnie Kalisz] : tu rodziła się niepodległość : [album] / tekst Anna Roth; koncepcja i wyb. fot. Sylwia Kucharska. – Kalisz : Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej, 2018. – 10, [90] s. : fot., portr.

Dot. obozu dla internowanych w okresie I wojny światowej w Kaliszu

ŚREMSKI panteon niepodległości : katalog wystawy 30 grudnia 2018 – 16 lutego 2019 / oprac. Katarzyna Gwincińska. – Śrem : Muzeum Śremskie, 2018. – 30 s. : fot., portr.

Wystawa w Muzeum Śremskim dotycząca Powstańców Wielkopolskich z gminy Śrem

TRZEBA by jeszcze powiedzieć : z Archiwum Społecznego Śródki [w Poznaniu]. Cz. 2 / pod red. Anny Pikuły. – Poznań : Centrum Turystyki Kulturowej Trakt : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2018. – 163, [5] s. : fot., portr., tab., wyk. + 1 płyta DVD

Płyta: Fotometropolita : Antoni Baraniak / koncepcja i scenariusz Mikołaj Pukianiec

TRZEMESZNO w dobie powstania wielkopolskiego 1918-1919 / pod red. Andrzeja Leśniewskiego. – Trzemeszno : Stowarzyszenie Miłośników Zabytków

Historycznych położonych na terenie Miasta i Gminy Trzemeszno, 2018. – 408 s. : fot., portr., tab.

Bibliografia s. 373-387

Dot. także okresu przed 1918 rokiem

TRZY Tramwajarki / Paweł Cieliczko. – Poznań : Fundacja Kochania Poznania : Wydawnictwo „Druka Strona Poznania”, 2018. – 85 s. : fot., mapy, portr. – (Ulicznik Poznański)

Dot. osób związanych z Poznańskim Czerwcem 1956 r.

TYTUS Działyński (1796-1861) / Edyta Bątkiewicz-Szymanowska. – Kórnik : Polska Akademia Nauk Biblioteka Kórnicka, 2018. – 266 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 245-255

Działacz polityczny, kolekcjoner, bibliofil i wydawca związany z Kórnikiem i Poznaniem

UDZIAŁ Wielkopolski w odbudowie Rzeczypospolitej w latach 1918 i 1919 / Włodzimierz Lewandowski. – Poznań : Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2018. – 183 s. : fot., mapy, portr.

WIDOWISKA poznańskie : studia z historii teatru, dramatu i miasta / Krzysztof Kurek. – Poznań : Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, 2018. – 304 s. : fot. – (Prace Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza) – (Biblioteka Literacka „Poznańskich Studiów Polonistycznych”; t. 72)

WIELKOPOLSKA pamięta! 1918-2018 : album fotograficzny wybranych miejsc pamięci Powstania Wielkopolskiego w województwie wielkopolskim / Marian Franciszek Nowak. – Ostrów Wielkopolski : Ostrowskie Towarzystwo Genealogiczne : Cech Rzemiosł Różnych, 2018. – 349 s. : fot., mapy

WIELKOPOLSKA u drzwi II Rzeczypospolitej : między rozejmem w Compiègne a traktatem pokojowym w Wersalu 11 listopada 1918 – 28 czerwca 1919 = Wielkopolska at the door of the Second Republic od Poland : between the armistice [!] of Compiègne of 11 November 1918 and the peace treaty of Versailles of 28 June 1919 = Wielkopolska an der Schwelle der Zweiten Polnischen Republik : Vom Waffenstillstand von Compiègne bis zur Friedenskonferenz in Versailles, 11. November 1918 – 28. Juni 1919 / tekst i wyb. cytatów Barbara Fabiańska, Przemysław Jurkiewicz; współpr. Jarosław Bączyk [i in.]; fot. Kazi-

mierz Greger. – Wyd. 2 uzup. – Poznań : Wielkopolskie Muzeum Niepodległości, 2018. – 127 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim i niemieckim

Album ze zdjęciami powstańczego fotografa Kazimierza Gregera

WIELKOPOLSKIE instrumenty ludowe : kolorowanka / oprac. Piotr Kulka; il. Agata Pospiech. – Poznań : Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury, 2018. – [72] s. : rys.

WSPOMNIENIA z 1919/22 : księga I, Udział Śremu w Powstaniu Wielkopolskim / Daniel Kęszycki. – Wyd. 2. – Śrem : Biblioteka Publiczna im. Heliodora Święcickiego, 2018. – 210 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 192-200

Właściciel Błociszewa, powstaniec wielkopolski

ZAWSZE w pamięci nam stać będą... : karty z dziejów Powstania Wielkopolskiego w Szamotułach : [album] / Jerzy Wachowiak. – Szamotuły : Towarzystwo Kultury Ziemi Szamotulskiej : Muzeum Zamek Górków, 2018. – 111 s. : fot., portr., rys.

Miejsca pamięci poświęcone powstańcom wielkopolskim w Szamotułach powstałe w XX w. Dot. także Zygmunta Ciesielczyka, powstańca wielkopolskiego i społecznika z Szamotuł (1885-1960)

ZE SZKOŁY Romana Dmowskiego : Adam Misiak (1900-1967) [z Leszna] / Rafał Sierchuła. – Leszno : Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka, 2018. – 128 s. : fot., mapy, portr. – (Cives Nostris; t. 14)

Żołnierz, powstaniec wielkopolski, działacz Stronnictwa Narodowego

ZE ŚWIĘTYM Markiem w tle : dzieje Parafii pw. św. Marka Ewangelisty w Rososzycy / Mirosława Kois. – Kalisz : Kuria Diecezjalna ; Rososzycy : nakładem Parafii św. Marka Ewangelisty, 2018. – 239 s. : fot., portr.

Także historia miejscowości i okolic

ZIEMIA Zaniemyska : przyroda, historia, turystyka / red. Henryka Noetzel, Roman Plebański. – Wyd. 2 popr. i rozszerz. – Zaniemyśl : Stowarzyszenie „Ziemia Zaniemyska”, 2018. – 128 s. : fot., mapy, portr.

ŻYCIE i zasługi Doktora Karola Marcinkowskiego / Hipolit Cegielski. – Poznań : Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego : Wydawnictwo Miejskie Posnania, 2018. – [8], 43, [5] s. : fot., portr.

Lekarz i działacz społeczny z Poznania (1800-1846)

Reprint, oryg.: 1886

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(grudzień 2018–luty 2019)

Biblioteki publiczne w województwie wielkopolskim organizowały imprezy z okazji św. Mikołaja, świąt Bożego Narodzenia i Nowego Roku. Odbywały się spotkania opłatkowe, podczas których śpiewano kolędy, wystawiano jasełka oraz zapoznawano się z tradycjami, zwyczajami i obrzędami. Dzieci wykonywały ozdoby choinkowe, dekoracje i kartki świąteczne.

Podczas ferii zimowych proponowano dzieciom i młodzieży m.in. zajęcia plastyczne, gry i zabawy, konkursy, najczęściej jednak głośne czytanie. Uroczystość obchodzono Dzień Babci, Dzień Dziadka oraz walentynki.

Odbywały się spotkania Dyskusyjnych Klubów Książki, rozwijały się Dyskusyjne Kluby Filmowe. Kontynuowana jest akcja „Cała Polska czyta dzieciom”.

Trwają obchody setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości i wybuchu Powstania Wielkopolskiego oraz rocznic urodzin i śmierci pisarzy.

Grudzień

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Postać Świętego Mikołaja” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego i wystawa pokonkursowa
- Cykl historyczny dla klas V-tych (także w lutym)
- Kurs komputerowy dla seniorów (także w styczniu i lutym)
- Spektakle teatralne
- Wieczornica upamiętniająca Mariana Drożdżyńskiego – bojanowskiego regionalistę

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Rozstrzygnięcie konkursu wiedzy z okazji 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości

Czajków (pow. Ostrzeszów)

- „Psim zaprzęgiem przez życie” – prelekcja podróżnicza z Krzysztofem Nowakowskim, autorem książki „23 kilometr”
- Gminny Kiermasz Bożonarodzeniowy – współorganizacja z Urzędem Gminy Czajków

Czempiń (pow. Kościan)

- „Skąd przychodzisz choineczko” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci: czytanie opowiadania „Legenda o choince”, pokaz multimedialny „Choinka wczoraj i dziś”, historia choinki
- „List do Świętego Mikołaja” – warsztaty plastyczne podczas Czempińskiego Jarmarku Mikołajkowego
- „Najpiękniejszy łańcuch choinkowy” – konkurs plastyczny
- „Bieszczady – kraina bezkresnych połonin” – spotkanie z Sebastianem Bielakiem – dla uczniów szkoły podstawowej

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- „Fałszywy Mikołaj” – zajęcia dla dzieci przy użyciu techniki teatru kamishibai (także Filia w Żydowie)
- „W zaczarowanym ogrodzie” – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków na temat twórczości Heleny Bechlerowej
- „Zimowe opowieści” – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków
- „II Wieczorny Maraton Kulturalny” – impreza turniejowa dla młodzieży
- „W Krainie Lodu 2” – Noc w Bibliotece dla dzieci
- Spotkanie autorskie z Robertem Gondkiem dla dorosłych
- „Anioły w bibliotece” – popołudniowe zajęcia dla dzieci (Filia w Żydowie)
- „Święta z książką” – akcja promująca czytelnictwo (Filia w Żydowie)
- 135. rocznica urodzin Kornela Makuszyńskiego – gabłota wspomnień (Filia w Żydowie)

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- Mikołajki – spotkanie dla najmłodszych czytelników: gry, zabawy, minikonkursy oraz zajęcia plastyczne „Moje wyobrażenie o Świętym Mikołaju”
- „Zima w poezji i muzyce” – zajęcia dla dzieci: głośne czytanie wierszy oraz wspólne śpiewanie piosenek o zimie
- Gwiazdka – spotkanie opłatkowe: wspólne śpiewanie kolęd oraz pogadanka o zwyczajach świątecznych

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Święta pełne czaru” – zajęcia edukacyjno-plastyczne dla klasy I (Filia Kościelna Wieś)

- „Ocalić od Zapomnienia” – koncert poetycko-muzyczny dedykowany Izabeli z Czartoryskich Działyńskiej z okazji 125. rocznicy ustanowienia przez nią Ordynacji Gołuchowskiej (Zamek Książąt Czartoryskich w Gołuchowie)
- XIII Gołuchowski Jarmark Bożonarodzeniowy – kreatywne warsztaty plastyczne ozdób choinkowych, kiermasz książek (współorganizacja: Gołuchowskie Centrum Kultury „Zamek”)

Gostyń

- Klub Mam (także w styczniu i lutym)
- „Gran Canaria – malutki kontynent” – spotkanie z Alejandro Sanchez Medina
- Spotkania Pracowni Komiksowej z Witoldem Tkaczykiem
- „O poprawnej polszczyźnie i najczęstszych błędach językowych” – prelekcja dr Małgorzaty Nawrockiej-Żarnekiej dla Gostyńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- Niedziela w Bibliotece: „Sylwester w Bibliotece” – bal z atrakcjami dla dzieci
- Wystawy
  - ~ „Kartki świąteczne” – prace przedszkolaków
  - ~ „Kraina mlekiem i miłością płynąca. Karmię! Jem zwyczajnie” (także w styczniu i lutym)

Grabów nad Prosną (pow. Ostrzeszów)

- „Czar Bożego Narodzenia” – podsumowanie konkursu plastycznego

Jutrosin (pow. Rawicz)

- „Święty Mikołaj i jego magiczny świat” – spotkania z przedszkolakami, m.in. listy do Świętego Mikołaja i zagadki
- Tradycje bożonarodzeniowe – spotkanie z przedszkolakami (Filia w Szkaradowie)
- Zajęcia plastyczne z dziećmi – wykonanie z papieru renifera, Świętego Mikołaja i choinki (Filia w Szkaradowie)

Kalisz

- Prezentacja wystawy „Kaliszanki mają głos” w kaliskim ratuszu podczas konferencji naukowej „Kobiety w Niepodległej” organizowanej przez Archiwum Państwowe w Kaliszu i Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk (w ramach obchodów „100. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości”)
- Spotkanie z Ewą Andrysiak i Henryką Karolewską, autorkami książki „Felicja Łączkowska (1859-1932): nauczycielka i działaczka społeczna” z serii Kaliszanie

- Spotkanie z Joanną Ostrowską, autorką książki „Przemilczane. Seksualna praca przymusowa w okresie II wojny światowej” (Salon Literacki Arkadiusza Pacholskiego)
- Spotkanie z Beatą Chomątowską, autorką książki „Beton. Dom dla każdego” (Salon Literacki Arkadiusza Pacholskiego)
- Spotkanie z Haliną Hilą Marcinkowską, członkinią Gminy Wyznaniowej Żydowskiej we Wrocławiu i opiekunką Nowego Cmentarza Żydowskiego w Kaliszu (Salon Literacki Arkadiusza Pacholskiego)
- „Kaliskie drogi do Niepodległości” – wykład i prezentacja multimedialna Moniki Sobczak-Waliś (w ramach obchodów „100. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości”) – dla uczniów liceum oraz szkoły podstawowej
- Bożonarodzeniowe przepisy kulinarne w książkach kucharskich i kalendarzach – spotkanie Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu (Filia nr 1; współorganizacja z Kaliskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk)
- „Świąteczna magia” – pogadanka o tradycjach i zwyczajach bożonarodzeniowych z udziałem Romany Mazurek dla dzieci z przedszkola (Filia nr 2)
- „Choinka poetycka” – koncert chóru „Cantate Deo” pod kierunkiem Katarzyny Kubery i Orkiestry Dętej OSP Godziesze Wielkie oraz wspólne kolędowanie (Filia nr 7; współorganizacja z Radą Osiedla Majków)
- Książka pod każdą choinką – pogadanki przedświąteczne dla dzieci i dorosłych oraz warsztaty rękodzieła (Filia nr 7)
- Literacki obraz Bożego Narodzenia – w ramach projektu „BIBKA z czytaniem” (Filia nr 9)
- „Biblioteka... znam i lubię” – zajęcia z przysposobienia czytelniczego oraz „Szukając Marudka” teatrzyk kamishibai – spotkanie dla uczniów kl. I szkoły podstawowej (Filia nr 9 Oddział dziecięcy)
- Biblioteka dla małego człowieka – pogadanka nt. tradycji świątecznych oraz rękodzieła dla dzieci z przedszkola (Filia nr 9 Oddział dziecięcy; także w styczniu i lutym)
- Wystawy:
  - ~ „Święty Józef w zbiorach Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Adama Asnyka w Kaliszu” (Filia nr 1)
  - ~ „Kartki świąteczne” (Filia nr 3)
  - ~ „Królowny snów i podwórek” (Filia nr 7)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Wieczorek literacki promujący wydaną przez Gminę Kiszkowo książkę „Kasper Pokraka Sowizdrzał Polski: żywot największego figlarza, jaki żył na bożym świecie”

- Spotkanie opłatkowe dla osób niepełnosprawnych, członków Stowarzyszenia Rehabilitacyjno-Kulturalnego „Słoneczny Promyk”

Kłecko (pow. Gniezno)

- Kurs komputerowy dla seniorów 65+ Cyfrowa Wielkopolska (także w styczniu i lutym)
- Kiermasz książki
- „Legenda o Lechu, Czechu i Rusie” – teatrzyk kamishibai
- „Opowieść o Bożym Narodzeniu” – przedstawienie świąteczne Teatru Cieni „Latarenka”

Kobyła Góra (pow. Ostrzeszów)

- „W Stumilowym Lesie” – spotkanie z dziećmi z I klasy szkoły podstawowej, głośne czytanie wybranych fragmentów „Kubusia Puchatka”, nauka misiowej piosenki, quiz znajomości lektury o bohaterach ze Stumilowego Lasu

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie autorskie z Januszem Leonem Wiśniewskim – pisarzem, naukowcem
- Spotkanie autorskie z Józefem Zdunkiem – regionalistą, bibliofilem, poetą
- „Mikołajki z Biblioteką” – spotkanie mikołajkowe dla mieszkańców; w programie: koncert kolęd i pastorałek w wykonaniu duetu „Próba czasu”, wystawa kartek świątecznych Ewy Ostojskiej oraz kiermasz Warsztatów Terapii Zajęciowej (Łągiewniki)
- Wystawa rękodzieła Ewy Ostojskiej – twórczyni świątecznych kartek
- „100-lecie Powstania Wielkopolskiego” – wystawa tematyczna wydawnictw

Koło

- Spotkanie autorskie z Łukaszem Orbitowskim
- Kurs komputerowy dla seniorów: grupa początkowa i zaawansowana (także w styczniu i lutym)
- Wieczór wigilijny dla członków Koła Przyjaciół Biblioteki i zaproszonych gości
- Zajęcia z elementami biblioterapii – głośne czytanie, gry i zabawy czytelniczne, zajęcia manualne, zabawy ruchowe (Filia dla Dzieci; także w styczniu i lutym)
- Akademia Plastyki – zajęcia rozwijające aktywność twórczą (Filia dla Dzieci; także w styczniu i lutym)
- „Opowieści pod choinkę” – warsztaty plastyczne dla dzieci ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Kole – wykonano papierowego renifera (Filia dla Dzieci)

- Finał konkursu plastycznego „Nisse” – dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych z Koła i powiatu kolskiego (Filia dla Dzieci)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Gwiazdor wchodzi kominem?” – spotkanie z najmłodszymi czytelnikami, nawiązujące do tradycji świątecznych
- „Z najlepszymi życzeniami” – wystawa kart świątecznych
- Literackie mikołajki gwarowe – prowadzenie: Waldemar Wierzba (polonista, regionalista, gawędziarz, autor i wydawca słowników gwary poznańskiej oraz licznych publikacji pisanych gwarą)
- Z okazji świąt Bożego Narodzenia spotkanie z książką „Święta Tupcia Chrupcia” – dla grup przedszkolnych
- „Przed pierwszą gwiazdką” – spotkanie dla uczniów klas I-III na temat książki Astrid Lindgren „Boże Narodzenie w Bullerbyn”
- W ramach cyklu „Z historią przy kawie”: „Boski cesarz, ostatnia królowa, monarchie bez korony. O ceremoniale królewskim” – wykład dr. Emiliana Prałata
- „Co się stało z Mikołajem?” – świąteczny spektakl kabaretowy w wykonaniu Teatru Tak
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej: „Stulecie wybuchu Powstania Wielkopolskiego” – wykład Łukasza Urbaniaka
- „Do dzieła!” – warsztaty dla dzieci w wieku 6-12 lat (także w styczniu i lutym)

Biblioteka Gminy Kościan z/s w Kielczewie

- „Świąt białych, pachnących choinką...” – spotkanie przedświąteczne z uczniami kl. III szkoły podstawowej; wykonanie kartek świątecznych z życzeniami dla bliskich osób
- „Święta z krową Matyldą” – zajęcia przygotowane dla grupy przedszkolaków „Pszczółek i Biedronek” (Filia Racot)
- „Konfrontacje z haftem” – spotkania dla pań z kółka hafciarskiego w bibliotece (Filia Stary Lubosz; także w styczniu i lutym)
- „Świąteczny czas w bibliotece” – zajęcia literacko-plastyczne z uczniami klas I-III szkoły podstawowej (Filia Stary Lubosz)
- Zajęcia plastyczne dla pięcioletków z przedszkola – wykonywanie twarzy Mikołaja z talerzyków papierowych, nauka wierszyka o Mikołaju, pogadanka o tradycjach wigilijnych (Filia Turew)
- Przedświąteczne zajęcia plastyczne – wykonanie ozdób choinkowych: bombki ze styropianowych kul, gwiazdki, dzwoneczki, a także łańcuchy z kolorowego papieru (Filia Widziszewo)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- „Tradycje bożonarodzeniowe” – zajęcia dla przedszkolaków

Krobia (pow. Gostyń)

- Wystawa bożonarodzeniowa

Krotoszyn

- Spotkanie z podróżnikami Asią i Adamem Dzielickimi, promocja książki „Na nowej drodze życia. 1112 dni w podróży...”
- Obchody 100-lecia odzyskania niepodległości i 100-lecia wybuchu Powstania Wielkopolskiego:
  - ~ „Powstanie Wielkopolskie; przyczyny, przebieg i skutki” – prezentacja Adama Zdunka
  - ~ „Śpiewana historia Polski” – koncert Kuby Michalskiego
  - ~ „Wybrane Polskie Banknoty XX wieku” – okolicznościowa wystawa
- XVIII koncert „Śpiewamy kolędy – wieczór wigilijny”:
  - ~ Koncert kolęd uczniów Społecznego Ogniska Muzycznego w Krotoszynie
  - ~ „Przyszedł do swoich, a swoi go nie przyjęli A Ja? A ty? A my?” – jasełka w wykonaniu uczniów Szkoły Podstawowej nr 8 w Krotoszynie, pod kierunkiem Bożeny Drygas
  - ~ „Anielskie Głosy” – kolędy w wykonaniu zespołu pod kierunkiem Joanny Jarockiej z parafii pw. św. Marii Magdaleny w Krotoszynie
- Rozwiązanie konkursu na wiersz o tematyce patriotycznej związanej ze 100-leciem odzyskania niepodległości i 100-leciem wybuchu Powstania Wielkopolskiego.
- „W mroku ciemności” – konkurs czytelniczy dla gimnazjalistów (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Świąteczne drzewko” – warsztaty plastyczne dla dzieci, występ chóru dziecięcego „Akord” ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Krotoszynie pod kierunkiem Mariusza Kaźmierczaka oraz chóru „Izydroki” ze Szkoły Podstawowej w Biadkach pod kierunkiem Klaudii Szubert (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Ozdoba choinkowa” – konkurs plastyczny (Filia w Benicach)
- Spotkanie „Jasełka, wspólne kolędowanie” (Filia w Benicach)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Mikołajki” – spotkanie dla przedszkolaków
- Spotkania Koła Twórczych Czytelniczek – zajęcia cykliczne (Filia w Pawłowicach; także w styczniu i lutym)
- Spotkanie z Mikołajem – dla dzieci (Filia w Pawłowicach)

- „Od stojaka po gwiazdeczkę ubieramy choineczkę” – lekcje regionalne dla dzieci z przedszkola (Izba Regionalna w Pawłowicach)
- „Święta Bożego Narodzenia w literaturze” – wystawa (Filia w Nowym Bełęcinie)
- „Tradycje i zwyczaje świąteczne” – wystawa (Filia w Garzynie)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Zajęcia plastyczne – cotygodniowe zajęcia dydaktyczno-manualne (także w styczniu i lutym)
- Zajęcia taneczne – cotygodniowe zajęcia (także w styczniu i lutym)
- Matematyka EZO – cotygodniowe zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym (także w styczniu i lutym)
- Robotyka – zajęcia pozalekcyjne przeznaczone dla dzieci w wieku 4-12 lat: poznawanie aspektów robotyki oraz informatyki w trakcie zabawy klockami lego (także w styczniu i lutym)
- Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Francuskiej – spotkanie krzywińskiego oddziału (także w styczniu i lutym)
- Organizacja XXVII Finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy – we współdziałaniu z Radą Miejską Młodych Gminy Krzywiń oraz z Urzędem Miasta i Gminy w Krzywiniu
- Konkurs na „Najlepszą ozdobę choinkową” – zorganizowany we współpracy z Zespołem Szkół w Krzywiniu
- Koncert zespołu „Enej”
- „Nietypowa książkowa choinka” – wystawa bożonarodzeniowa
- „Senior w sieci” – warsztaty informatyczne (Filia w Jerce; także w lutym)
- „Cicha noc, święta noc” – wystawa z okazji Świąt Bożego Narodzenia (Filia w Jerce)
- „Radość koloru” – zajęcia plastyczne dla dzieci (Filia w Jerce; także w styczniu i lutym)
- „Anioły”, „Gwiazdy” – zajęcia plastyczne (Filia w Bieżyniu)
- Szachy – cotygodniowe zajęcia (Filia w Bieżyniu)
- „Zajęcia piątkowe” – zajęcia dydaktyczno-manualne: „Stroiki świąteczne”, „Świąteczne aniołki” (Filia w Lubiniu)
- „Magia świąt” – wystawa z cyklu „Lokalni twórcy” (Filia w Lubiniu)

Leszno

- Wystawy:
  - ~ „O miłości, która została nad Obrą. Adam Tomaszewski – życie i twórczość” – wystawa ze zbiorów Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kościanie (Galeria Dworcowa; także w styczniu)

- ~ „Powstanie Wielkopolskie w zbiorach MBP” – wystawa książek, dokumentów życia społecznego, fotografii i czasopism (Galeria za Regalami; także w styczniu)
- ~ „Moje miejsce na Ziemi” – wystawa pokonkursowa (Galeria Lochy)
- Koncert zespołu Yellow Snow (Biblioteka Ratuszowa)
- Promocja tomiku poezji Roxany Lewandowskiej „no funciona”; prowadzenie: Danka Sikorska oraz Ryszard Biberstajn
- „O miłości, która została nad Obrą. Adam Tomaszewski. Życie i twórczość” – spotkanie z Hanną Kaczmarek
- „Mikołajki jak z bajki” – animacje czytelnicze dla przedszkolaków (Filia nr 7)
- „Imieniny Świętego Mikołaja w Bibliotece Ratuszowej”; w programie m.in.: warsztaty plastyczne dla dzieci, „Jak to Święty Mikołaj Leszno odwiedził” – bajkowy spektakl, malowanie bombek choinkowych, św. Mikołaj w książce, sztuce i popkulturze ze zbiorów MBP (współorganizacja: Leszczyńska Fundacja Kultury)
- Nord Stream II – spotkanie z mec. Michałem Lizakiem, pełnomocnikiem m.in. Zarządu Morskich Portów Szczecin i Świnoujście (współorganizacja: Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej)
- Koncert zespołu Sunday Morning – własne kompozycje do tekstów Sabiny Klak, Przemysława Maćkowiaka i Darii Kaczór
- „Spotkanie z Serbią” – wieczorek kulturalny w ramach cyklu „Historia i kultura państw” (we współpracy z Fundacją Centrum Aktywności Twórczej)
- „Moje miejsce na Ziemi” – podsumowanie XXIV edycji konkursu plastycznego i otwarcie wystawy pokonkursowej (współorganizacja: Leszczyńskie Stowarzyszenie Dzieciom Niepełnosprawnym)
- „Solidarność” – 37. rocznica wprowadzenia stanu wojennego – spotkanie z udziałem: Karola Pabisiaka – przewodniczącego „Solidarności” w Lesznie, Tadeusza Tutkalika – działacza opozycyjnego w PRL oraz Pawła Bieślińskiego – represjonowanego prokuratora z okresu PRL; prowadzenie: Damian Małecki
- „Laboratorium Sztuki i Ruchu – Czytając Siebie” – prowadzenie: Bożena Łuczak (także w lutym)
- „Czytanie na czekanie” – spotkania czytelnicze z udziałem radnych Młodzieżowej Rady Miasta Leszna; współorganizacja: Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Lesznie, Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie oraz Leszczyńskie NGO (Biblioteka Dworcowa)
- „Bronić ziemi ojców” – promocja książki dotyczącej Powstania Wielkopolskiego, z udziałem autorów: Gabriela Roszaka, Bogusława Janika, Eugeniusza Śliwińskiego; spotkaniu towarzyszyła muzyka Przemysława Maćkowiaka oraz śpiew Agaty Nadrowskiej

- Koncert świąteczny zespołu „Semplicze” z Krzywinia (Galeria Lochy)
- Spotkanie z Bartoszem Cierbikowskim – fotografem, autorem projektu „Ludzkie historie, ludzkie twarze”
- Spotkanie z cyklu „Poezja kawy” – cykliczne spotkania literackie; prowadzenie: Bożena Łuczak (także w styczniu i lutym)

Łubowo (pow. Gniezno)

- „Pocztówka świąteczna” – konkurs plastyczny
- „Powstanie Wielkopolskie” – wystawa archiwalnych plakatów i nowych książek
- „Skrawki pamięci” – prace nad projektem historycznym

Nowy Tomyśl

- W ramach cyklu „Ku niepodległości”: „Kreis Neutomischel w drodze ku wolnej Polsce” – wykład Emiliana Prałata, dra nauk humanistycznych, historyka sztuki, regionalisty i slawisty; dotyczył regionu i miasta Nowy Tomyśl w kontekście stulecia odzyskania niepodległości
- Odwiedziny przedszkolaków w bibliotece w Jastrzębsku Starym w celu zapoznania się z księgozbiorem, a w szczególności z książkami dotyczącymi tematyki świątecznej oraz wysłuchania opowiadania o osiołku Bińku (Filia w Jastrzębsku Starym)

Osieczna (pow. Leszno)

- „Zwyczące świąteczne w Polsce i na świecie” – prezentacja multimedialna dla dzieci
- „O ojcu Edwardzie Frankiewicz” – spotkanie z historykiem Maciejem Michalskim i promocja reprintu książki ojca Edwarda Frankiewicza „Osieczna w walce o niepodległość”, wydanej przez CKiB w Osiecznej z okazji 100-lecia odzyskania niepodległości
- Wystawa książek i dokumentów dotyczących ojca Edwarda Frankiewicza
- Warsztaty kaligrafii dla dzieci

Ostrowite (pow. Sępca)

- Spotkania z okazji Dnia Pluszowego Misia – oglądanie bajek, czytanie, prace plastyczne
- Warsztaty zdobienia bombek
- Konkurs plastyczny „List do Mikołaja”
- Spektakl „Nadchodzące Świąta każdy zapamięta”

Ostrzeszów

- „Dni Wielkopolski 2018: Słownik, który łączy” – promocja wydanego z okazji 650-lecia Wieruszowa „Wieruszowskiego Słownika Biograficznego”,

prezentacja postaci Ryszarda Grądziela, Michała Jerchela i innych powstańców wielkopolskich pochodzących z Wieruszowa – Podzamcza, rzeźbiarza Pawła Brylińskiego, fotografika Antoniego Bajerleina

- „Wyłosuj sobie... Mikołaja” – warsztaty plastyczne dla kl. I (Filia w Rogaszycach)

Pakośław (pow. Rawicz)

- Warsztaty plastyczne – wykonywanie bombek
- „Adam Mickiewicz 1798-1855” – wystawa
- „O tradycjach bożonarodzeniowych” – wycieczka dzieci do biblioteki

Pępowo (pow. Gostyń)

- „Dekoracje świąteczne” – warsztaty plastyczne

Piaski (pow. Gostyń)

- „Zaczarowany świat wierszy Jana Brzechwy – spotkanie w Przedszkolu Samorządowym z oddziałami integracyjnymi
- „Z przyjacielem nie boję się ciemności i potworów” – zajęcia biblioterapeutyczne dla przedszkolaków prowadzone przez Halinę Radołę (Filia w Szelejewie)

Pleszew

- Turniej Historycznych Gier Planszowych i Turniej Literackich Gier Planszowych
- Świąteczny Salonik Kulturalny – występ solistek z Chóru Veribus Organum prezentujących wiersze polskich poetów w aranżacjach muzycznych autorstwa Joanny Gogulskiej
- „Szczęśliwe życie” i „W drodze do realizacji celu” – warsztaty z coachem dla kobiet (w ramach realizacji projektu Biblioteczna Akademia Rozmaitości)
- Świąteczne warsztaty rękodzieła dla dzieci – tworzenie ozdób choinkowych i kartek świątecznych
- „Podaruj uśmiech na Święta” – akcja tworzenia przez dzieci kartek świątecznych i przekazywanie ich osobom przebywającym w Pleszewskim Centrum Medycznym (Filia szpitalna w PCM)

Pogorzela (pow. Gostyń)

- „Czary-mary” – zajęcia plastyczno-czytelnicze (także w styczniu i lutym)
- „Moi przodkowie w walce o niepodległość” – konkurs historyczny dla uczniów szkoły podstawowej

Poniec (pow. Gostyń)

- Warsztaty bożonarodzeniowe dla dzieci

- Warsztaty bożonarodzeniowe dla dorosłych
- Spotkanie muzyczno-poetyckie dla mieszkańców gminy z Sabiną Klak i Mus Trio

Powidz (pow. Słupca)

- Spotkanie z bajką w przedszkolu i „0” (także w styczniu i lutym)
- Filharmonia Pomysłów z Poznania – cykl spotkań dla przedszkolaków: „Miasteczko Symfonia”, „Stacja Bębnowa”
- Warsztaty mydlarskie – dla dzieci

Rawicz

- „Mikołajkowe polowanie na byki- rawicka walka z bykami” – dyktando
- Gala 70-lecia Rawickiej Biblioteki Publicznej – koncert „Królowe skrzypiec” w wykonaniu skrzypaczek Filharmonii Bydgoskiej „Quinn of Violins”
- Klub Melomana „Cudowny świat melodii” – spotkanie studentów Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- Spotkanie autorskie z Kingą Dębską
- Jarmark bożonarodzeniowy – warsztaty kreatywne
- Edukacja teatrem z teatrem:
  - ~ „Edu-Artis” – „Święty Mikołaj w wiosce smurfów”
  - ~ „Tak” – „Co się stało z Mikołajem”
- Ludzie różnych zawodów: górnik – lekcja biblioteczna dla przedszkolaków
- Święta tuż tuż – warsztaty literacko-plastyczne

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- „Śpiewająca Biblioteka” – spotkanie z Edytą Zarębską, autorką i ilustratorką książek dla dzieci, i Robertem Zarębskim – dla dzieci ze szkoły podstawowej i przedszkolaków
- Spotkanie z podróżnikiem Robertem Gondkiem – dla uczniów szkół podstawowych
- „Powstanie Wielkopolskie na ziemi krotoszyńskiej” – wystawa Muzeum Regionalnego im. Hieronima Ławniczaka w Krotoszynie
- Wycieczka do Poznania z okazji obchodów 100. rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego; w programie m.in.: zwiedzanie Muzeum Powstania Wielkopolskiego, udział w uroczystości pod pomnikami Powstańców Wielkopolskich w Poznaniu, udział w koncercie Muzyka Wolności

Słupca

- Mikołajki w bibliotece
- Rozstrzygnięcie konkursu plastycznego „Kartka bożonarodzeniowa”

Strzałkowo (pow. Słupca)

- Zajęcia biblioterapeutyczne dla mieszkańców DPS w Strzałkowie – cykl tematyczny: „W bibliotece po drugiej stronie lustra”
- Wystawy: „Kobiety Niepodległości”, „Czy Mikołaj jest prawdziwy?”
- Zajęcia Strzałkowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku:
  - ~ Nauka języka angielskiego, niemieckiego i informatyki (także w styczniu i lutym)
  - ~ „Manipulacja – jak się przed nią bronić” – wykład prof. UAM Hanny Mamzer
  - ~ „Wek za wek”
- Zajęcia dla dzieci z zespołów szkolno-przedszkolnych, w tym:
  - ~ „W bibliotece po drugiej stronie lustra” (także w styczniu i lutym)
  - ~ „Lodowa Kraina” – teatrzyk

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Klub Maluszka” – zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 2-3 lat i ich rodziców (także w styczniu i lutym)
- Grupa zabawowa „Śmigielaczek” – zajęcia dla dzieci w wieku 1-2 lat i ich rodziców (także w styczniu i lutym)
- Warsztaty biblioteczne – cykl spotkań „Przedszkolak, czy znasz swój kraj? – Śmigiel, miasto wiatraków”. W ramach podsumowania projektu wyjazd do Urzędu Miasta w Śmiglu i przekazanie burmistrzowi miasta wiatraka, zwiedzanie Śmigla (Filia Czacz)
- Zajęcia plastyczne dla uczniów kl. I. – karmnik dla ptaków na kartce (Filia Czacz)
- „Maluszki” – grupa zabawowa (zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 2-3 lat i ich rodziców (Filia Czacz; także w styczniu i lutym)
- Poranki z ciekawą książką – cykl spotkań dla uczniów klas I (czytanie opowiadania „Huśtawka sikorek”)
- „Urwiski” – grupa zabawowa dzieci w wieku 1-3 lat (Filia Stare Bojanowo; także w styczniu i lutym)

Święciechowa (pow. Leszno)

- „Mikołajki” w Bibliotece – impreza czytelnicza dla dzieci
- Rozstrzygnięcie konkursu bożonarodzeniowego
- „Urok Świąt Bożego Narodzenia” – wystawa

Turek

- Program 50 +:
  - ~ Warsztaty rękodzieła (także w styczniu i lutym)
  - ~ Spotkanie autorskie z Jarosławem Klonowskim

- Piwnica Talentów:
  - ~ „Tydzień Edukacji Informatycznej” – zajęcia z kodowania dla przedszkolaków i uczniów szkół podstawowych
  - ~ „Bibliosmyki – maluchy w Bibliotece” (także w styczniu i lutym)
  - ~ „Robotyka WeDo” z Centrum Kreatywnego Rozwoju (także w styczniu i lutym)
  - ~ „Przedszkolaki w Bibliotece” (także w styczniu i lutym)
  - ~ „Klubik szachowy” (także w styczniu i lutym)
  - ~ „Plastykoterapia” (także w styczniu i lutym)

Wijewo (pow. Leszno)

- Spotkanie z aktorką Emilią Krakowską

Witkowo(pow. Gniezno)

- „Lodowa kraina” – przedstawienie dla przedszkolaków i dzieci z klas I-III szkoły podstawowej w wykonaniu Teatru Krak-Art z Krakowa

Włoszakowice (pow. Leszno)

- „Wesołych Świąt” – wystawa plastyczna (Filia Bukówiec Górny)
- Wystawy (Filia Krzycko Wielkie):
  - ~ „Konstanty Ildefons Gałczyński – 65. rocznica śmierci”
  - ~ „Adam Mickiewicz – 220. rocznica urodzin”
  - ~ „Julian Tuwim – 65. rocznica śmierci”
  - ~ „Święta w polskim domu”

Zagórów (pow. Słupca)

- Rozruszaj się w bibliotece – uczniowie klasy V szkoły podstawowej poznają Francję i Finlandię (także w lutym)
- Zakończenie kursu z programu Sketchub
- Godzina kodowania – zajęcia z uczniami szkoły podstawowej i seniorami Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- „Ajpadki dla ekogromadki” – zajęcia edukacyjne dla przedszkolaków z wykorzystaniem iPadów (także w styczniu)
- Flirt z Niepodległą – zajęcia dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Miejsca pamięci Powstania Wielkopolskiego” – wystawa
- „Przeszłość to dziś” – wystawa
- „Sjesta z książką” – spotkanie z młodzieżą ze SOSW (Filia w Konarzewie)
- Warsztaty szydełkowania – spotkanie Klubu Rękodzieła Artystycznego „BIBLIOnitki” (Filai w Konarzewie; także w styczniu i lutym)
- Warsztaty Makatonu – języka symboli i gestów

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- „Mikołaj w wiosce smurfów” – bajka dla przedszkolaków w wykonaniu Teatru Edu-Artis z Krakowa

Styczeń

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Spotkanie z Lonią i Bronią, bojanowskimi bliźniaczkami ze ściany „Śpiewajmy razem”
- „Wokół stołu – kulturowe uwarunkowania żywienia na świecie” – spotkanie z socjologiem Magdaleną Ziótkowską-Kufliną
- Nocne Zgranie w bibliotece
- Wystawa plastyczna prac Anny Podlaskiej, mieszkanki DPS w Pakówcze (także w lutym)

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „NA POMOC czyli poznajemy numery alarmowe” – spotkanie z policjantem
- Zajęcia edukacyjne w Akademii Młodego Czytelnika

Czajków (pow. Ostrzeszów)

- VIII Przegląd Kolęd i Pastorałek – współorganizacja z Urzędem Gminy Czajków
- Ferie zimowe:
  - ~ „Wyspa pełna Minionków” – zabawy, gry, animacje wraz z Teatrem „Maska” z Krakowa
  - ~ „Król Kruków” – magiczny teatrzyk kamishibai oraz warsztaty czytelniczo-ilustratorskie przeprowadzone przez Katarzynę Drożak, instruktor Biblioteki Powiatowej z Ostrzeszowa
  - ~ Zajęcia czytelniczo-kulinarne: „Kareta z piernika” Wandy Chotomskiej – głośne czytanie; zajęcia kulinarne – wypiekanie pierników

Czempiń (pow. Kościan)

- „Czytasz? Wiesz!” – podsumowanie całorocznego konkursu czytelniczego
- „Biblioteka moim miejscem” – wycieczki grup przedszkolnych; w programie: zwiedzanie i poznawanie funkcji biblioteki, teatrzyk kamishibai
- Ferie z biblioteką – zajęcia tematyczne „Dzień z...” (Dzień kulinarny, Dzień planszówek, Dzień bajkowy, Dzień detektywistyczny, Dzień artystyczny)

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- „Tajemnice biblioteki” – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków

- „Rozwesołki” – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków o twórczości Joanny Papuzińskiej
- „Historie zakłète w słowach” – prelekcja w Klubie Seniora na tematy literacko-filmowe
- „The best of Marvel” – konkurs drużynowy o zasięgu powiatowym dla młodzieży (współpraca m.in. z Klubem Fantastyki Fantasmagoria)
- „Miś z Grenlandii” – zajęcia w przedszkolu (Filia w Żydowie)

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- „Zima” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci
- „Moja babcia, mój dziadek” – konkurs plastyczny na portret dziadków
- Zajęcia feryjne – literackie zagadki, opowiadania z ukrytymi tytułami książek, rebusy, głośne czytanie wybranych bajek

Doruchów (pow. Ostrzeszów)

- Ferie w Bibliotece:
  - ~ Lego komputery – warsztaty dla dzieci,
  - ~ Jak nagrać słuchowisko radiowe wg bajki „Trzy świnki” – warsztaty dla dzieci, część I
  - ~ Gry i zabawy z książką i słuchowiskiem wg bajki „Trzy świnki” – warsztaty dla dzieci, część II
  - ~ O herbie Doruchowa
- „Mała książka, wielki człowiek” – podsumowanie programu połączone z zabawami animacyjnymi

Gniezno

- „Emocje – jak sobie z nimi radzić” – zajęcia biblioteczne dla podopiecznych Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapeutycznego
- Ferie w bibliotece:
  - ~ „Zimowe opowieści”
  - ~ „Zimowe wariacje książkowe” – zabawy i konkursy dla dzieci
- „Niegrzeczne stóпки” – głośne czytanie książek o tańcu w ramach akcji CPCD
- Dzień wszystkich fajnych ...książek – prezentacja pozycji wartych wypożyczenia i przeczytania
- Dzień Kubusia Puchatka – konkursy i zabawy dla czytelników
- „Co babcia i dziadek czytali, kiedy byli mali” – prezentacja książek z okazji Dnia Babci i Dziadka

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Koncert Noworoczny „Na Ludową Nutę” – kolędy i pastorałki w wykonaniu Zespołów Pieśni i Tańca „Tursko” i „Żychlinioki”; okolicznościowe scenki

„Kolędników” w wykonaniu międzypokoleniowej amatorskiej grupy teatralnej (współorganizacja: Gołuchowskie Centrum Kultury „Zamek”)

- Ferie z Kulturą – cykl zajęć kulturalnych i artystycznych dla dzieci, przedstawienie teatralne, animacje, gry i zabawy (Oddział Dla Dzieci wspólnie z Gołuchowskim Centrum Kultury „Zamek”)
- „Warsztaty tańca ludowego dla dzieci i młodzieży” (współorganizacja ze Stowarzyszeniem „Senior XXI”)

Gostyń

- Wieczornica w 100. rocznicę przyłączenia się gostynian do Powstania Wielkopolskiego
- Koncerty edukacyjne z okazji 100. rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego (współpraca ze Szkołą Muzyczną im. J. Zeidlera i GOK „Hutnik”)
- Spotkanie z Grzegorzem Skorupskim, autorem książki „Smak błękitu” – w ramach Klubu Książki im. Franciszki Wilczkowiakowej
- Pracownia Komiksowa z Witoldem Tkaczykiem (także w lutym)
- Pracownia Literacka z Małgorzatą Nawrocką-Żarnecką (także w lutym)
- „Powstanie wielkopolskie 1918-1919” – konkurs ankietowy
- „Babcia i Dziadek to skarb” – konkurs plastyczny dla dzieci
- „Niedziela w Bibliotece” – podsumowanie konkursów ankietowego „Powstanie wielkopolskie 1918-1919” i plastycznego „Babcia i Dziadek to skarb”
- Wystawa „Powstanie Wielkopolskie 1918-1919”
- Zajęcia teatru ilustracji kamishibai, połączone z warsztatami origami dla dzieci

Grabów nad Prosną (pow. Ostrzeszów)

- „Kodowanki – szyfrowanki” – zajęcia dla dzieci w ramach akcji „Ferie w mieście”

Jutrosin (pow. Rawicz)

- „Feryjne warsztaty plastyczno-manualne” – m.in. wykonanie przez dzieci kwiatków i ozdobnego pudełka np. dla babci
- „Skrzaci świat” – pogadanka i zajęcia plastyczne (Filia w Dubinie)
- „Prezent dla Babci i Dziadka” – zajęcia z papieroplastyki (Filia w Dubinie)
- „Upominek dla Babci i Dziadka” – zajęcia z papieroplastyki (Filia w Szkaradowie)
- „Zabawy wierszem” i warsztaty plastyczne z wykorzystaniem techniki przestrzennego origami (Filia w Szkaradowie)

Kalisz

- „Stare kino – gwiazdy, marki, celebryci” – spotkanie ze Stanisławem Janickim
- Poznajemy bibliotekę – spotkania z podopiecznymi Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego Dom Miłosierdzia im. św. Józefa w Kaliszu (w ramach ferii zimowych)
- W ramach ferii zimowych:
  - ~ „Arkhamowy maraton z planszówkami” (współorganizacja: Stowarzyszenie Klub Fantastyki Arkham)
  - ~ Zajęcia dla dzieci: kolorowanki z bajkowymi postaciami, warsztaty tworzenia zakładek do książek, głośne czytanie książek Grzegorza Kasdepke (Filia nr 5 Oddział dziecięcy)
  - ~ Zabawy z dziećmi: bajkowe kałambury, gry, głośne czytanie bajek Disneya (Filia nr 5 Oddział Dziecięcy)
  - ~ Zajęcia twórcze dla dzieci z kl. I-VI: piszemy i ilustrujemy bajkę do teatryku kamishibai (Filia nr 9 Oddział Dziecięcy)
- Wystawy:
  - ~ „Wolność i poeci”
  - ~ „Ze wszystkich nauk medycyna jest najszlachetniejsza”. Sylwetki kaliskich lekarzy od Zemełki do Hindemitha (Filia nr 3)
  - ~ „Architekt z Niecałej – Albert Nestrypke” (Filia nr 4)
  - ~ „Z dziejów kaliskiego szkolnictwa” (Filia nr 5)
  - ~ „Miłość” – wystawa oparta na tekstach Janusza Korczaka (Filia nr 9)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Koncert Noworoczny (współorganizacja z wójtem Gminy Kiszkowo)

Kłecko (pow. Gniezno)

- Spotkanie autorskie z Szymonem Hołownią
- Wystawa dotycząca 100. rocznicy urodzin i 30. rocznicy śmierci Stanisławy Fleszarowej-Muskat

Kobyła Góra (pow. Ostrzeszów)

- Portret ulubionej postaci z „Kubusia Puchatka” – ogłoszenie konkursu plastycznego dla przedszkolaków oraz literackiego dla klas I-III szkół podstawowych
- „Świat bez granic” – objazdowa wystawa książek obcojęzycznych dla dzieci
- Spotkanie dla dzieci z lokalną poliglotką – ciekawe zajęcia w języku niemieckim, angielskim i holenderskim

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Wernisaż prac malarskich Krzysztofa Cepy – artysty rysującego głównie obiekty architektury m.in. pałace, stare zamki, pejzaże (Filia w Smolicach)
- Ferie z Biblioteką:
  - ~ Tworzenie papierowych koszyczków – z okazji Dnia Babci
  - ~ Zajęcia animacyjne prowadzone przez Annę Maciejewską na podstawie scenariusza do tekstu książki Justyny Bednarek „Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek” oraz „Nowe przygody skarpetek” (także Filia w Smolicach)
  - ~ Warsztaty teatralne, tworzenie przedstawienia teatralnego na podstawie opowiadania M. Malińskiego „O aniołkach, diabłkach, ludziach i automatach”
  - ~ Warsztaty przy użyciu skarpetkowych pacynek na podstawie książki „Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek”
  - ~ Tworzenie portretów babć i dziadków
  - ~ Balik karnawałowy
- „Stanisław Wyspiański – 150. rocznica urodzin” – wystawa (Filia w Smolicach)
- Spotkanie autorskie ze Sławomirem Pałaszem, promujące książkę „Tajemnice wsi gminy Kobylin”

Koło

- Warsztaty plastyczne „Zima” – dla uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego (Filia dla Dzieci)
- Konkurs plastyczny „Czarodziejskie słowa” – dla uczniów szkół podstawowych miasta i powiatu (Filia dla Dzieci)
- Bal karnawałowy – teatr kamishibai, gry i zabawy (Filia dla Dzieci)
- „Ferie z Bartkiem Kończyną” – głośne czytanie, zajęcia plastyczne, gry i zabawy (Filia dla Dzieci)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna Kościan

- „Artystyczna zima” – wystawa prac plastycznych wykonanych przez dzieci
- „Mroźna noc” – spotkanie dla uczniów klas I-III na temat książki „Opowieści z Parku Percy’ego”
- W cyklu „Z historią przy kawie”: „80 lat temu rozstrzelani w Kościanie” – wykład dr. Emiliana Prałata
- „Kreatywne i pomysłowe ferie zimowe” – ferie zimowe dla dzieci 6-12 lat; w programie m.in.: zajęcia z edukacji medialnej, warsztaty kulinarne, zajęcia plastyczne i muzyczne

- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej: „150 lat Banku Spółdzielczego w Kościanie” – wykład Dariusza Zientka

Biblioteka Gminy Kościan z/s w Kielczewie

- „Żabki na tropie śnieżnej zimy” – spotkanie z dziećmi z grupy przedszkolnej ze szkoły podstawowej, m.in. zabawy muzyczno-ruchowe
- Porozmawiajmy o przyjaźni – zajęcia z grupą przedszkolną Misie; omówienie zagadnienia na przykładzie książki „Mój wieloryb” (Filia Racot)
- „Oryginał i adaptacja filmowa” – lekcja biblioteczna w klasie VIII (Filia Racot)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Podsumowanie konkursu na album „Ślady Powstania Wielkopolskiego w naszej gminie”
- 10. Gminny Turniej Szachowy
- „Zimowe pojedynki z nudą” – ferie w bibliotece: zajęcia dla dzieci
- Wieczór kolęd z zespołem wokalnym „Przyjaciele” z Koźmińskiego Klubu Seniora

Krotoszyn

- „Moja Wielkopolska 2018” – wystawa fotografii w ramach Objazdowej Galerii Wielkopolskiej Fotografii
- „Dzień Babci i Dziadka” – impreza okolicznościowa (wspólnie ze Stowarzyszeniem „Razem”)
- Koncert Lucasa Laufena z Australii
- Spotkanie autorskie z Jolantą Bartoś, promocja książek „Obłąd” i „Fatum”
- Wystawa prac plastycznych Zuzanny Gąsiorkiewicz – uczennicy klasy III gimnazjum (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Spotkania Klubu Mam: Dzień Pingwina, Dzień Kubusia Puchatka, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Zebry (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Ferie Zimowe 2019 (Oddział dla Dzieci i Młodzieży):
  - ~ Spotkanie w Centrum Tańca „Show-Dance” – taniec nowoczesny i hip-hop
  - ~ Zwiedzanie Muzeum Regionalnego w Krotoszynie
  - ~ OSTROWPLANSZE – spotkanie z gramii planszowymi
  - ~ „Opowieści z teczki profesora Książeczki” – spektakl Teatru Maski z Krakowa oraz zajęcia plastyczne
  - ~ Taniec nowoczesny – zajęcia z Aleksandrą Drygas (KOK)
  - ~ „Kolej na bezpieczne ferie” – zajęcia z przedstawicielami Polskich Linii Kolejowych S.A. w Ostrowie Wielkopolskim
  - ~ „Papierowe inspiracje” – zajęcia z Kamilą Żaruk, instruktorem plastyki z Pracowni Rumiankowo

- ~ Zajęcia prowadzone przez instruktorów LAB.krotoszyn, spotkanie w siedzibie firmy
- ~ „Bezpieczne ferie” – wizyta Straży Miejskiej z Autochodzikiem
- ~ Zajęcia w Studiu Tańca i Fitnessu – Power Jump
- ~ Bal karnawałowy – wybór najlepszego tancerza i tancerki oraz wybór najładniejszego przebrania bajkowego
- Kodowanie w bibliotece (Filia Krotoszyn)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- Ferie zimowe – cykl zajęć dla dzieci, obejmujący m.in.: gry planszowe, głośne czytanie bajek, gry i zabawy sprawnościowe
- Wystawy:
  - ~ „Rok 2019 – Rokiem Gustawa Herlinga-Grudzińskiego”
  - ~ „Dzień Babci i Dziadka”
  - ~ „Różne oblicza miłości”
  - ~ „Tam, gdzie spadają anioły” (Filia w Pawłowicach)
  - ~ „Gustaw Herling-Grudziński” (Filia w Pawłowicach)
  - ~ „Zima, zima czyli literatura śniegiem zasypana...” (Filia w Pawłowicach)
  - ~ „Zima w literaturze dziecięcej” (Filia w Pawłowicach)
  - ~ „Anna Świrszczyńska w 110. rocznicę urodzin” (Filia w Garzynie)
- Liga gier planszowych (także w lutym)
- „Herbatka i kawka dla Babci i Dziadka” – spotkanie z okazji ich święta (także Filia w Pawłowicach)

Krzywiń (pow. Kościan)

- „Rok Gustawa Herlinga- Grudzińskiego – tablica całoroczna”,
- „Ferie na sportowo 2019”:
  - ~ Taekwondo dla dzieci – warsztaty dla dzieci w wieku 5-15 lat prowadzone przez zawodowego trenera (sala wiejska w Bieżyniu)
  - ~ Zajęcia cyrkowe – zajęcia dla dzieci w wieku 5-15 lat (Hala Sportowo-Widowiskowa Krzywiń)
  - ~ Zawody taneczne oraz balik – dla dzieci w wieku 5-16 lat w czterech kategoriach (sala Domu Strażaka Krzywiń)
  - ~ Olimpiada Sportowa – dla dzieci w wieku 5-15 lat, zawody w różnych dyscyplinach sportowych dostosowanych do wieku uczestników (sala wiejska w Bieżyniu)
  - ~ Zajęcia z książką i sport – warsztaty animacyjno ruchowe dla dzieci w wieku 5-12 lat
  - ~ Turniej Piłkarski – gra zręcznościowa; zawody w piłce nożnej stolikowej dla dzieci w wieku 5-12 lat

- ~ Warsztaty czytelnicze na sportowo – dla dzieci w wieku 5-12 lat; zapoznanie z książkami dotyczącymi różnych dyscyplin sportowych; zawody sportowe i gry stolikowe
- ~ Wyjazd do Szkoły Tańca „Poezja” w Kościanie; w programie m.in.: pokaz multimedialny o historii miasta
- Spotkanie założycielskie Klubu Seniora „Nad Storką” w Jerce (Filia w Jerce)
- „W karnawale czas na bale” – balik karnawałowy dla dzieci z Jerki współorganizowany z sołtysem oraz Kołem Gospodyń Wiejskich (Filia w Jerce)
- „Tajemnica jest kobietą” – wystawa z okazji 150. rocznicy urodzin Stanisława Wyspiańskiego (Filia w Jerce)
- Cotygodniowe zajęcia plastyczne: „Karmnik dla ptaków”, „Bukiet kwiatów z krepiny” (Filia w Bieżyniu)
- „Wioska Smerfów” – cykl zajęć w czasie ferii zimowych (Filia w Bieżyniu)
- „Zajęcia piątkowe” – cotygodniowe zajęcia dydaktyczno-manualne: „Maski karnawałowe”, „Zimowy bałwanek” (Filia w Lubiniu)
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami w celu popularyzacji literatury popularnonaukowej (Filia w Lubiniu; także w lutym)
- „Nasi kochani – Babcia i Dziadek” – zajęcia w czasie ferii zimowych: Laurki dla Dziadków, Kwiat dla Dziadków, Portret Babci i Dziadka, Dziadkowie XXII w. (Filia w Lubiniu)

Leszno

- Wystawy:
  - ~ „70 fotografii na 70 lat” – wystawa z okazji 70-lecia MBP (Galeria za Regałami; także w lutym)
  - ~ „Kadry z mojego miasta” – fotografie Bruna Wojciechowskiego (Galeria Dworcowa; także w lutym)
- „Mała książka – wielki człowiek” – podsumowanie akcji czytelniczej dla trzylatków (projekt finansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego)
- „Żużlowy Wieczór: Udana kariera Bernarda Jądera” – spotkanie z udziałem Bernarda Jądera, zawodnika Unii Leszno, dwukrotnego indywidualnego mistrza Polski, z udziałem byłych żużlowców: Zbigniewa Jądera (brat) oraz Macieja Jądera (syn); promocja książki „Asy żużlowych torów – Bernard Jąder” autorstwa Wiesława Dobruszka
- „Pulsująca obecność. Biblioteki publiczne w dziejach Leszna 1920-2014” – promocja książki Janiny Małgorzaty Halec z udziałem autorki; spotkanie zainaugurowało obchody 70-lecia działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lesznie

- „Powstanie Wielkopolskie w Lesznie i okolicy – Grupa Leszno” – spotkanie ze Zdzisławem Pochem, historykiem, absolwentem Oficerskiej Szkoły Artylerii Przeciwlotniczej w Koszalinie
- „Próg Iluzji” – koncert promujący płytę; muzyka: Lech Nawrocki, słowa: Sabina Klak, aranżacja: Przemysław Maćkowiak, wykonawcy: Karolina Zygnier – śpiew, Zespół Mus Trio: Przemysław Maćkowiak – gitara, Juri Gaspar – piano, Hubert Samelczak – perkusja
- „Kadry z mojego miasta” – wernisaż wystawy znanego leszczyńskiego fotografa Bruna Wojciechowskiego (Galeria Dworcowa)
- 15. urodziny Kabaretu „Nic Śmiesznego” (Galeria Lochy)
- Wykład Janiny Małgorzaty Halec o literaturze – dla członków Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- Wieczorek kulturowy: „Indonezja i Tajlandia” – w ramach cyklu „Historia i kultura państw”; w programie: opowieści o „Kraju Uśmiechu”, nauka tajlandzkiego tańca, degustacja potraw (współorganizacja z Fundacją Centrum Aktywności Twórczej)

Łubowo (pow. Gniezno)

- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy – sztab gminny – organizacja, kawiarenka, występy, zbiórka
- Koordynacja zajęć muzycznych chóru Metryka i zespołu Illuminare (także w lutym)
- Ferie w bibliotece: zajęcia warsztatowe, magnesy, maski karnawałowe, mydełka, gry, zabawy, prezentacja książek
- Zajęcia z etnografami z Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy
- „Kraina Lodu” – teatrzyk

Mikstat (pow. Ostrzeszów)

- „Noc bez gwiazd” – warsztaty ilustracji kamishibai dla dzieci przedszkolnych
- Wielki Konkurs Wiedzy o Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919 – test historyczny

Nowy Tomyśl

- W cyklu „Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne”: „January Swing” – koncert noworoczny w wykonaniu zespołu „Gentle Swing” wraz z gościnnym udziałem Izabelli Tarasiuk-Andrzejewskiej; solistce towarzyszyli: leader zespołu Julian Kuczyński, Dawid Troczewski (pianino) i Stanisław Aleksandrowicz (perkusja)
- W cyklu „Seniorzy w natarciu”: „Z cukrzycą wcale nie jest słodko!” – spotkanie dla seniorów z Domu Dziennego Pobytu; gość spotkania – Krzysz-

tof Misiaczyk, pracownik biblioteki, prezes zarządu Miejsko-Powiatowego Koła Polskiego Stowarzyszenia Diabetyków w Nowym Tomysłu

- W cyklu „Nowotomyslanie znani i mniej znani”: prezentacja książki, zawierającej wywiady Sylwii Kupiec, publikowane w latach 2007-2017 na łamach „Przeglądu Nowotomyskiego”
- W cyklu „Godziny dla Rodziny”: „Rozbrykane popołudnie” – wręczenie dyplomów małym czytelnikom objętych ogólnopolską kampanią Instytutu Książki „Mała książka – wielki człowiek”; gość spotkania Piotr Witoń
- Nowotomyskie Piętro Wyrazów Literackich: „otwieranie zamykanie” – prezentacja tomiku poezji Katarzyny Mrozik-Stefańskiej
- „Hiszpania wielu kultur” – opowieść Stanisławy Waszkowiak o Hiszpanii, kraju wielu kultur, gdzie splatają się chrześcijaństwo, judaizm i islam
- Kwiatowa biżuteria karnawałowa – warsztaty tworzenia kwiatów z tkaniny z Agą Flow
- Ferie z Upiorną Agentką – zimowe zajęcia dla dzieci z książką Martina Widmarka z serii o Nelly Rapp, która uczy się tropić duchy, strachy i upiory
- Zabawy na zimę – zajęcia plastyczne związane z treścią książki „Czajniczki” Etsuku Watanabe (Filia w Jastrzębsku Starym)
- „Gdy na dworze śnieg i plucha, w bibliotece zabaw szukaj” – feryjne popołudnia w bibliotece, w tym m.in. spotkanie z bibliotekarką Aleksandrą Kaczmarek, której pasją są zakładki do książek (Filia w Bukowcu)

Osieczna (pow. Leszno)

- „Opowiedz mi o Hiszpanii” – zajęcia kulturalne dla dzieci, prezentacja multimedialna o podróżach, tradycjach, muzyce i pięknych kolorach
- „Opowiedz mi o Peru” – zajęcia kulturalne dla dzieci, prezentacja multimedialna o dżungli, rzekach, ludziach i owocach
- Warsztaty plastyczne dla dzieci: „Bałwany z patyczków”, „Upominki dla dziadków”
- „Smok Stefan” – spektakl dla dzieci teatryku POMPON
- „Dinozaury z gliny” – warsztaty ceramiczne dla dzieci

Ostrowite (pow. Słupca)

- Warsztaty slime
- Wręczenie nagród w konkursie „List do Mikołaja”
- Warsztaty robienia zwierzątek z pomponów

Ostrzeszów

- „Spódnica ze starej podszewki” – spotkanie autorskie z Urszulą Ziober
- Ferie 2019 w Krainie Książek (Oddział Dziecięcy):
  - ~ „Świnki trzy” w teatryku kamishibai – głośne czytanie, prace plastyczne

- ~ „O księciu Husajnie i latającym dywanie” – teatrzyk kamishibai, warsztaty tkania dywanów
- ~ „Wojenne dzieci – opowiadanie kamishibai, prace plastyczne
- ~ „Bal na sto par” – głośne czytanie, tworzenie masek karnawałowych, zabawy taneczne

Pakoślaw (pow. Rawicz)

- Zajęcia w ramach ferii zimowych:
  - ~ Kwiatki na Dzień Babci i Dziadka – warsztaty plastyczne
  - ~ „W to mi graj” – turniej gier planszowych
  - ~ „Stworki z rolki” – zabawy plastyczne, bawimy się i tworzymy
  - ~ Moje kochane zwierzaki – spotkanie z weterynarzem
- „Św. Maksymilian Maria Kolbe – świadek Bożego miłosierdzia” – wystawa

Pępowo (pow. Gostyń)

- „Zima w Bibliotece” – warsztaty literacko-plastyczne dla dzieci

Piaski (pow. Gostyń)

- „Marzenie w kopercie” – spotkanie z Małgorzatą Żółtaszek
- „W świecie planszówek” – umysł ćwiczymy, doskonale się bawimy. Zabawy w „Zgadnij kto to?”
- „Smaczne czytanie w bibliotece” – warsztaty
- „Przyjaciel (nie)potrzebnej książki” – warsztaty tworzenia wizytówek

Pleszew

- „W magicznym świecie kamishibai” – cykl spotkań warsztatowych dla dzieci podczas ferii zimowych
- „Zimowe spotkania w bibliotece” – cykl zajęć literacko-plastycznych dla dzieci podczas ferii zimowych (Filia w Taczanowie Drugim)
- Promocja książki Anny Marii Siereckiej „Historia zapisana w rodzinnej pamięci”

Powidz (pow. Słupca)

- 27. finał WOŚP
- Filharmonia Pomysłów z Poznania – cykl spotkań dla przedszkola i zerówek: „Miasteczko Symfonia”, „Supermarket tańczących skarpet”

Rawicz

- Klub Melomana: „Przeżyjmy to jeszcze raz” – spotkanie studentów Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- Ferie zimowe:
  - ~ „Polarny świat. Śladami Neli małej reporterki – kartki z podróży” – Polarny miś 3D i Szalony pingwin – warsztaty (Łaszczyn)

- ~ „My się zimy nie boimy” – warsztaty literacko-plastyczne połączone z pogadanką policjantki K. Starczewskiej z Powiatowej Komendy Policji w Rawiczu o bezpiecznych feriach
- ~ Edukacja teatrem z teatrem: „Tak” – „Koncert piosenki animacyjnej”
- ~ Kodowanie z Kubusiem Puchatkiem i Małym Księciem oraz papierowa torba w kształcie głowy bałwana – warsztaty
- Ludzie różnych zawodów: stewardesa – lekcja biblioteczna dla przedszkolaków
- „Bibliorodzie-Bibliomaluch” cykl spotkań: „Babcia dziadek i Ja” – warsztaty literacko-manualne

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Projekcja filmu „Powstanie Wielkopolskie. Repetytorium z historii w 85. rocznicę wydarzeń”

Słupca

- Ferie w bibliotece: puzzle, malowanki, krzyżówki, zagadki, ilustracje, kalam-bury, wykonywanie laurek dla dziadka i babci, przygotowywanie masek karnawałowych, zakładki do książki, origami, tworzenie bajek, łączenie kropek, wyławianie fasolek i budowanie z nich wyrazów, tajemniczy worek...

Strzałkowo (pow. Słupca)

- Zajęcia Strzałkowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku:
  - ~ „Barwy i odcienie naszej mowy” – wykład Juliusza Kubla
  - ~ „Wenezuela – chcesz wiedzieć Więcej?” – wykład misjonarza ks. Floriana Cieniucha
  - ~ „Miłość niejedno ma imię”
  - ~ Ostatkowe spotkanie
- Zajęcia biblioterapeutyczne dla mieszkańców DPS w Strzałkowie – cykl tematyczny: „W dżungli życia” (także w lutym):
  - ~ Słucham co mówią mi ptaki zimą
- „Jestem zimowym artystą” – zajęcia dla dzieci z ZSP w Strzałkowie

Śmigiel (pow. Kościan)

- Balik karnawałowy dla dzieci z klubów maluszka oraz niezrzeszonych;
- Poranki z ciekawą książką – cykl spotkań dla klas I – poznajemy dyscypliny sportowe z książki pt. „Obrazkowa encyklopedia dla dzieci – sport” (Filia w Czaczu)
- Ferie z biblioteką – zajęcia plastyczne: „Laurka dla babci i dziadka”, „Kalendarz origami”, „Papierowy bukiet kwiatów” (Filia w Starym Bojanowie)
- Zimowa fabryka pomysłów – zajęcia plastyczne, zajęcia z harcerzami, zimowe gry i zabawy dla dzieci w wieku 6-11 lat (Filia w Nietążkowie)

Święciechowa (pow. Leszno)

- „Walentynki” – wystawa okolicznościowa

Trąbczyn (pow. Słupca)

- Cykl spotkań z dziećmi w ramach akcji Ferie w bibliotece:
  - ~ Seans filmów edukacyjnych dla dzieci: „Ciekawski George”; „Byli sobie podróżnicy”
  - ~ „Plastusiowe opowieści” – przedstawieniu w wykonaniu teatru „Edu-Artis” z Krakowa
  - ~ Spotkanie z ratownikiem medycznym Wiolettą Woźną połączone z nauką udzielania pierwszej pomocy

Turek

- „Stanisław Wyspiański w 150. rocznicę urodzin” – wystawa
- Program 50+: Spotkanie autorskie z Jackiem Pęczakiem

Wijewo (pow. Leszno)

- „Ocalić od zapomnienia” – stare fotografie z gminy; spotkanie organizowane we współpracy ze stowarzyszeniem Działajmy Razem (także w lutym)
- Wystawy:
  - ~ „Stanisława Fleszarowa Muskat – 100. rocznica urodzin”
  - ~ „Marek Hłasko – 85. rocznica urodzin”
  - ~ „Stanisław Wyspiański – 150. rocznica urodzin”

Włoszakowice (pow. Leszno)

- Wystawy literackie:
  - ~ „Joanna Papuzińska – 80. rocznica urodzin” (także Filia Krzycko Wielkie)
  - ~ „Dorota Terakowska – 15. rocznica śmierci” (także Filia Krzycko Wielkie)
  - ~ „Kornel Makuszyński – 135. rocznica urodzin”
  - ~ „Stanisław Wyspiański – 150. rocznica urodzin”
  - ~ „Stanisława Fleszarowa-Muskat – 30. rocznica śmierci” (Filia Krzycko Wielkie)
- „Bał karnawałowy postaci z bajek” – impreza czytelnicza dla dzieci (Filia Bukówiec Górny)

Zagórów (pow. Słupca)

- Ferie w bibliotece – zajęcia z kodowania
- Kodowanie w bibliotece – zajęcia z przedszkolakami i klasami I i III szkoły podstawowej (także w lutym)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Robotem być” – świat przyszłości widziany oczyma dzieci

- „Co nas czeka w 2019 roku” – noworoczne spotkanie Klubu Miłośników Biblioteki (Filia w Baszkowie)
- Ferie w Bibliotece:
  - ~ „Twój przyjaciel – każdy z nas powinien mieć” – spotkanie dla dzieci
  - ~ „Świat zwierząt” – liczne podróże z małą reporterką Nelą
  - ~ „Poszukiwacze skarbów” – pirackie zabawy i konkursy
  - ~ „W indiańskiej wiosce” – zajęcia dla dzieci
- „Wspaniały dzień babci i dziadka” – wykonywanie laurek i upominków dla dziadków
- Kodowanie w bibliotece
- „Powstanie Wielkopolskie na ziemi krotoszyńskiej” – wykład Piotra Mikołajczyka
- „Pierwsza pomoc czyli uczymy się reanimować” – spotkanie ze strażakiem o pierwszej pomocy (Filia w Baszkowie)

L u t y

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „W wieczorze życia. Kilka refleksji nad starością i przemijaniem” – spotkanie z prof. Jackiem Prokopskim
- Promocja książki Wandy Szymanowskiej „Latte z walerianą”
- Spektakle edukacyjne Teatru Maska z Krakowa

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Spotkanie uczestników projektu „Z naszą gwarą – pełną parą”
- Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego – quiz językowy, konkursy, prezentacja
- „Randka z książką” – spotkanie czytelników z okazji walentynek

Czempiń (pow. Kościan)

- „Kto pamięta o zwierzętach” – zajęcia literacko-plastyczne, czytanie opowiadań, zabawy ruchowe przy muzyce
- „Zobacz jaka książka może być ciekawa” – wizyta w przedszkolu z przedstawieniem kamishibai
- „Baj, bajki, bajeczki – podróż po krainie baśni” – zabawy logiczne, plastyczne i ruchowe dla dzieci
- Wernisaż wystawy obrazów Arkadiusza Cypriana, malującego ustami, połączony ze spotkaniem z artystą

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- „Dzień kota” – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków

- „Dzień dinozaura” – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków
- „Walentynki w bibliotece – zajęcia literacko-edukacyjne dla dzieci
- „155. rocznica urodzin Marii Rodziewiczówny” – gablota wspomnień (Filia w Żydowie)
- „Dzień pizzy” – popołudniowe zajęcia dla dzieci (Filia w Żydowie)
- „Z miłości do książek” – akcja artystyczno-czytelnicza (Filia w Żydowie)
- „Raz, dwa, trzy” – zajęcia w przedszkolu (Filia w Żydowie)

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- „Projektujemy okładkę ulubionej książki” – konkurs plastyczny
- „W krainie pana Bałwana” – zajęcia plastyczne: wykonywanie pejzaży zimowych
- „Walentynkowo i literacko w bibliotece” – podsumowanie walentynkowych minikonkursów; „Kartka z sercem dla kochanych” – zajęcia plastyczne, „Miłosne karaoke” – zajęcia muzyczne przy komputerze

Doruchów (pow. Ostrzeszów)

- Spotkanie edukacyjne dla czytelników z dietetykiem Piotrem Kaźmierczakiem
- „O herbie Doruchowa” – zajęcia biblioterapeutyczne z uczestnikami Środowiskowego Domu Samopomocy
- „Nowe przygody Myszki Pipi i Ptaszka Ćwiergotka, czyli jak powstaje baśń w teatrzyku kamishibai” – zajęcia biblioteczne dla grupy przedszkolaków
- Dzień Niedźwiedzia Polarnego – zajęcia dla grupy przedszkolaków
- „Bohaterowie baśni” – zajęcia biblioteczne dla grupy przedszkolaków

Gniezno

- „Komiks dla każdego” – zajęcia biblioteczne dla podopiecznych Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapeutycznego w ramach projektu edukacyjnego „Weź nie marudź, weź nie pytaj, chodź poczytaj!”
- „Zakochaj się w bibliotece” – akcja czytelnicza z okazji Walentynek: walentynkowe warsztaty plastyczne dla dzieci – przygotowanie okolicznościowych kartek z cytatami o miłości
- Dzień Języka Ojczystego:
  - ~ „Słowa na sznurku” – akcja czytelnicza, polegająca na próbie wyjaśnienia znaczeń zapomnianych słów zawieszonych w przestrzeni biblioteki
  - ~ „Rezerwat znikających słów” – akcja biblioteczna, polegająca na prezentacji słów już нефunkcjonujących w potocznej mowie
  - ~ „Co mówią te słowa” – zabawa czytelnicza, której celem było zapoznanie czytelników ze współczesną formą języka

- ~ „Odważni w ortografii” – akcja czytelnicza dla dzieci i młodzieży
- „Chcesz dołączyć do redakcji Proroka Codziennego?” – warsztaty dla dzieci w ramach X Konwentu Fantastyki Fantasmagoria
- „Czas na mruzcando pod nasze dyktando” – z okazji Dnia Kota prezentacja książek o kotach dla dzieci i dorosłych połączona z literackimi warsztatami dla dzieci „Po co kotu wąsy”
- Dzień Dinozaura:
  - ~ „Zaproszenie do Krainy Dinozaurów” – zabawa w „berka” z wiedzy o dinozaurach
  - ~ „Dino zabawy” – zajęcia dla dzieci
- Dzień Bezpiecznego Internetu – akcja „Zakochany robot” – konkursy całodniowe dla czytelników oraz zajęcia edukacyjne
- „A każdy widział kota” – impreza czytelnicza w ramach akcji CPCD
- „Kot w butach” – przedstawienie dla dzieci w wykonaniu uczniów szkoły podstawowej
- „Co wiecie o Ziemi Świętej?” – prezentacja Aleksandry Przybylskiej, dla młodzieży

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Działajmy Razem!” – zajęcia edukacyjne dla dzieci w związku z Dniem Bezpiecznego Internetu 2019 (Oddział Dla Dzieci, Filia Kościelna Wieś)
- „Dzień Kota” – zajęcia literacko-plastyczne dla przedszkolaków (Oddział Dla Dzieci, Filia Tursko)
- Spotkania autorskie z Justyną Bednarek, autorką książek dla dzieci (filie Kucharki i Tursko)

Gostyń

- Spotkanie z Robertem Czerniakiem – podróżnikiem, publicystą i autorem książki „Podróże do granic”
- Festiwal Fantastyki „Gostkon”; w tym: czytelnia komiksów, panel LEMol-giczny, teatr kamishibai, warsztaty origami (współorganizacja: GOK „Hutnik”)
- Niedziela w Bibliotece: „Niedziela z Japonią”
- Teatr ilustracji kamishibai dla dzieci
- „Dziadek i babcia to skarb” – wystawa pokonkursowa

Grabów nad Prosną (pow. Ostrzeszów)

- Lokalny klub kodowania – spotkanie z uczestnikami i rodzicami

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Zajęcia plastyczne z dziećmi oraz rozwiązywanie zagadek i krzyżówek (Filia w Szkaradowie)

Kalisz

- „Metamorfozy miasta” – prezentacja multimedialna dla uczniów liceum
- „Stop agresji i przemocy rówieśniczej” – spotkanie uczniów klasy V szkoły podstawowej z Katarzyną Pakułą-Sobczak (Filia nr 3)
- Pogadanka z okazji Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego – dla uczniów klasy I szkoły podstawowej (Filia nr 5 Oddział dziecięcy)
- Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego – spotkanie z uczniami szkoły podstawowej (Filia nr 9)
- Wystawy:
  - ~ „Muzyk jest władcą: wszak rzesza go słucha (Deotyma „Do Stanisława Moniuszki”)” – wystawa w ramach obchodów Roku Stanisława Moniuszki
  - ~ „Kaliszanki piszące” – wystawa z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet (Filia nr 7)

Kłęcko (pow. Gniezno)

- Lekcja biblioteczna dotycząca funkcjonowania biblioteki oraz zwiedzanie biblioteki dla dzieci z autyzmem z Przedszkola z OSW w Kłęcku
- „Brzydkie Kaczętko” – teatryk kamishibai
- Spotkanie autorskie z dr Izą Skarbak, autorką wierszyków i opowiadań dla dzieci

Kobyła Góra (pow. Ostrzeszów)

- Przedstawienie japońskiego teatru papierowego, czyli kamishibai, głośne czytanie „Podspodka” – wizyty w szkole podstawowej
- „Czerwony Kapturek” w teatryku kamishibai w Oddziale Przedszkolnym w Parzynowie
- Ogłoszenie konkursu literackiego dla uczniów klas IV-VIII szkół podstawowych na napisanie tekstu zachęcającego do czytania książek z okazji Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Dzień Języka Ojczystego – wystawa (także filie w Łagiewnikach i Smolcach)
- Konkurs „Pięknie czytam” – czytanie tekstów literackich o kotach i ich przygodach (współpraca z biblioteką Szkoły Podstawowej im. J. Tuwima w Kobylinie)
- „Objazdowa Biblioteka” – akcja promująca czytelnictwo w szkole podstawowej (Filia w Łagiewnikach)

Koło

- Promocja „Rocznika Kolskiego Nr 11” – w Ratuszu Miejskim w Kole

- Spotkanie autorskie z Władysławem Zieleńskiewiczem, mieszkańcem powiatu kolskiego – autorem książki „100 lat polskiej piłki ręcznej 1918-2018”
- Spotkanie z Bartłomiejem Grzanką poświęcone książce Heinza Maya „Wielkie kłamstwo. Narodowy socjalizm w postaci nieznanego narodowi niemieckiemu”
- Spotkanie Klubu Miłośników Książek – dla uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego: „Zając poziomka” Ewy Chotomskiej i Andrzeja Marka Grabowskiego (Filia dla Dzieci)
- Finał konkursu plastycznego „Bumerang” – dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych miasta i powiatu (Filia dla Dzieci)
- Warsztaty plastyczne „Walentynki” – dla uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego (Filia dla Dzieci)
- Finał ogólnokrajowego konkursu literackiego „Moja opowieść o Świętym Mikołaju” (III edycja) – współorganizator: Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Kole (Filia dla Dzieci)
- Warsztaty plastyczne „Sporty zimowe” – dla uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego (Filia dla Dzieci)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Nie taka zima zła” – motyw zimy w książkach dla dzieci
- W cyklu „Z historią przy kawie”: „Eros, czyli normalna rozmowa o...” – wykład dr. Emiliana Prałata
- Spotkanie z Agatą Kołakowską, autorką powieści obyczajowych
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej: „125 lat kościańskiej psychiatrii” – wykład Piotra Zborowskiego

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan z/s w Kielczewie

- „Jest karnawał, dzieci tańczą, gra muzyka przebierańcom” – spotkanie z dziećmi z grupy przedszkolnej; m.in.: zabawy ruchowo-muzyczne
- 14. Gminny Konkurs Recytatorski pt. „Poezja patriotyczna” (Stare Oborzyska)
- Plastyczna twórczość Biedronek i ich wizja lasu w zimie – zajęcia z przedszkolakami (Filia Racot)
- Zwiedzamy dno oceanu, czyli czego dowiadujemy się z książek popularnonaukowych dla dzieci – zajęcia z przedszkolakami (Filia Racot)
- Konkurs recytatorski „Wiersze patriotyczne” dla kl. I i kl. II ze szkoły podstawowej – etap szkolny (Filia Turew)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Promocja książki Michała Pietrowskiego „Koźmińskie drogi ku niepodległości”

Krobia (pow. Gostyń)

- Wystawa „Walentynki”

Krotoszyn

- W cyklu „Wiara, nauka, sens – kultura europejska wobec spraw ostatecznych”: „Odkrycia w Qumran i ich znaczenie w kontekście przyjścia na świat Jezusa z Nazaretu” – wykład ks. Ryszarda Kempiaaka
- Spotkania Klubu Mam: Lokomotywa, Światowy Dzień Kota, Dzień Dinosaurów, Międzynarodowy Dzień Niedźwiedzia Polarnego (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Światowy Dzień Kota – spotkania z krotoszyńskimi przedszkolakami i uczniami kl. I-II szkół podstawowych (Oddział dla Dzieci i Młodzieży oraz Filia w Krotoszynie)
- Otwarte Mistrzostwa Powiatu Krotoszyńskiego w szachach (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Dzień Bezpiecznego Internetu” – zajęcia z dziećmi (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Nocne czytanie ze Smerfami” – w szkole (Filia w Chwaliszewie)
- „Dzień Bezpiecznego Internetu” – spotkanie z Krzysztofem Banaszakiem, informatykiem ze Starostwa Powiatowego w Krotoszynie (Filia w Benicach)
- „Dzień Języka Ojczystego” – konkurs „Dyrektorskie pióro”, wystawa prac (Filia w Benicach)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Walentynki” – spotkanie dla przedszkolaków
- „Z babcią i dziadkiem w bajkowy świat” – spotkanie dla przedszkolaków (Filia w Pawłowicach)
- „Walentynki na wesoło” – poezja i piosenka miłośna, kalambury, konkursy (Filia w Pawłowicach)
- Wystawy:
  - ~ „Książki, które dziadkowie czytali, kiedy byli mali” (Filia w Pawłowicach)
  - ~ „Walentynkowa «Randka w ciemno» z książką” (także filie w Pawłowicach, Nowym Belęcinie i Garzynie)
  - ~ „Nie pamiętam tytułu, ale okładka była zielona” (Filia w Pawłowicach)
  - ~ „Anna Świrszczyńska w 110. rocznicę urodzin” (Filia w Nowym Belęcinie)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Stowarzyszenie „Babki na maksa” – szkolenie dla członkiń Stowarzyszenia
- Literackie walentynki – wystawa „Poznaj romantyczne pary literackie”

- „Dzień Żołnierzy Wyklętych – Chwała Bohaterom” – okolicznościowa wystawa
- „Stare zbrodnie świata ubrane w szaty świeże” – wystawa z okazji 160. rocznicy śmierci Zygmunta Krasińskiego (Filia w Jerce)
- „Kolorowe szydełko” – warsztaty szydełkowania (Filia w Jerce)
- Cotygodniowe zajęcia plastyczne: „Walentynkowe ramki na walentynkowe zdjęcia”, „Walentynkowe pudełka z cytatami”, „Wiosenny obraz”, „Zwiastuny wiosny – przebiśniegi” (Filia w Bieżyniu)
- „Zajęcia piątkowe” – zajęcia dydaktyczno-manualne: „Krajobraz zimowy”. „Kartka Walentynowa dla Rodziców”, „Wiosenna abstrakcja”, „Wiosna, wiosna” (Filia w Lubiniu)

Leszno

- Wystawy:
  - ~ „Człowiek” – wystawa fotografii Leszczyńskiego Klubu Fotograficznego (Galeria za Regałami)
  - ~ „Żyj pełną piersią” – wystawa zdjęć w ramach projektu Fundacji Arena i Świat (Galeria Dworcowa)
  - ~ Wystawa sekcji malarskiej Uniwersytetu Trzeciego Wieku (Biblioteka Ratuszowa)
- „Świecki Ruch Misyjny Epifania” – wykład z cyklu prelekcji o tematyce historycznej i religijnej
- Tubis Trio – koncert jazzowy (Biblioteka Ratuszowa)
- „Wspomnienia z życia wielkopolskiego nauczyciela. Część II” – promocja książki z udziałem autora – Stanisława Jędrasia, regionalisty i nauczyciela
- Gala wręczenia nagród Miejskiego Konkursu Kaligraficznego – ogłoszonego z okazji 99-lecia odzyskania niepodległości przez Leszno, pod honorowym patronatem prezydenta miasta – Łukasza Borowiaka: organizatorzy: Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”, MBP Leszno oraz Szkoła Podstawowa nr 1
- Projekt MANIA – koncert akustyczny Anny Dobrzyckiej i Macieja Knopa (Biblioteka Ratuszowa)
- „Miłosne tematy muzyczne” – koncert walentynkowy Tria Stroikowego
- W ramach cyklu „Wokół Globusa”: „Burka w Nepalu nazywa się sari” – promocja książki z udziałem autorki – Edyty Stępczak, dziennikarki i działaczki humanitarnej
- Koncert zespołu HOT LIPS (Biblioteka Ratuszowa)
- Promocja książki Jolanty Bartoś „Fatum” – spotkanie z leszczyńską autorką
- „Droga do pisarstwa” – spotkanie z Wandą Szymanowską, dla członków Klubu „Twój Styl”

- „Lekcja” – spektakl według Eugene Ionesco w wykonaniu Teatru aGRAF-ka, w reżyserii Ewy Halatyn, wystąpili: Danka Sikorska, Magdalena Przybyłek i Grzegorz Zych
- Nico'ZZ Band – koncert Nicolasa Zdankiewicza, muzyka bluesowego z Paryża, z udziałem polskich muzyków bluesowych i jazzowych
- „Polska literatura współczesna. Między archeologią pamięci a rewolucją świadomości” – spotkanie z Sergiuszem Sterną-Wachowiakiem, poetą, prozaikiem, eseistą, krytykiem literackim – w ramach obchodów 70-lecia działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lesznie

Łubowo (pow. Gniezno)

- Dzień Seniora – współorganizacja imprezy gminnej
- Spotkanie poetyckie ze Stanisławą Łowińską
- „Droga do wolności – naczelnicy w walce o niepodległość” – kolekcja Wojciecha Śmieleckiego
- Koncert patriotyczny „Powstanie Wielkopolskie 1918-1919” (współpraca ze szkołami)
- Patchwork klejony – warsztaty plastyczne

Nowy Tomyśl

- W cyklu „Czwartkowe Wieczory Literacko-Muzyczne”: „Valentine swing” – koncert zespołu Gentle Swing w składzie: Julian Kuczyński (wokalista i trębacz), Karolina Kram (wokalistka) oraz instrumentalści: Dawid Troczewski (fortepian) i Krzysztof Baranowski (kontrabas)
- W cyklu „Barwy Świata”: „Burka w Nepalu nazywa się sari” – spotkanie autorskie z Edytą Stępczak, reporterką i działaczką humanitarną
- W cyklu „Biblioteka Regionu”: „Depot. Zapomniany arsenał” – spotkanie z Rafałem Rzeszuto – specjalistą Służby Leśnej w Nadleśnictwie Babimost na temat historii powstania i funkcjonowania w okresie I wojny światowej największego arsenału niemieckiego na terenie Europy Wschodniej, usytuowanego w rejonie Rogozińca i Dąbrówki Wielkopolskiej
- W cyklu „Działajmy razem”: Dzień Bezpiecznego Internetu – spotkania uczniów z Dariuszem Borowskim, przedstawicielem Stowarzyszenia „Paruzja” oraz z Marleną Ratajczak, policjantką z Komendy Powiatowej Policji w Nowym Tomyślu (Filia w Borui Kościelnej)
- W cyklu „Dlaczego warto czytać?”: spotkania dla uczniów klas: IV, V i VI – promocja książek i czytelnictwa (Filia w Jastrzębsku Starym)
- W cyklu „Seniorzy w naturciu”: „Piękny umysł nie ma wieku” – spotkanie dla seniorów z Domu Dziennego Pobytu z Magdaleną Kędzia-Kluj i Wandą Rąbalską z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej

- W ramach projektu „Poezja i rap z ulicy Witosa 8” (dofinansowano z programu Równać Szanse 2018):
  - ~ „Bitwa freestylel-owa, twister i bilard” – spotkanie integracyjne młodzieży, biorącej udział w projekcie
  - ~ „To... myśl szuka słowa” – spotkanie z poetami skupionymi wokół Nowotomyskiego Piętra Wyrazów Literackich
- Biżuteria z kwiatów – warsztaty tworzenia kwiatowej biżuterii z Agą Flow
- „Na nowej drodze życia” – spotkanie z Asią i Adamem Dzielickimi, autorami książki „Na Nowej Drodze Życia. 1112 dni w Autostopowej Podróży przez Świat”
- Dzień kota – spotkanie dla najmłodszych na temat ich ulubionych kociazków oraz bajek z kotami w roli głównej, m.in.: „Kot Garfield”, „Kot Prot”, „Kot w butach”, „Kot Tom” i „Kot Filemon” (Filia w Borui Kościelnej)

Osiieczna (pow. Leszno)

- Warsztaty plastyczne dla dzieci i młodzieży: „Poznajemy, szukamy, projektujemy – LOGO”, „Plama i kontur”

Ostrowite (pow. Słupca)

- Warsztaty z magnesami

Ostrzeszów

- „Randka w ciemno z książką” – czytelnicy losowali książki, które później wypożyczali
- „Kulturalny matecznik. Życie artystyczne w Ostrzeszowie i okolicy” – debata o kulturze

Pakoślav (pow. Rawicz)

- „Miłość niejedno ma imię” – koncert walentynkowy (współorganizacja)
- Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego – wystawa książek i słowników dotyczących poprawności językowej
- Wystawy:
  - ~ „Juliusz Kossak życie i twórczość”
  - ~ „Śladami Jarosława Iwaszkiewicza”

Pępowo (pow. Gostyń)

- Spotkanie z Robertem Czerniakiem, podróżnikiem, publicystą i autorem książki „Podróże do granic” – dla młodzieży

Pleszew

- Otwarte konsultacje społeczne „Jakiej kultury nam potrzeba?” – debata z udziałem przedstawicieli środowisk związanych z działalnością kulturalną z terenu powiatu pleszewskiego

- „Liryka wokalna Stanisława Moniuszki” – koncert w ramach obchodów Roku Stanisława Moniuszki
- „Podróż sentymentalna po powiecie pleszewskim” – wykład Marcina Czerwińskiego i wystawa prac fotografów amatorów z terenu powiatu pleszewskiego

Pogorzela (pow. Gostyń)

- „Pogorzelianie na ślubnym kobiercu. O miłości dawniej i dziś” – wystawa fotograficzna
- „Z przyjacielem nie boję się ciemności i potworów” – zajęcia biblioterapeutyczne dla przedszkolaków prowadzone przez Halinę Radołę

Poniec (pow. Gostyń)

- Spotkanie muzyczno-poetyckie z Gabrielem Roszakiem dla mieszkańców gminy

Rawicz

- „Wśród nocnej ciszy głos się rozchodzi” – wieczór kolędowy, koncert poetycko-muzyczny Sabiny Kłak, Gabriela Roszaka, Sary Kicińskiej – wokali i zespołu „Mus Trio”
- W ramach cyklu „Kreatywny TY”:
  - ~ „Po drodze jest... Biblioteka” – lekcja biblioteczna dla klasy I
  - ~ Spotkanie z Porozumieniem bez Przemocy – warsztaty dla dorosłych
- „Spotkanie z Żyrafą” – warsztaty
- Klub Melomana: „Tradycje karnawałowe i zapusty polskie” – spotkanie studentów Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- Spotkanie autorskie z Wandą Szymanowską
- Spotkanie autorskie z Anną Marią Strzelec-Leszczyniecką
- „W krainie bajek i baśni” – warsztaty dla przedszkolaków
- Spotkanie z Wandą Szymanowską, dla uczniów klas II
- Ludzie różnych zawodów: archeolog – lekcja biblioteczna dla przedszkolaków
- „Bibliorodzie-Bibliomaluch” cykl spotkań: „Dawno temu ...Dinozaury” – warsztaty literacko-manualne
- Galeria Jednego Obrazu:
  - ~ „Drzewo” i „Wieś” – Daniel Wiatrowski
  - ~ „Portret dziewczyny” – Halina Murkowska

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- „Powstanie wielkopolskie na Ziemi Krotoszyńskiej” – wystawa przygotowana przez Muzeum Regionalne im. Hieronima Ławniczaka w Krotoszynie (sala wiejska w Rozdrażewie)

- „Powstanie Wielkopolskie” – prelekcja Alicji Banaszek, dla seniorów

Słupca

- Rozstrzygnięcie powiatowego konkursu plastycznego „Las i jego mieszkańcy w oczach dziecka”
- „Moja ulubiona książka z dzieciństwa. Wywiad z...” – z przedszkolakami spotkał się Michał Pyrzyk, burmistrz Słupcy

Śmigiel (pow. Kościan)

- Poranki z ciekawą książką: „Nela na kole podbiegunowym” – cykl spotkań dla klas I (Filia w Czaczu)

Turek

- Spotkanie autorskie z Maciejem Szlinderem – autorem książki „Bezwarunkowy dochód podstawowy”
- Program 50+:
  - ~ „Historia i współczesność sokolnictwa” – spotkanie z grupą „Ptasznik”
  - ~ „Nazwy ulic w Turku” – spotkanie z Mariolą Maciaszek, nauczycielem I Liceum Ogólnokształcącego w Turku

Wijewo (pow. Leszno)

- „Pamiętniki mieszkańców wsi – sto lat mojego gospodarstwa” – promocja książki Reginy Sobol pt. „Z Markiem przez cztery pory roku”
- Wystawy:
  - ~ „Miłość w poezji”
  - ~ „Zygmunt Krasiniński – 160. rocznica śmierci”

Włoszakowice (pow. Leszno)

- Wystawy literackie:
  - ~ „Iwan Kryłow – 250. rocznica urodzin”
  - ~ „Zygmunt Krasiniński – 160. rocznica śmierci”
  - ~ „Wiktor Gomulicki – 100. rocznica śmierci” (Filia Krzycko Wielkie)
  - ~ „Maria Ziółkowska – 95. rocznica urodzin” (Filia Krzycko Wielkie)

Zagórów (pow. Słupca)

- Dzień Bezpiecznego Internetu:
  - ~ Zajęcia dla klas zerowych
  - ~ „Nie dla hejtu w Internecie” – zajęcia dla klas IV szkoły podstawowej
- XXVII konkurs recytatorski „Czerwieńcie, zieleńcie się słowa...” – eliminacje gminne
- Lekcja etyki dla najmłodszych uczniów szkoły podstawowej na temat kłamstwa i prawdy
- Spotkanie autorskie z Łukaszem Walewskim, dziennikarzem i pisarzem

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Literackie walentynki” – spotkanie Klubu Miłośników Biblioteki (Filia w Bażkowie)
- „BiblioMALUCH” – zajęcia sensoryczne dla dzieci z rodzicami

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

ALBUM znów w sprzedaży / RAK. W: *Monitor Wielkop.* – 2019, nr 2, s. 12

Informacja o dodruku „Encyklopedii Powstania Wielkopolskiego 1918-1919”.

ENCYKLOPEDIA od marszałka / GOK. W: *Głos Wielkop.* – 2019, nr 12, s. 9

Licytacja „Encyklopedii Powstania Wielkopolskiego” na rzecz WOŚP.

ENCYKLOPEDIA Powstania Wielkopolskiego. W: *IKS.* – 2019, nr 2, s. 109 (III okładka)

Nowości wydawnicze WBPICAK w lutym 2019 – materiał promocyjny.

FOTOREPORTER Wyborczej nagrodzony w konkursie Wielkopolska Press Photo 2018 / Marcin Wesolek. W: *Gaz. Wyborcza – Poznań.* – 2018, nr 286, s. 1

Zdjęcia Jędrzeja Nowickiego nagrodzone w konkursie organizowanym przez WBPICAK w Poznaniu.

HASŁA, o których nam się nie śniło / Janusz Karwat, Marek Rezler ; rozm. Piotr Bojarski. W: *Głos Wielkop.* – 2018, nr 298, dod. *Kultura u podstaw* s. 2-4

Rozmowa o powstawaniu Encyklopedii Powstania Wielkopolskiego z jej redaktorami.

KOLEĐOWANIE wyszło też poza świątynie / Jacek Sykulski ; rozm. Marek Zaradniak. W: *Głos Wielkop.* – 2019, nr 8, s. 17

Dyrygent Poznańskiego Chóru Chłopięcего mówi o Poznańskim Kolędowaniu i udziale zespołu WBPICAK – Wielkopolanach.

NIECHCIANE / Marek Olszewski. W: *N o w e K s i ą ż k i*. – 2019, nr 1, s. 91-92
Omówienie tomiku poetyckiego Urszuli Honek „Pod wezwaniem” wydane-
go przez WBPICAK.

O CZŁOWIEKU z ziemianki : fotografie pilanina z Grand Prix Press Photo / eKi.
W: *T y g . N o w y (Ziemia Pilska)*. – 2018, nr 51/52, s. 11
Konkurs Wielkopolska Press Photo organizowany przez WBPICAK w Po-
znaniu.

SZUM czasu (nad prozą Juliana Kornhausera) / Janusz Drzewucki. W: *T w ó r -
c z o ś ć*. – 2018, nr 12, s. 136-141
Recenzja książki Juliana Kornhausera „Proza zebrana”, pod redakcją Adria-
na Glenia i Jakuba Kornhausera, wydanej przez WBPICAK w Poznaniu.

WIECZOREM Wezuwiusz jest bardzo ożywiony / Piotrowska Monika ; rozm.
Violetta Szostak. W: *G a z . W y b o r c z a . P o z n a ń*. – 2019, nr 63, s. 10-11
O wystawie w WBPICAK – „Nieznane negatywy Tadeusza Cypriana z I woj-
ny światowej”.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: *I K S*. –
2019, nr 1, s. 87-88
Nowości wydawnicze WBPICAK w styczniu 2019.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: *I K S*. –
2019, nr 2, s. 91-92
Nowości wydawnicze WBPICAK w lutym 2019.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: *I K S*. –
2019, nr 3, s. 87
Nowości wydawnicze WBPICAK w marcu 2019 – „Ekokrytyka”, „Wiersze
przeciwko ludzkości”.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: *I K S*. –
2019, nr 3, s. 97
Wystawy fotografii w siedzibie WBPICAK w marcu 2019: „Nieznane negaty-
wy Tadeusza Cypriana z I wojny światowej” i „Granica” – prace Dawida Tatar-
kiewicza.

WOLNY wybór. /T.J. W: *I K S*. – 2019, nr 3, s. 87
Nowość wydawnicza WBPICAK w marcu 2019 – antologia „Wolny wybór”.

WYSTAWA „Nieznane negatywy Tadeusza Cypriana z I wojny światowej” od 7.03 w Galerii WBPiCAK. W: I K S . – 2019, nr 3, s. 99

Zdjęcie z wystawy.

ZALĄŻKI / Jacek Bielawa. W: N o w e K s i ą ż k i . – 2018, nr 5, s. 70-71

Recenzja tomu poezji Jacka Napiórkowskiego „Gniazda”, wydanego przez Wydawnictwo WBPiCAK.

ZNAJDOWAĆ nowe języki / Roman Chojnacki ; rozm. Dawid Gostyński. W: I K S . – 2019, nr 3, s. 40-41

Rozmowa z poetą i krytykiem literackim, którego twórczość – po powrocie z zagranicy – publikuje Wydawnictwo WBPiCAK.

V. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Medal Młodej Sztuki** 2019 w dziedzinie literatury otrzymał *Kuba Wojtaszczyk*, pisarz, autor powieści „Słońce narodu”.
- **Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”** w 2018 roku otrzymał *Jan Polkowski*, poeta, pisarz i wydawca.
- **Nagrode im. Jana Długosza** w 2018 roku otrzymała *Monika Bobako* za książkę „Islamofobia jako technologia władzy. Studium z antropologii politycznej”.
- **Nagrode im. Jana Parandowskiego** w 2018 roku otrzymała *Maria Janion*.
- **Nagrode im. Ksawerego i Mieczysława Pruszyńskich** w 2018 roku otrzymała *Aleksandra Hnatiuk*, wykładowczyni, tłumaczka i popularyzatorka literatury ukraińskiej w Polsce.
- **Nagrode Literacką Gdynia** 2018 otrzymali: *Dominik Bielicki* za tomik „Pawilony” (kategoria poezji); *Paweł Sołtys* za książkę „Mikrotyki” (kategoria prozy); *Krzysztof Mrowcewicz* za książkę „Rękopis znaleziony na ścianie” (kategoria eseistyki); *Sława Lisiecka* za przekład na język polski książki „Chodzenie. Amras” Thomasa Bernharda.
- **Nagrode Literacką im. Josepha Conrada** w 2018 r. za najlepszy debiut literacki 2017 r. otrzymała *Weronika Gogola*, autorka książki „Po trochu”.
- **Nagrode „Nowych Książek”** za 2018 otrzymał *Szymon Rudnicki* za książkę „Falanga. Ruch Narodowo-Radykalny”.
- **Nagrode Paszport „Polityki”** w dziedzinie literatury za 2018 rok otrzymała *Małgorzata Rejmer* za książkę „Błoto słodsze niż miód”.
- **Nagrody „Literatury na Świecie”** za 2017 rok otrzymali: *Zbigniew Machej* za książkę „Pieśni duchowe” Georgiusa Tranosciusa (przekład poezji); *Magdalena Pytlak* za „Wzniesienie” Milena Ruskowa (przekład – Nowa Twarz); *Ewa Kobylecka-Piwońska* za książkę „Spojrzenia z zewnątrz. Witold Gombrowicz w literaturze argentyńskiej (1970-2017)” i *Magdalena Siwiec* za książkę „Romantyzm, czyli inter esse” (Literaturoznawstwo, translatoologia, komparatystyka); *Muzeum Sztuki w Łodzi* za serie antologii na stulecie awangardy w Polsce (Inicjatywy Wydawnicze); *Krzysztof Bie-*

lawski za książkę „Delficki trójnóg. Sentencje delfickie” (Nagroda im. Andrzeja Siemka); *Leszek Engelking* (Nagroda specjalna „Mamut”).

B. Międzynarodowe nagrody i wyróżnienia

- **Nagroda IBBY** (Sekcji Polskiej) za 2018 rok wyróżniono książki: „Jaki znak Twój? Wierszyki na dalsze sto lat niepodległości” Michała Rusinka (kategoria literacka – książka dla dzieci); „Jak ziarnka piasku” Joanny Jagiełło (kategoria literacka – książka dla młodzieży); „Beneficio” Krzysztofa Gawronkiewicza (książka obrazkowa) oraz „Wszystko widzę jako sztukę” w opracowaniu graficznym Roberta Czajki.

C. Zmarli

- DAVE Duncan (29.10.2018), kanadyjski pisarz fantasy
- ANDRIEJ Bitow (3.12.2018), rosyjski pisarz, jeden z twórców postmodernizmu w literaturze rosyjskiej
- RYSZARD Marek Groński (24.12.2018), pisarz, satyryk, dziennikarz
- AMOS Oz, właśc. Amos Klausner (28.12.2018), izraelski pisarz, eseista i publicysta tworzący w języku hebrajskim.
- EDGAR Hilsenrath (30.12.2018), pisarz niemiecki żydowskiego pochodzenia, autor książek „Nazista i fryzjer” i „Fuck America”.
- STANISŁAW Machowiak (9.03.2019), poznański poeta i pisarz